

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ**

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΝΕΩΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**« ΤΑ ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ Η ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΤΟΥΣ »**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΓΙΑΝΤΑΣ ΜΠΑΧΑΡ

ΑΡ. ΜΗΤΡΩΟΥ: 1108Μ028

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ: Δρ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Όπως σε όλο τον κόσμο, έτσι και στην Κύπρο, η διδασκαλία της ιστορίας αντιμετωπίζεται ως ένα ιδεολογικό όπλο και όχι ως ένα επιστημονικό διδακτικό αντικείμενο που οδηγεί στην ιστορική αλήθεια. Έτσι, αντί να προωθήσει την ιστορική αλήθεια, η οποία μας διδάσκει πως οι λαοί όλου του κόσμου δεν έχουν τίποτα να χωρίσουν, συνεισφέροντας έτσι στη δημιουργία κλίματος ειρήνης, αλληλεγγύης και φιλίας των δύο κυπριακών κοινοτήτων που συνυπήρχαν ειρηνικά για αιώνες, καλλιεργεί την εχθρότητα μεταξύ τους, όπως αυτή επιβάλλεται από οικονομικά-πολιτικά συμφέροντα.

Το Κυπριακό ζήτημα παραμένει επίκαιρο εδώ και πολλά χρόνια. Σε αυτό συμβάλει καθοριστικά το εκπαιδευτικό σύστημα που αντανακλώντας τις σκοπιμότητες του πολιτικού συστήματος μετατρέπει την ιστορία σε εργαλείο φανατισμού. Τα εγχειρίδια ιστορίας που διδάσκονται στα σχολεία, τόσο στη μια όσο κι στην άλλη πλευρά της πράσινης γραμμής παραπέμπουν περισσότερο σε παραμύθι παρά σε ιστορική έρευνα. Έτσι, το μάθημα ιστορίας που θα έπρεπε να οικοδομεί ένα κοινό ειρηνικό μέλλον, κάνει ακριβώς το αντίθετο.

Κανείς βέβαια δε μπορεί να ισχυριστεί πως οποιαδήποτε ιστορική ανάλυση και περιγραφή γεγονότων μπορεί είναι απογυμνωμένη από τα προσωπικά πιστεύω, προκαταλήψεις και προτιμήσεις των συγγραφέων. Η ιστορική γνώση όμως δεν πρέπει να αποκρύπτεται ή να αλλοιώνεται στα εγχειρίδια ιστορίας. Όλα τα γεγονότα, ακόμη και τα πιο δυσάρεστα θα πρέπει να έρχονται στο φως αλλά πάντα με γνώμονα την εξαγωγή συμπερασμάτων και τη μελλοντική αποφυγή παρόμοιων καταστάσεων. Στην πράξη όμως, επαναφέρονται στην επιφάνεια υπερτονισμένα, διαστρεβλωμένα και επιλεκτικά οδηγώντας έτσι σε αδιέξοδα.

Καθώς οι ιστορικές αναφορές στο παρελθόν παράγουν νόημα για το παρόν και το μέλλον, η αφήγηση της ιστορίας γίνεται ιδιαίτερα σημαντική. Ο τρόπος διδασκαλίας της ιστορίας στο νησί της Κύπρου και τα βιβλία ιστορίας της περιλαμβάνοντας πολυάριθμες σελίδες βίας και συγκρούσεων και απόκρυψης των θετικών πλευρών επιφορτίζουν τους κατοίκους του με την υποχρέωση να ενημερώσουν τις επόμενες γενιές πως οι πολεμικές συγκρούσεις δεν αποτελούν μόνο ένα πολύ κοντινό παρελθόν αλλά και ένα πολύ πιθανό και άμεσο μέλλον.

Τα σχολικά βιβλία ιστορίας της Κύπρου θα έπρεπε να συμβάλλουν στην αλληλοκατανόηση, στην εμπιστοσύνη και στη συνεργασία με στόχο την επαναπροσέγγιση των δύο κοινοτήτων που μελλοντικά θα μπορούσε να προσφέρει σε βιώσιμη λύση του κυπριακού προβλήματος μακριά από την παράλογη και στείρα λογική της διχοτόμησης και της απομόνωσης που κυριαρχεί σήμερα. Στο πλαίσιο αυτό, έπειτα από αλλαγές που προέκυψαν στις ίδιες τις κοινότητες κατά καιρούς λόγω της ανάγκης εύρεσης κάποιας λύσης έγιναν προσπάθειες, οι οποίες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην αλλαγή των σχολικών εγχειρίδιων ιστορίας. Δυστυχώς όμως, πολλές από αυτές ξεσήκωσαν θύελλα αντιδράσεων και τελικά ναυάγησαν.

Σε αυτή τη μελέτη δεν αποζητώ να διατυπώσω και να αποκαταστήσω μια απόλυτη ιστορική αλήθεια που θα ίσχυε τόσο για τους Ελληνοκύπριους όσο και για τους Τουρκοκύπριους. Σκοπεύω όμως να καταδείξω τη χρησιμοποίηση της διδασκαλίας της ιστορίας ως εργαλείο τεχνητού διαχωρισμού και απομόνωσης των δύο λαών της Κύπρου και να αναδείξω μία άλλη αφήγηση της κοινής ιστορίας που θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για μία κοινή ειρηνική ζωή.

Πίνακας περιεχομένων

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	1
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1.....	6
1.1 Το Σχολείο και τα Σχολικά Βιβλία.....	6
1.2 Η Κυπριακή Ιστορία και τα Σχολικά Εγχειρίδια.....	8
1.3 Η Εικόνα του «Άλλου» στα Σχολικά Εγχειρίδια.....	12
1.4 Η Συγκρότηση Εθνικής Ταυτότητας και Επιρροές της στην Εκπαίδευση.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2.....	16
2.1 Η εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Κύπρο.....	16
2.1.2 Βρετανική Αποικιοκρατία 1878-1959.....	18
2.1.3 Η Δημοκρατία της Κύπρου 1960-1974.....	22
2.1.4 Η Διχοτόμηση, 1974 μέχρι σήμερα.....	23
2.2 Η Κυπριακή Παραγωγή Βιβλίων για τα Σχολεία.....	25
2.3 Επιλογή της χρονικής περιόδου.....	27
2.4 Οι Τουρκοκύπριοι και η Τουρκοκυπριακή Ιστορική Εκπαίδευση.....	28
2.4.1 Η έλευση των Τ/Κ στην Κύπρο και η εξέλιξη της διαμόρφωσης της σύγχρονης εθνικής τους ταυτότητας.....	28
2.4.2 Παράμετροι της Κοινωνικής Μνήμης στην τουρκοκυπριακή κοινωνία.....	30
2.4.3 Η ιστορία της εκπαίδευσης στους Τουρκοκύπριους.....	32
2.4.4 Τα Τουρκοκυπριακά Ιστορικά Εγχειρίδια πριν το 2004.....	35
2.4.5 Οι Παράγοντες για την Αναθεώρηση.....	44
2.4.6 Τα νέα ιστορικά βιβλία μετά την αλλαγή του 2004.....	46
2.4.7 Αντιδράσεις στην αλλαγή των βιβλίων.....	50
2.5 Τα Ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία ιστορίας.....	52
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	54
3.1 Ανάλυση των σχολικών εγχειριδίων ιστορίας.....	54
3.1.1 Η εικόνα των Τουρκοκυπρίων/Τούρκων στα σχολικά βιβλία των Ελληνοκύπριων ..	54
3.1.2 Η εικόνα των Ελληνοκύπριων/Ελλήνων στα σχολικά βιβλία των Τουρκοκύπριων/Τούρκων.....	57
3.1.3 Η εικόνα των Ελλήνων στα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία.....	62

3.1.4 Η εικόνα των Τούρκων στα τουρκοκυπριακά σχολικά βιβλία	66
3.1.5 Η Κύπρος στα ελληνικά και τούρκικα σχολικά βιβλία	69
3.1.6 Η «πατρίδα» στα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία	71
3.1.7 Η «πατρίδα» στα τουρκοκυπριακά βιβλία.....	73
3.1.8 Κοινά ιστορικά γεγονότα στα ελληνοκυπριακά και τουρκοκυπριακά σχολικά βιβλία	74
3.1.8.1 Η κατάκτηση της Κύπρου	74
3.1.8.2 Η οθωμανική κυριαρχία	76
3.1.8.3 Τα γεγονότα του 1821	78
3.1.8.4 Η βρετανική κυριαρχία και ο αγώνας της ΕΟΚΑ (1955-59).....	80
3.1.8.5 Η διάσπαση του 1963.....	82
3.1.8.6 Η Περίοδος 1963-1974	84
3.1.8.6 Τα γεγονότα του 1974	88
3.1.8.7 Οι διαπραγματεύσεις για τη λύση του Κυπριακού	89
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	91
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	93
Ελληνόφωνη Βιβλιογραφία.....	94
Ξένη Βιβλιογραφία	96

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Ε/Κ	Ελληνοκύπριοι
Τ/Κ	Τουρκοκύπριοι
ΣΤΡ	Ρεπουμπλικανικό Τούρικο Κόμμα
ΥΒΡ	Κόμμα Εθνικής Ενότητας
ΑΚΕΛ	Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού
ΤΜΤ	Τουρκική Οργάνωση Αντίστασης
ΕΟΚΑ	Εθνική Οργάνωση Κύπριων Αγωνιστών
ΚΤÖΣ	Συντεχνία Τουρκοκυπρίων Δασκάλων
ΚΤΟΕÖΣ	Συντεχνία Τουρκοκυπρίων Εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 Το Σχολείο και τα Σχολικά Βιβλία

Το σχολείο είναι ο κύριος προμαχώνας της εκπαίδευσης του ανθρώπου. Με τη βοήθεια των νομοθετικών διαδικασιών που το καθιστούν υποχρεωτικό, έχει εξελιχτεί σε ένα κεντρικά σχεδιασμένο μηχανισμό ο οποίος στοχεύει ταυτόχρονα στην μετάδοση γνώσεων και στην καλλιέργεια της εθνικής ταυτότητας, έχοντας ως απώτερο σκοπό την νομιμοποίηση της εξουσίας. Τα έθνη-κράτη χρησιμοποιώντας τον σχολικό θεσμό έχουν μετατρέψει τον εκπαιδευτικό σύστημα σε ένα μηχανισμό που δεν στοχεύει στην ολοκλήρωσή του υποκειμένου ως ανθρώπινο ον, αλλά στην όσο το δυνατόν πληρέστερη ένταξή του στην υπάρχουσα κοινωνία μέσα από ένα σύνολο μεθόδων διαπαιδαγώγησης, αλλά και στην αποδοχή της και στην ταύτιση του ατόμου με τους στόχους της κυρίαρχης σε αυτή πολιτική μέσα από ένα σύνολο επιστημονικά διατυπωμένων ιδεολογημάτων.

Τα περιθώρια ελευθερίας βέβαια για τον εκπαιδευτή είναι περιορισμένα, καθώς καλείται να μην παρεκκλίνει της ύλης και του ιδεολογήματος, που το έθνος-κράτος θέλει να καθιερώσει στην εκάστοτε γενιά. Το σχολικό δηλαδή σύστημα αναγκάζει τους εκπαιδευτικούς να ακολουθήσουν μια ύλη, η οποία επιβάλλεται από την εξουσία στερώνοντας τους το δικαίωμα της ελεύθερης διδακτικής διαδικασίας. Στο ίδιο μήκος κύματος το σχολικό εγχειρίδιο αποτελεί το συνεκτικό κρίκο επικοινωνίας μεταξύ εκπαιδευτή και μαθητή. Οι περισσότερες δραστηριότητες στην διδασκαλία προκύπτουν-στηρίζονται και συντελούνται μέσα από τις σελίδες του σχολικού βιβλίου. Έτσι το εγχειρίδιο μπορεί να καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τις διαπροσωπικές σχέσεις μέσα στην τάξη.¹

Εφόσον το βιβλίο είναι ουσιαστικά η πρώτη εικόνα που έχει ένας μαθητής για την κοινωνία, τα σχολικά εγχειρίδια είναι τα εργαλεία που παρέχουν την γνώση στους μαθητές καθώς είναι ένα μέσο μεταφοράς γνώσεων και δεξιοτήτων. Είναι ιδιαίτερα σημαντικά γιατί αναπαριστούν όχι μόνο την ιστορική αλλά και τη ζώσα πραγματικότητα για το μαθητή, και αφού είναι συνδεδεμένα με τους δείκτες των

¹ Α. Καψάλης, Δ. Χαραλάμπους, *Σχολικά εγχειρίδια. Θεσμική Εξέλιξη και Σύγχρονη Προβληματική*, Αθήνα, 1995, σελ.113

κοινωνικών και ιδεολογικών εξελίξεων, αφορούν και επηρεάζουν την κοινωνικοποίησή τους. Δεν αποτελούν μόνο μέσο διδασκαλίας αλλά και μάθησης το οποίο από την εμφάνιση σχεδόν του σχολείου συνόδευε και καθοδηγούσε εκπαιδευτικούς και μαθητές. Αν και η διάδοση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση έφερε αλλαγές, τις τελευταίες δεκαετίες, δεν κατάφερε να τα υποσκελίσει, παρά μόνο σε ελάχιστες περιπτώσεις, αφού έως και σήμερα παραμένουν το βασικότερο διδακτικό μέσο και αποτελούν την πλέον εύχρηστη και διαθέσιμη πηγή πληροφόρησης.²

Εκτός από τα λειτουργικά στοιχεία, το σχολικό εγχειρίδιο διαθέτει και δομικά, όπως το περιεχόμενο, η ποιότητα της παρεχόμενης γνώσης, ο τρόπος παρουσίασης και προσφοράς της πληροφορίας και γενικότερα η εμφάνιση. Οι κοινωνικές, οικονομικές και πολιτισμικές συνθήκες παίζουν τον καθοριστικό ρόλο στην τελική διαμόρφωση των σχολικών εγχειριδίων, τα οποία ωθούν προς μια θεσμικά θεμιτή κοινωνική πραγματικότητα.

Υπό αυτές τις συνθήκες το σχολικό βιβλίο, αποτελεί κατά πρώτο λόγο το βασικότερο γνωστικό όργανο των μαθητών αλλά και σε πολλές περιπτώσεις των εκπαιδευτικών, παράλληλα όμως είναι και το μέσο για άσκηση πολιτικού και ιδεολογικού ελέγχου είτε με τη συνδρομή άμεσων είτε έμμεσων μηνυμάτων μέσω των πληροφοριών που παρέχει.³ Τείνει δηλαδή να εκφράζει τους κυρίαρχους στόχους της εκπαιδευτικής πολιτικής, ενώ οι ουσιώδεις σχέσεις μεταξύ των περιεχομένων σπουδών και του πολιτικού συστήματος αποδεικνύονται από την ίδια την εκπαιδευτική μας ιστορία.⁴

Η εκπαίδευση φυσικά δεν στηρίζεται αποκλειστικά και μόνο στα βιβλία. Για να υπάρξει σφαιρική εικόνα δεν αρκεί η μελέτη μόνο του εκπαιδευτικού υλικού αλλά είναι απαραίτητη και η μελέτη του τι πραγματικά συμβαίνει μέσα στην ίδια την αίθουσα διδασκαλίας. Ωστόσο εάν θέλουμε να εξετάσουμε το πώς κατανοούν οι μαθητές την ιστορική γνώση, είναι βασικό να αναλύσουμε το ιστορικό περιεχόμενο

² Α. Κολιάδης, *Ψυχοπαιδαγωγικά κριτήρια για την έκδοση των σχολικών βιβλίων*, το σχολικό βιβλίο, Πρακτικά Δημέρου εκδόσεων Πατάκη και Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών, Αθήνα, 1990, σελ.41

³ Π. Ξωχέλλης, *Ο εκπαιδευτικός στο σύγχρονο κόσμο*, Αθήνα: 2005, σελ.32-33

⁴ Ε. Ζαμπέτα, *Η εκπαιδευτική πολιτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση 1974-1989*, Θεμέλιο: 1994, σελ. 30-31

από εκπαιδευτική και γνωστική άποψη⁵. Οι προσωπικές αντιλήψεις του δασκάλου, ο βαθμός στον οποίο αυτός ακολουθεί πιστά ή όχι τα βιβλία, η χρήση εναλλακτικών εκπαιδευτικών υλικών και μέσων, όλα αυτά είναι καθοριστικά για τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στα βιβλία και στη διδασκαλία. Η μέθοδος διδασκαλίας και τα σχολικά εγχειρίδια είναι δύο πράγματα που δεν ταυτίζονται αφού διαφορετικοί δάσκαλοι χρησιμοποιούν τα βιβλία με διαφορετικό τρόπο, γεγονός το οποίο δεν αναιρεί το θεμελιώδη ρόλο τους στην εκπαίδευση⁶.

1.2 Η Κυπριακή Ιστορία και τα Σχολικά Εγχειρίδια

Καθώς ο χρόνος μεταβάλλει την υποκειμενική μνήμη, το παρελθόν διαφοροποιείται. Αυτό ισχύει βέβαια στο βαθμό που οι γνώσεις και οι ιδεολογίες μας μετασχηματίζονται αλλά και η λειτουργία της ιστορίας στις κοινωνίες αλλάζει, μεταβάλλοντας και την εικόνα μας για το παρελθόν. Όπως αναφέρει και ο Φερό, ελέγχοντας το παρελθόν μπορεί κανείς να κυριαρχήσει ευκολότερα επάνω στο παρόν και να νομιμοποιήσει εξουσίες. Οι κυρίαρχες δυνάμεις όπως κράτη, πολιτικά κόμματα ή ιδιωτικά συμφέροντα, κατέχουν και χρηματοδοτούν μέσα μαζικής ενημέρωσης και μηχανισμούς αναπαραγωγής των ιδεών, όπως σχολικά βιβλία, ταινίες και τηλεοπτικές εκπομπές. Ολοένα περισσότερο ένα ομοιόμορφο παρελθόν εκπέμπεται προς όλους και προς τον καθένα ξεχωριστά.⁷

Μέσω της διδασκαλίας της ιστορίας διαμορφώνονται στάσεις και ιδεολογίες,⁸ διαλέγονται και μοιράζονται γνώσεις και αξίες στην επόμενη γενιά, κάτι το οποίο παίζει σημαντικό ρόλο στην δημιουργία μελλοντικών πολιτών. Αυτό γίνεται με τον τρόπο που παρουσιάζονται και αντιμετωπίζονται οι ιδεολογίες, οι κοινωνικές ή εθνικές προκαταλήψεις των θρησκευτικών και πολιτισμικών μαζών στα σχολικά εγχειρίδια. Το εγχειρίδιο δεν διακρίνεται για την ουδετερότητα της μορφής του, αφού δημιουργήθηκε με συγκεκριμένο παιδαγωγικό σκοπό όταν η ιστορία μπήκε στα

⁵ M. Carratero, L. Jacott, A.L. Manjon, *Learning history through textbooks: are Mexican and Spanish students taught the same story?*, Learning and Instruction 12:2002, σελ.651-66

⁶ T. Y. Yelken, *Olusturmacı Öğrenme Kuramları. İçinde: Safran, Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri*, İstanbul: Yeni İnsan Yayinevi: 2010 σελ.49-50

⁷ Μ. Φερό, *Πώς αφηγούνται την ιστορία στα παιδιά σε ολόκληρο τον κόσμο*, Μεταίχμιο: 2001, σελ.2

⁸ C. H. Woody, *Education and Propaganda*, Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 179, Pressure Groups and Propaganda:1935, σελ. 228

σχολεία. Ο ρόλος που κλήθηκαν να αναλάβουν μοιάζει να είναι αυτός της μετάδοσης μιας οικουμενικής και συνθετικής εικόνας της ιστορίας. Η οικουμενική διάσταση κατασκευάζεται μέσα από γενικεύσεις που δεν αρνούνται ρητά, αλλά παραλείπουν άρρητα ως άσχετες ορισμένες διαφορές στην ιστορική εμπειρία. Για αυτό το λόγο, το χρονολογικό σχήμα είναι θεμελιώδες σε αυτού του τύπου τα κείμενα.⁹ Το εγχειρίδιο απαιτεί μια οικουμενική και αφηρημένη σκοπιά από την οποία οργανώνεται το ιστορικό υλικό. Η ιδέα του ιστορικού χρόνου ως ουδέτερου χρόνου (ο χρόνος της χρονολογίας) επιτρέπει να αναπαριστώνται τα γεγονότα μέσα από ένα «αντικειμενικό» μέσο απομακρύνοντας τα από την οπτική των ανθρώπων που τα βίωσαν. Έτσι δημιουργείται η ψευδαίσθηση μιας «γενικής και ενοποιητικής» οπτικής της ιστορίας.¹⁰

Είναι γεγονός ότι κάθε θεσμός αισθάνεται την ανάγκη να συγκροτήσει τη δική του ιστορία, δικαιολογώντας μέσω αυτής των πράξεών του και ωραιοποιώντας τον εαυτό του δίχως να ενδιαφέρεται ιδιαίτερα για την ιστορική αλήθεια.¹¹ Όπου υπάρχει θεσμοθετημένη εξουσία, υπάρχει και μια αντίστοιχη ιστορία ενιαία ως προς τις γενικές της κατευθύνσεις. Τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι ο εθνοκεντρισμός, η πίστη στο νόμο και την τάξη, η πίστη στην ενότητα της εθνικής ομάδας και στην πορεία προς την πρόοδο. Η ιστορία αυτή έχει ομοιογενοποιητική κατεύθυνση και αναφέρεται με επιλεκτικό τρόπο στο παρελθόν. Από την σκοπιά της εξουσίας, ο έλεγχος του παρελθόντος επιτρέπει το χειρισμό του παρόντος, τη νομιμοποίηση δηλαδή της εξουσίας.¹²

Στο σχολείο, η ιστορία καλείται να διδάξει τα κατορθώματα των προγόνων και να σφυρηλατήσει την εθνική υπερηφάνεια και ενότητα, ενώ η γλώσσα και η γεωγραφία επιβεβαιώνουν την εθνική συνέχεια στο χρόνο και στο χώρο.¹³ Η σημασία των σχολικών εγχειριδίων ιστορίας για την μετάδοση ιστορικής γνώσης, επικυρώνεται μέσα από το εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ταυτόχρονα διαπιστώνεται ότι σε όλες τις χώρες η σχολική ιστορία και τα εγχειρίδια με τα οποία διδάσκεται,

⁹ Ε. Αβδελά *Ιστορία και σχολείο*, Εκδόσεις Νήσος: 1998, σελ.48

¹⁰ G. Pomata, *History: Particular and Universal. On Reading Some Recent Women's History Textbooks*, *Feminist Studies*, vol.19, no:1, 1993, σελ.42

¹¹ M. Given, *Inventing the Eteocypriots: Imperialist Archaeology and the Manipulation of Ethnic Identity*, *Journal of Mediterranean Archaeology*, Vol.11, 1998, σελ.4

¹² Ε. Αβδελά *Ιστορία και σχολείο*, Εκδόσεις Νήσος: 1998, σελ.48

¹³ Α. Φραγκουδάκη, Θ. Δραγώνα, «Τι είν' η πατρίδα μας;» *Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1997, σελ.31

εμφανίζουν σημαντικό, μολονότι διαφορετικό βαθμό εθνοκεντρισμού. Ο κυρίαρχος ιστορικός λόγος αναπαράγεται χωρίς αμφισβητήσεις, επιβάλλεται μέσα από τα σχολεία και παίρνει την μορφή της κοινά αποδεκτής ιστορικής «αλήθειας» σε πλήρη διάσταση με τις στοιχειώδεις αρχές της επιστημονικής ιστορικής διερεύνησης. Στα σχολικά βιβλία στα μαθήματα της ιστορίας, της γλώσσας και της γεωγραφίας, παρά τις διαφορές ανάλογα με τους συγγραφείς και το γνωστικό αντικείμενο, διαμορφώνουν μια συνεκτική και επαναλαμβανόμενη εικόνα του εθνικού «εαυτού» που αποτελεί και μέτρο για τον προσδιορισμό των διαφόρων εθνικών «άλλων»¹⁴.

Υπό αυτές τις συνθήκες, η δημιουργία της συλλογικής ταυτότητας είναι κυρίαρχο ζήτημα για κάθε έθνος-κράτος. Χαρακτηριστικά είναι τα παραδείγματα που έχουμε αναφέρει παραπάνω, κατά τα οποία μετά από οποιαδήποτε αλλαγή πολιτικής εξουσίας η ιστορική οπτική τους διαμορφώνεται αναλόγως. Η εθνική διαπαιδαγώγηση στα σύγχρονα κράτη έχει την μορφή μίας γενικότερης διαπαιδαγώγησης του πολίτη. Αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την συλλογικοποίηση της εθνικής συνείδησης και ταυτότητας. Η βασική πεποίθηση που καλλιεργείται στους μαθητές, είναι ότι ανήκουν σε ένα ανώτερο έθνος. Δυσκολεύεται κάποιος να βρει στα εγχειρίδια έννοιες, όπως η ισότητα μεταξύ εθνών και λαών, ή ότι ο πολιτισμός μπορεί να προέρχεται από την αλληλεπίδραση διαφορετικών πολιτισμικών παραδόσεων.¹⁵ Συγκεκριμένα στα κυπριακά σχολικά εγχειρίδια παρατηρείται μια αυθαίρετη αξιολόγηση των ιστορικών γεγονότων καθώς η αυστηρότητα και η σκληρότητα σε παλαιότερες εποχές αλλά και πιο πρόσφατα, χρησιμοποιούνται για να "αποδείξουν" τη συνεχή και χαρακτηριστική βιαιότητα του γειτονικού έθνους.¹⁶

Μέσω του σχολικού συστήματος ο κρατικός μηχανισμός ενισχύεται επιδρώντας με τέτοιο τρόπο στην ατομικότητα έτσι ώστε αυτή στην ουσία να αντικατοπτρίζει τις ανάγκες του ίδιου του συστήματος. Ακόμα και για την επιλογή των συγγραφέων των επίσημων σχολικών βιβλίων τα κύρια κριτήρια στα οποία βασίζονται αφορούν την υπακοή, την πίστη και την υποστήριξη της επίσημης κρατικής πολιτικής και των θέσεων της από τους υποψηφίους. Οι υποψήφιοι από τη

¹⁴ Α. Φραγκουδάκη, Θ. Δραγώνα, «*Τι είν' η πατρίδα μας;» Εθνοκεντρισμός στην εκπαίδευση*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 1997

¹⁵ Η. Μήλλας, *Εικόνες Ελλήνων και Τούρκων Σχολικά βιβλία, ιστοριογραφία, λογοτεχνία και εθνικά στερεότυπα*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2001, σελ.24

¹⁶ Ο.π., σελ.30-31

στιγμή που αναλαμβάνουν τη συγγραφή συγκλίνουν τόσο συνειδητά όσο και ασυνείδητα με την επίσημη εκδοχή της ιστορίας που πρέπει να αναπαράγουν υιοθετώντας, ως πρακτική, αυτή του μοναδικού βιβλίου που εμπεριέχει τη μοναδική αλήθεια.

Η εθνική όψη της ταυτότητας, όπως κάθε άλλη (έμφυτη, ταξική, θρησκευτική) κατατάσσει τα άτομα διαφοροποιώντας τα, δίνοντας έμφαση στις διαφορές και όχι στις ομοιότητες. Η εθνική ταυτότητα ήρθε να αντικαταστήσει το κενό που δημιούργησε η κατάλυση των παραδοσιακών μορφών κοινωνικής οργάνωσης. Προσφέρει στα μέλη των σύγχρονων κοινωνιών νέα βάση κοινωνικής συνοχής μέσα από τη δημιουργία της «φανταστικής κοινότητας» του έθνους που στηρίζεται στην ομαδοποίηση βάση υπαρκτών κοινών πολιτισμικών χαρακτηριστικών.¹⁷

Σύμφωνα με τον Pingel, οι συγγραφείς των διδακτικών βιβλίων δεν ασκούσαν πάντοτε αρκετή κριτική προς την κοινωνία που ζουν. Με την εμφάνιση των εθνών κρατών τον τελευταίο αιώνα, έγινε προφανές, ότι τα σχολικά βιβλία περιέχουν δηλώσεις που δοξάζουν το δικό τους έθνος δυσφημίζοντας τους άλλους, και δοξάζουν τις κυρίαρχες κοινωνικές ομάδες δυσφημίζοντας τις μειονότητες. Κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, οι εκπαιδευτικοί και οι πολιτικοί είχαν προβληματιστεί και είχαν ήδη παρατηρήσει, ότι τα διδακτικά βιβλία και ιδιαίτερα τα ιστορικά, δεν μεταφέρουν μόνο γεγονότα αλλά επίσης διαδίδουν ιδεολογίες, ακολουθούν πολιτικές τάσεις, τις οποίες προσπαθώντας να τις δικαιολογήσουν δίνουν τους ιστορική νομιμότητα.¹⁸ Αντίβαρο σε όλα αυτά μπορεί να αποτελέσει η τήρηση του κύριου στόχου του μαθήματος, που είναι να προάγει την εθνική συνείδηση. Υπό αυτήν βέβαια τη συνθήκη η επιλογή γεγονότων και ερμηνειών από την ιστορία οφείλει να γίνεται με γνώμονα το περιεχόμενο που δίνεται κάθε φορά σε αυτή την έννοια, πέρα και ανεξάρτητα από τα πορίσματα της ιστορικής έρευνας.¹⁹ Κάθε δηλαδή ιστορική αλήθεια που έρχεται σε αντιπαράθεση με αυτό το στόχο θα αποκρύπτεται ή θα παραποιείται. Είναι άρα αδύνατο, όσο ο στόχος αυτός παραμένει πρωταρχικός, να περιμένουμε μία επίσημη αντικειμενική διδασκαλία της ιστορίας.

¹⁷ Γ. Κόκκινος, *Επιστήμη Ιδεολογία Ταυτότητα το μάθημα της ιστορίας στον αστερισμό της υπερεθνικότητας και της παγκοσμιοποίησης*, Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2003, σελ.14

¹⁸ F. Pingel, *UNESCO Guidebook on Textbook Research and Textbook Revision*, 2nd revised and updated edition, Paris/Braunschweig 2010, σελ.8

¹⁹ V. R. Berghahn, H. Schissler, *Perceptions of History: International Textbook Research on Britain, Germany and the United States*, New York: Berg, 1987, σελ.182

1.3 Η Εικόνα του «Άλλου» στα Σχολικά Εγχειρίδια

Η εικόνα που έχει σχηματοποιήσει ένας λαός για έναν άλλο λαό υπόκειται στο «δαιμονοποιημένο» πρίσμα ιστορικότητας που έχει διδαχθεί μέσω των σχολικών εγχειριδίων. Αυτό καθιστά σχεδόν αδύνατη την ρήξη της κατεστημένα μυθοποιημένης αντίληψης, αφού η εικόνα που έχουμε για τους άλλους λαούς, ή και για εμάς τους ίδιους συνδέεται με την ιστορία που μας έχουν αφηγηθεί όταν ήμασταν παιδιά. Η ιστορία αυτή μας σημαδεύει σε ολόκληρη τη ζωή μας. Η ιστορία που μας έχει αφηγηθεί, περιέχει αναπαραστάσεις για τους άλλους λαούς με τις οποίες ανακαλύπτουμε τον κόσμο και το παρελθόν των κοινωνιών. Ακριβώς από εκεί τρέφονται κατόπιν οι γνώμες και οι ιδέες που έχουμε για τους «άλλους» λαούς.²⁰

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η άρρηκτη σχέση μεταξύ των κοινωνικών στόχων και η ύπαρξη της συλλογικής εθνικής ταυτότητας, μιας και οι πολιτισμικές ρίζες, η κοινή κληρονομιά, ακόμα και η κατανόηση άλλων χωρών και πολιτισμών, επηρεάζονται αδιαμφισβήτητα από την εκάστοτε μορφή εθνικής ταυτότητας.

Όσον αφορά την εικόνα των «Άλλων» λαών στα ιστορικά βιβλία, δεν δύναται να υπάρξει ανάλυση δίχως να αμφισβητηθεί ο εθνοκεντρικός χαρακτήρας της ιστοριογραφίας. Η ιστορία των ξένων χωρών δεν περιλαμβάνεται στα σχολικά εγχειρίδια, ενώ η αυτογνωσία και γενικά η γνώση κατακτάται με την συγκριτική μελέτη, τη συμμετοχή και συμβολή του «Άλλου».²¹ Το ιστορικό παρελθόν, όπως αυτό καθορίζεται από σχολικά εγχειρίδια, μεταξύ δυο λαών είναι και αυτό που καθορίζει τις μεταξύ τους μελλοντικές σχέσεις. Για παράδειγμα, κράτη, που στο κοντινό παρελθόν εχθρεύονταν και αμφισβητούσαν ιστορικά το ένα το άλλο, έχουν εντατικά καλλιεργήσει την διχόνοια μεταξύ των λαών τους. Ακόμα και σήμερα πολλές φορές, η Ελλάδα με την Τουρκία δημιουργούν «πλασματικές» εντάσεις μεταξύ τους με σκοπό να αποπροσανατολίσουν την κοινή γνώμη από σοβαρά εσωτερικά ζητήματα. Αυτό λοιπόν που συνεπάγεται είναι πως η ιστορική παρουσία των λαών στα βιβλία δεν πραγματοποιείται με τρόπο εμφανώς αρνητικό, υποτιμητικό

²⁰ Μ. Φερρό, *Πώς αφηγούνται την ιστορία στα παιδιά σε ολόκληρο τον κόσμο*, Μεταίχμιο: 2001, σελ.2

²¹ S. Özbaran, *Tarih öğretilimi ve ders kitapları*, Yurt Yayınları, *Tarih Vakfı İstanbul*, 1995, σελ. 31-33

ή συνολικά εχθρικό, παρά μόνο παραλείποντας εντέχνως τις «ατασθαλίες» του «εθνικού εαυτού» και τα «θετικά» του «άλλου».

Οι ιδέες που έχει το ένα έθνος για το άλλο σχετίζονται με την σύγχρονη πολιτική, τα συναισθήματα και τις απόψεις που είχαν δημιουργηθεί από τις παλαιότερες πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές καταστάσεις. Οι ιστορικές γνώσεις αποτελούν φαινόμενα σημαντικά στην έρευνα των διανοητικών σχέσεων των λαών. Τα εχθρικά λεγόμενα και οι αρνητικές αναφορές στους «Άλλους» είναι αποτέλεσμα μιας συνειδητής ιδεολογικής επιλογής. Ο βασικός διδακτικός στόχος των περισσότερων βιβλίων είναι ακόμα και σήμερα η δημιουργία μιας ιστορικής ταυτότητας η οποία διαρθρώνεται σε μεγάλο βαθμό γύρω από την εχθρική αντιμετώπιση του «Άλλου». Μέσα από την αναγκαιότητα να αμυνθούμε κόντρα σε κάτι που βαφτίζεται ξένο και επικίνδυνο επιβάλλεται η ένωση των ανθρώπων με μία εθνική ταμπέλα που μετά θα τους προσδιορίζει.

Σύμφωνα με τον Μήλλα, η «εθνική συνείδηση» είναι όρος που υποδηλώνει ότι η πίστη σε μια ταυτότητα είναι απόρροια «συνειδητοποίησης» μιας πραγματικής και υπαρκτής κατάστασης. Στα πλαίσια αυτής της εργασίας θα χρησιμοποιηθεί ο όρος «εθνική ταυτότητα», ο οποίος τονίζει πληρέστερα τον υποκειμενικό χαρακτήρα μιας πίστης για κάποια εθνική ιδέα και κάποιο πατριωτικό ιδεώδες.²²

Είναι ευρέως γνωστό ότι η εθνική ιστοριογραφία παράγει μέσα από μια επιλεκτική διαδικασία την εθνική και την συλλογική μνήμη και κατασκευάζει τον «εθνικό εαυτό» στα πλαίσια του εθνικού κράτους. Ο σκοπός μιας τέτοιας ιστοριογραφίας δεν είναι να παραγάγει μια ιστορία στημένη στην ακριβή απεικόνιση των γεγονότων, αλλά να συμβάλει στην εθνική ενότητα και την νομιμοποίηση της εθνικής πολιτικής. Η εθνική ιστοριογραφία είναι εξ ορισμού στρατευμένη στην υπηρεσία μιας εθνικής αυτογνωσίας στην οποία αντιστοιχεί η ιδιάζουσα αφηγηματική δομή της.²³ Πολλά είναι τα παραδείγματα ανά τον κόσμο, ειδικά στις περιοχές όπου υπάρχουν συγκρούσεις, όπου τα βιβλία χρησιμοποιούνται συστηματικά για να περιγράψουν τον «κακό» εχθρό και να νομιμοποιήσουν ιδιαίτερα τις εθνικιστικές αφηγήσεις. Στην Κύπρο τα εθνογραφικά στοιχεία δείχνουν πώς τα άτομα, καθώς και

²² Η. Μήλλας, *Εικόνες Ελλήνων και Τούρκων Σχολικά βιβλία, ιστοριογραφία, λογοτεχνία και εθνικά στερεότυπα*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, 2001, σελ.118

²³ Ν. Κιζίλγιουρέκ, *Οι Τουρκοκύπριοι, η Τουρκία και το Κυπριακό*, Εκδόσεις Παπαζήση:2009 σελ.138

οργανωμένες ομάδες από τις δύο κοινότητες συστηματικά προσπαθούν να τονίζουν την ανάγκη να θυμόμαστε τι έχει διαπράξει ο «εχθρός» μας στο παρελθόν.

1.4 Η Συγκρότηση Εθνικής Ταυτότητας και Επιρροές της στην Εκπαίδευση

Η συγκρότηση της ταυτότητας επηρεάζεται από παράγοντες πολιτισμικού χαρακτήρα: καταγωγή, γλώσσα, θρησκεία, παραδόσεις, μύθοι και ιστορικές μνήμες.²⁴ Η διαμόρφωση της εθνικής μνήμης στην Κύπρο είναι μια συνάρτηση αποτελούμενη από τον εθνικισμό της Ελλάδας και της Τουρκίας. Υπό αυτούς τους όρους και παρά τους αντικρουόμενους πολιτικούς τους στόχους, οι δυο εθνικισμοί που ανέκυψαν στην Κύπρο έχουν κοινή μορφή, η οποία ταυτίζεται με την κοινή ιστορία, καταγωγή, γλώσσα και θρησκεία με τους λαούς των δυο «μητέρων πατρίδων», δηλαδή της Τουρκίας και της Ελλάδας.

Ένα από τα βασικότερα σημεία που διαχωρίζει τις δύο κοινότητες είναι μεταξύ άλλων και η γλώσσα, η οποία και έπαιξε σημαντικό ρόλο στο να φτιαχτούν δυο διαφορετικές εθνικές ταυτότητες στο νησί.. Ο επίσημος ορισμός της εθνικότητας αλλά και η λαϊκή αντίληψη εξαρτάται από την γλώσσα, καθώς όπου υπάρχει μια διάλεκτος με γραπτή μορφή και διοικητικό υπόβαθρο, ανάλογα τον αριθμό των χρηστών της, αυτή μπορεί να δημιουργήσει ισχυρή πρώτο-εθνική συνοχή.²⁵ Ενώ η Κύπρος ήταν Βρετανική αποικία, υπήρχαν δυο διαφορετικές κοινότητες: η Ορθόδοξη και η Μουσουλμανική. Κάθε μια από αυτές χρησιμοποιούσε τη γλώσσα της δικής της «μητέρας πατρίδας». Αυτές οι δυο διαφορετικές γλώσσες και θρησκείες, ήταν και αυτές που οδήγησαν την δημιουργία των δυο αντικρουόμενων εθνικών ταυτοτήτων σε αυτές τις κοινότητες.

Λαμβάνοντας υπόψη ότι Ελληνικός και Τουρκικός εθνικισμός κουβαλούν ανταγωνιστικά στοιχεία από τη γέννησή τους, καταλαβαίνουμε ευκολότερα τη δημιουργία δυο διαφορετικών εθνικών ταυτοτήτων. Ο Ελληνικός εθνικισμός διαμορφώθηκε μέσα από τον αγώνα ενάντια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, ο δε

²⁴ E.J.Hobsbawn, Terrence Ranger (επιμ.), *The invention of tradition*, Cambridge University, 1983, σελ.43

²⁵ Ο.π.,σελ.44

Τουρκικός αντιδρώντας στη «Μεγάλη Ιδέα», ένα περίπου αιώνα αργότερα. Τοιουτοτρόπως, αυτός ο εθνικισμός (Ελληνικός και Τουρκικός) καταφθάνοντας στην Κύπρο μετέφερε μαζί του συγκρουόμενα στοιχεία. Αυτός ο εθνικισμός εμπόδιζε τον Κύπριο, που για αιώνες ζούσε σε αυτό το νησί, να ταυτισθεί με τον τόπο του. Οι κάτοικοι της Κύπρου δεν αποτελούσαν ένα κομμάτι του τόπου, αποτελούσαν απλώς προέκταση του Ελληνικού και Τουρκικού έθνους.²⁶ Ως συνέχεια στη διαδικασία, μετά από την «εθνική αφύπνιση» των δυο κοινοτήτων, ακολούθησε η δημιουργία μιας ανεξάρτητης δημοκρατίας στην Κύπρο. Όμως παράλληλα η διαδικασία να δημιουργηθεί ένα έθνος στην Κύπρο αποτελούσε βασικό πρόβλημα. Το γεγονός ότι στο νησί δεν υπήρχε ποτέ κοινό εκπαιδευτικό σύστημα έπαιξε σημαντικό ρόλο σε αυτό το πρόβλημα. Κατά τη διάρκεια της Βρετανικής Διοίκησης, και οι δυο κοινότητες χρησιμοποιούσαν διδακτικά εγχειρίδια από τις αντίστοιχες «μητέρες πατρίδες» τους, και αυτό με τη σειρά του συνέβαλε στην «καλλιέργεια» του Ελληνικού και Τουρκικού εθνικισμού στην Κύπρο.²⁷

Ελλάδα και η Τουρκία έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο στην δημιουργία των δυο εθνικισμών στην Κύπρο, καθώς είναι γνωστό ότι η ιστοριογραφία και τα εγχειρίδια ιστορίας που διδάσκονται στα σχολεία της είναι επηρεασμένα άμεσα από το κυπριακό πρόβλημα και την εθνική σύγκρουση των λαών της. Αυτοί οι παράγοντες οδήγησαν σε μια στρατευμένη ιστοριογραφία η οποία στιγματίζει την σύγχρονη ιστορία του νησιού. Η ιστορία της Ελλάδας και της Τουρκίας αντίστοιχα διδάσκεται κανονικά στους Ελληνοκύπριους και στους Τουρκοκύπριους ενώ για την ιστορία της Κύπρου απομένουν ελάχιστες ώρες μαθήματος. Οι εχθρικές δηλώσεις και οι αρνητικές αναφορές που γίνονται προς τους Έλληνες στα εγχειρίδια ιστορίας της Τουρκίας, επηρέασαν άμεσα την εικόνα που σχηματίζουν οι Τουρκοκύπριοι για τους Ελληνοκύπριους και αντίστροφα. Οι δυο εθνικές κοινότητες της Κύπρου παρουσιάζονται ως κοινότητες των οποίων η ιστορία, η κουλτούρα, ακόμη και η γλώσσα συνδέονται περισσότερο με την Τουρκία ή την Ελλάδα, παρά με την Κύπρο. Ως αποτέλεσμα, οι δυο κοινότητες στο νησί μπαίνουν σε μια διαδικασία όπου αποκλείουν ή διαστρεβλώνουν την αλήθεια η μια την άλλη.

²⁶ Ν. Κιζιλγιουρέκ. *Η Κύπρος πέραν του έθνους*, Λευκωσία, 1993 σελ.15

²⁷ POST Research Institute Education for Peace: Pilot Application for the History and Literature Books of the 5th Grade of the Elementary School. Nicosia: POST-RI. 2004

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 Η εξέλιξη της εκπαίδευσης στην Κύπρο

Η κάθε μία από τις δύο κυπριακές κοινότητες ακολουθούσε πάντα στην εκπαίδευση το δικό της διαφορετικό μονοπάτι. Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι δεν είχαν κοινά εκπαιδευτικά ιδρύματα ούτε σχολικά προγράμματα. Ακόμα και μετά από την ίδρυση μιας κοινής δημοκρατίας, οι Κοινοτικές συνελεύσεις των δύο κοινοτήτων θεωρούνταν υπεύθυνες για τον καθορισμό της κυπριακής εκπαίδευσης.²⁸ Σε αυτήν την ενότητα, θα εξετάσουμε εν συντομία τις συνθήκες διαχωρισμού της εκπαίδευσης των δύο κοινοτήτων σε όλες τις κύριες ιστορικές περιόδους όπου αυτές συνυπάρχουν στο νησί της Κύπρου.

2.1.1 Οθωμανική Περίοδος, 1571- 1878

Κατά την οθωμανική κυριαρχία, οι δύο κοινότητες στην Κύπρο είχαν ξεχωριστά εκπαιδευτικά ιδρύματα, τα οποία δεν είχαν σχέση μεταξύ τους εμποδίζοντας έτσι και τις σχέσεις μεταξύ όσων φοιτούσαν σε αυτά.²⁹ Ο λόγος πίσω από αυτό βρίσκεται στον τρόπο με τον οποίο η οθωμανική κοινωνία ήταν οργανωμένη βάση της θρησκείας. Συγκεκριμένα, οι Ελληνοκύπριοι φοιτούσαν σε χριστιανικά σχολεία, ενώ οι Τουρκοκύπριοι σε μουσουλμανικά. Ως εκ τούτου, είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό ότι κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής κυριαρχίας, η οργάνωση του

²⁸ Β. Γ. Χαράλαμπος, *Ο εθνικός "εαυτός" και ο εθνικός "άλλος" στα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία ιστορίας της μέσης εκπαίδευσης, Μια ερευνητική προσέγγιση υπό το πρίσμα της παιδαγωγικής της ειρήνης*, Παιδαγωγικές Μελέτες και Έρευνες, Θεσσαλονίκη: 2009, σελ. 48

²⁹ Κ. Ζ. Özerk, *Reciprocal bilingualism as a challenge and opportunity: the case of Cyprus*, International Review of Education, Vol. 47, No. 3/4, 2001, σελ. 256

εκπαιδευτικού συστήματος γινόταν με βάση το θρήσκευμα και δεν είχε εθνικό προσανατολισμό.

Η ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης ήταν στοιχειώδης. «Δάσκαλοι γίνονταν μοναχοί, ιερείς ή λαϊκοί, δηλαδή μη κληρικοί, διάφορων επαγγελματιών όπως παντοπώλες, αγρότες, κουρείς, υποδηματοποιοί, οι οποίοι διέθεταν περιορισμένη μόρφωση και χρησιμοποιούσαν θρησκευτικά βιβλία ως εγχειρίδια. Τα σχολικά κτίρια ήταν ανύπαρκτα και οι δάσκαλοι δίδασκαν τους μαθητές οπουδήποτε υπήρχε διαθέσιμος χώρος.»³⁰

Η Εκκλησία, στην οποία είχαν παραχωρηθεί ορισμένα προνόμια από την οθωμανική διοίκηση, και με δεδομένο το θρησκευτικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης, αποτελούσε το μοναδικό ελληνοκυπριακό φορέα και είχε τον απόλυτο έλεγχο πάνω στα ελληνικά -χριστιανικά σχολεία της Κύπρου. Στην ουσία, αποτελούσε τον κεντρικό θεσμό γύρω από τον οποίο η πολιτική, πνευματική και η πολιτιστική ζωή των Ελληνοκυπρίων περιστρεφόταν.³¹

Μετά την επανάσταση στην Ελλάδα κατά των Τούρκων το 1821 και την εκτέλεση του αρχιεπισκόπου και άλλων μελών του ανώτερου κλήρου της Κύπρου, η Εκκλησία ανέλαβε με μεγάλο ζήλο ένα νέο ρόλο, αυτόν του φορέα του εθνικού οράματος των Ελλήνων, του οράματος της ένωσης με τη μητέρα - πατρίδα Ελλάδα³². Συνείσφερε ουσιαστικά στη μεταγενέστερη ανάπτυξη της θεωρίας της «Μεγάλης Ιδέας», δηλαδή την επιθυμία να αναβιώσει η βυζαντινή αυτοκρατορία στην οποία θα κυριαρχούσε το ελληνικό στοιχείο. Η Κύπρος θα γινόταν και αυτή μέρος αυτής της αυτοκρατορίας καθώς οι κάτοικοί της ήταν Έλληνες, μιλούσαν την ελληνικά όπως οι υπόλοιποι Έλληνες και μοιράζονταν μαζί τους την ίδια θρησκεία.³³

Ως εκ τούτου, η ελληνοκυπριακή εκπαίδευση το 19ο αιώνα απέκτησε «εθνική αποστολή». Ο πυρήνας της και τα κύρια θέματα διδασκαλίας ήταν τα θρησκευτικά

³⁰ A. Karagiorgis, *Education development in Cyprus 1960-1977*, Διπλωματική Εργασία, Λευκωσία 1986, σελ.17

³¹ K. C. Markides, *The Rise and Fall of the Cyprus Republic*, New Haven, Yale University Press, 1977, σελ.5

³² Β. Γ. Χαραλάμπους, *Ο εθνικός "εαυτός" και ο εθνικός "άλλος" στα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία ιστορίας της μέσης εκπαίδευσης, Μια ερευνητική προσέγγιση υπό το πρίσμα της παιδαγωγικής της ειρήνης*, Παιδαγωγικές Μελέτες και Έρευνες, Θεσσαλονίκη: 2009, σελ.255

³³ P. K. Persianis, *Church and State in Cyprus Education, The contribution of the Greek Orthodox Church of Cyprus to Cyprus education during the British administration (1878-1960)*, Λευκωσία, 1978, σελ.15

κείμενα, τα αρχαία ελληνικά κείμενα, η ελληνική γλώσσα και ιστορία. Οι πρώτοι σπόροι της διάδοσης της ιδέας της «Ένωσης», δηλαδή της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα τοποθετούνται αυτή την ιστορική περίοδο.

Αντίθετα, η εκπαίδευση στην τουρκοκυπριακή κοινότητα παρέμεινε θρησκευτική, χωρίς να αποκτήσει εθνικό χαρακτήρα και προσανατολισμό μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα.³⁴ Αυτό το γεγονός οφείλεται κυρίως και στην απουσία ενός ισχυρού τούρκικου εθνικού πυρήνα από την πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μέχρι και την εγκαθίδρυση της Δημοκρατίας της Τουρκίας το 1923.³⁵

2.1.2 Βρετανική Αποικιοκρατία 1878-1959

Κατά τη διάρκεια της βρετανικής διοίκησης, οι δύο κοινότητες εξακολουθούν να έχουν διαφορετικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, που λειτουργούν βάση των συμφερόντων των αντίστοιχων «ελίτ» τους. Η άφιξη των Βρετανών όμως έφερε μαζί της μια πολύ σημαντική αλλαγή: την εκκοσμίκευση της εκπαίδευσης κατά μήκος των εθνικών γραμμών. Η ονομασία των κοινοτήτων ως εθνοτικών, και όχι θρησκευτικών όπως χαρακτηρίζονταν κατά τη διάρκεια της Οθωμανικής περιόδου, σε συνδυασμό με τη γενική βρετανική πολιτική, έδωσε ώθηση στη διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας.

Αρχικά, οι Βρετανοί δεν έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για τον έλεγχο και την ουσιαστική ανάμιξη στα εκπαιδευτικά συστήματα των δύο κοινοτήτων, παραχωρώντας στους κατοίκους την ευθύνη της εκπαίδευσης.³⁶ Η πολιτική αυτή καθιερώθηκε με νόμο το 1895, επισημοποιώντας έτσι ένα αποκεντρωμένο εκπαιδευτικό σύστημα και προσδίδοντας πολιτικό χαρακτήρα στην ελληνοκυπριακή εκπαίδευση, αφού τη συνέδεε άμεσα με την επιθυμία των Ελληνοκυπρίων για την

³⁴ W. Weir, *Education in Cyprus some theories and practices in education in the island of Cyprus since 1878*, Λευκωσία, 1952, σελ.72

³⁵ Ν. Κιζιλγιουρέκ, *Η Κύπρος Πέραν του Έθνους*, Κασουλίδης Λευκωσία:1993, σελ.66

³⁶ P. K. Persianis, *The British Colonial Education 'Lending' Policy in Cyprus (1878-1960): An Intriguing Example of an Elusive 'Adapted Education' Policy*, *Comparative Education* Vol32 No:1, 1996 σελ.48

ένωση με την Ελλάδα.³⁷ Ωστόσο, καθώς έγινε σταδιακά σαφές ότι ο εθνικισμός είχε παρεισφρήσει στα ιδρύματα εκπαίδευσης των Ελληνοκυπρίων, και δεδομένου ότι αυτό το γεγονός θεωρήθηκε απειλή για την παρουσία των Βρετανών στο νησί, η κατοχική κυβέρνηση πήρε αμέσως στα χέρια της τον έλεγχο της εκπαίδευσης.³⁸

Η Εκκλησία της Κύπρου, που είχε ταυτιστεί τόσο ιδεολογικά όσο και ιστορικά με την εκπαίδευση του κυπριακού ελληνισμού, έχοντας πλήρη συναίσθηση της σταδιακής αποδυνάμωσης της επιρροής της, αντέδρασε δυναμικά συμπαρασύροντας το σύνολο σχεδόν μιας μικρής παραδοσιακά κλειστής, θρησκόληπτης κοινωνίας.³⁹ Έχοντας ως πρότυπο το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, η ελληνοκυπριακή εκπαίδευση υπό τον έλεγχο της Εκκλησίας είχε ενισχύσει τον εθνικό της χαρακτήρα, σε αντίθεση με τη μουσουλμανική κοινότητα, που αποδείχθηκε πιο προσαρμόσιμη στη βρετανική διοίκηση. Αποδέχονταν δίχως αντίρρηση οποιαδήποτε αγγλική πολιτική επί της εκπαίδευσης και διατήρησε, σε γενικές γραμμές, το θρησκευτικό χαρακτήρα της.⁴⁰

Τα γεγονότα με το ξεσκήωμα των Ελληνοκυπρίων το 1931, ενάντια στην βρετανική διοίκηση, οδήγησαν στη θέσπιση του «νέου νόμου για την εκπαίδευση, που θα επέβαλε έναν άκαμπτο συγκεντρωτισμό στα εκπαιδευτικά συστήματα των δύο κοινοτήτων.»⁴¹ Η προετοιμασία και έγκριση του αναλυτικού προγράμματος των δημοτικών σχολείων πέρασε στην κυβέρνηση, τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου και την Επαρχιακή Επιτροπή που διορίζονταν από την κυβέρνηση και ο ρόλος τους ήταν απλά συμβουλευτικός.⁴² Επιπλέον, συστάθηκε και για τις δύο κοινότητες ένα Κολέγιο Εκπαίδευσης με γλώσσα διδασκαλίας τα αγγλικά.

³⁷ Β. Γ. Χαραλάμπους, *Ο εθνικός "εαυτός" και ο εθνικός "άλλος" στα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία ιστορίας της μέσης εκπαίδευσης, Μια ερευνητική προσέγγιση υπό το πρίσμα της παιδαγωγικής της ειρήνης, Παιδαγωγικές Μελέτες και Έρευνες*, Θεσσαλονίκη: 2009, σελ.39

³⁸ G. S. Georghallides, *A Political and administrative history of Cyprus, 1918-1926: with a survey of the foundations of British rule*. Λευκωσία: Cyprus Research Centre.1979 σελ.50

³⁹ Λ. Κουλλάτης, *Ιδεολογικοί προσανατολισμοί της ελληνοκυπριακής εκπαίδευσης με έμφαση στο μάθημα της ιστορίας, Σύγχρονα Θέματα* 68-69-70: 1999, σελ.23

⁴⁰ Σ. Παπαγεωργίου, *Η Πρώτη περίοδος της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο [1878-1914] Πολιτικός εκσυγχρονισμός και κοινωνικές αδράνειες*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα: 1996, σελ.186

⁴¹ P. K. Persianis, *Church and State in Cyprus Education. The contribution of the Greek Orthodox Church of Cyprus to Cyprus education during the British administration (1878-1960)*, Λευκωσία, 1978, σελ.102

⁴² A Süha, *Turkish Education in Cyprus* Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara:1971, σελ.242

Ωστόσο, η σκληρή πολιτική των Βρετανών μετά τον ξεσηκωμό, είχε ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός νέου μονόδρομου για τους Ελληνοκύπριους, αυτού της ένωσης με την Ελλάδα.⁴³ Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση βρισκόταν ακόμα στα χέρια των ανώτερων στρωμάτων των δύο κοινοτήτων. «Για την ελληνοκυπριακή ελίτ, το εκπαιδευτικό σύστημα λειτουργούσε ως αφετηρία και μέσο αποκατάστασης της κοινωνικής ηγεμονίας τους, η οποία απειλήθηκε από τη βρετανική και την εσωτερική πολιτική κατάσταση.»⁴⁴ Τα μέτρα ήταν μάλλον ανεπιτυχή για την εξάλειψη του εθνικισμού από τα ελληνοκυπριακά σχολεία.

Η τουρκοκυπριακή κοινότητα αρχίζει να γνωρίζει στο πλαίσιο της, την σύγκρουση ανάμεσα σε δυνάμεις που προωθούν την τουρκική συγκρότηση της κοινότητας και τις παραδοσιακές δυνάμεις που επιδιώκουν την διατήρηση της οθωμανικής συγκρότησης.⁴⁵ Έτσι αρχίζει να παρατηρείται η εμφάνιση του τουρκικού εθνικισμού στην τουρκοκυπριακή εκπαίδευση, εξέλιξη που ακολούθησε τη γέννηση της Τουρκικής Δημοκρατίας, μετά τον «απελευθερωτικό αγώνα» στη Μικρά Ασία.⁴⁶ Αν και η ιδέα ενός τουρκικού έθνους-κράτους δεν υπήρχε μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα, η δημιουργία ενός τούρκικου κοσμικού κράτους στον 20^ο αιώνα συνοδεύτηκε από ένα εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα όπου τα σχολεία απέκτησαν την κύρια ευθύνη για την εμφύσηση των εθνικιστικών αισθημάτων στην τουρκοκυπριακή νεολαία. Σύμφωνα με την απόφαση του Ατατούρκ το 1931, η εκπαίδευση έπρεπε να έχει εθνικιστικό και πατριωτικό χαρακτήρα και γι' αυτό χρειαζόταν να δοθεί να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην τούρκικη ιστορία.

Εκείνη την περίοδο ο Κεμάλ Ατατούρκ, ως ιδρυτής της Τούρκικης Δημοκρατίας, πρωταγωνιστούσε στην ιστορική εκπαίδευση της χώρας. Ο στόχος του ήταν να καταστρέψει ότι είχε απομείνει από τα οθωμανικά και ισλαμικά χαρακτηριστικά της υπάρχουσας ταυτότητας, και η αντικατάστασή της με μια νέα ταυτότητα η οποία θα ήταν καθαρά τούρκικη. Έτσι μέσα στις αλλαγές που κάνει ο Ατατούρκ στο τομέα της

⁴³ M. H. Yavuz, *The evolution of ethno-nationalism in Cyprus under the Ottoman and British systems*, *Cyprus Review*, 3/2, 1991, σελ.68

⁴⁴ J. Choisi, *The Greek Cypriot elite-its social function and legitimization*, *Cyprus Review* 7/1, 1995, σελ.53

⁴⁵ Σ. Αναγνωστοπούλου, *Τουρκικός Εκσυγχρονισμός, Ισλάμ και Τουρκοκύπριοι στη Δαιδαλώδη διαδρομή του Κεμαλισμού*, Αθήνα, 2004, σελ.176.

⁴⁶ A. Nevzat, *Nationalism amongst the Turks of Cyprus: The First Wave*, Διπλωματική εργασία Oulu, Oulu University Press, 2005, σελ. 104

εκπαίδευσης, το 1928 αντικαθίσταται και το Αραβικό αλφάβητο, που χρησιμοποιούταν μέχρι τότε στη οθωμανική αυτοκρατορία, από το λατινικό.

Το 1931 στην Τουρκία, ιδρύθηκε η Τουρκική Ιστορική Επιτροπή η οποία με την συνεχή εποπτεία του ίδιου του Κεμάλ, άρχισε να «κατασκευάζει» τη τουρκική ιστορία. Αργότερα, η Τουρκική Ιστορική Επιτροπή έγινε το όργανο της κρατικής πολιτικής για την επιβολή ορισμένων ιστορικών θεωριών. Τα καθήκοντά της περιελάμβαναν τη μελέτη, δημιουργία και εκπόνηση προγραμμάτων, καθώς και τη δημιουργία και επιλογή των σχολικών βιβλίων, που όφειλαν να έχουν εθνικιστικό χαρακτήρα και τα οποία θα χρησιμοποιούνταν στα σχολεία και τα πανεπιστήμια⁴⁷. Το 1932 έγινε το πρώτο συνέδριο Τουρκικής Ιστορίας στην Άγκυρα όπου διακηρύχτηκε τυπικά και επίσημα η Τουρκική Ιστορική θέση (*Türk Tarih Tezi*) που θα αποτελούσε από εκεί και πέρα το επίσημο κρατικό δόγμα. Οι μεταρρυθμίσεις που προωθήθηκαν στην Τουρκία από τον Κεμάλ υιοθετήθηκαν σταδιακά και εθελοντικά από την Τουρκοκυπριακή κοινότητα.⁴⁸

Η χρήση των τουρκικών σχολικών βιβλίων στην Κύπρο και ο διορισμός των εκπαιδευτικών από την Τουρκία διευκόλυνε τη διάδοση αυτού του δόγματος. Ήδη από τη δεκαετία του 1920, «κατά τη διάρκεια σχολικών εορτών δίνονται εθνικιστικές ομιλίες ενώ προτομές και φωτογραφίες του Κ. Ατατούρκ βρίσκονται παντού και γιορτάζονται οι τουρκικές εθνικές γιορτές.»⁴⁹ Ο εθνικισμός στον τομέα της εκπαίδευσης εκτοξεύθηκε τη δεκαετία του 1950, όταν η Ελλάδα και η Τουρκία παρενέβησαν δυναμικά στις εσωτερικές υποθέσεις της Κύπρου και οι ανώτερες τάξεις των κυπριακών κοινοτήτων εξέφρασαν τα αλληλοσυγκρουόμενα αιτήματά τους.

⁴⁷ E. Copeaux, *Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000, σελ.312

⁴⁸ A. Michael, *Cyprus, Nationalism and International Politics*, Palgrave Macmillan, Edinburgh, 1979, σελ.43

⁴⁹ J. Choisi, *The Greek Cypriot elite-its social function and legitimization*, Cyprus Review 7/1, 1995, σελ.16

2.1.3 Η Δημοκρατία της Κύπρου 1960-1974

Η δημιουργία της ανεξάρτητης Δημοκρατίας της Κύπρου ως κοινό κράτος για τις δύο κοινότητες δεν ακολουθήθηκε και από τη δημιουργία ενός κοινού εκπαιδευτικού συστήματος που θα μπορούσε να προωθήσει τη συνεργασία μεταξύ τους και να εξαλείψει τον εθνικιστικό διαχωρισμό. Σύμφωνα με το Σύνταγμα, οι δύο κοινότητες έφεραν την ευθύνη για τις εκπαιδευτικές τους υποθέσεις. Η επίδραση της Δημοκρατίας στα δύο εκπαιδευτικά συστήματα συνέβαλε στον περαιτέρω διαχωρισμό τους, σε τέτοιο βαθμό μάλιστα, που στην πραγματικότητα δεν υπήρχε καμία επαφή μεταξύ των σχολικών διοικητών, διευθυντών σχολείων, εκπαιδευτικών, αλλά ούτε και των μαθητών των δύο κοινοτήτων. «Κανένα από τα τουρκοκυπριακά σχολεία δε δίδασκε κανένα μάθημα στην ελληνική γλώσσα, και η τούρκικη γλώσσα συνέχισε να αγνοείται στα ελληνοκυπριακά σχολεία.»⁵⁰

Οι δύο μητέρες - πατρίδες συνέχισαν να παίζουν καθοριστικό ρόλο στις αποφάσεις για το περιεχόμενο των μαθημάτων ιστορίας στην εκπαίδευση των δύο κοινοτήτων. Το αναλυτικό πρόγραμμα και τα βασικά εγχειρίδια εισάγονταν από την Ελλάδα και την Τουρκία. Οι εκπαιδευτικοί που ήρθαν από την αντίστοιχη χώρα στην Κύπρο, είχαν ήδη εκπαιδευτεί από εκείνη τη χώρα. Επιπλέον, οι επισκέψεις υπαλλήλων από το υπουργείο Παιδείας αλλά και των άλλων κυβερνητικών αξιωματούχων των δύο χωρών επηρέασαν την κατεύθυνση της εκπαίδευσης στη νεοσύστατη δημοκρατία.

Οι πολιτικές εξελίξεις ήταν εξαιρετικής σημασίας και έπαιζαν ζωτικό ρόλο στα εκπαιδευτικά θέματα. Η θεσμική απόσχιση ολοκληρώθηκε μετά τη σταδιακή απομάκρυνση με το ξέσπασμα των διακοινοτικών συγκρούσεων το 1963. Σε κοινοτικό επίπεδο, η βία έφερε τη δυσπιστία και την εχθρότητα, και ο εθνικισμός εμφανίστηκε ισχυρότερος από ποτέ.

Στην ελληνοκυπριακή πλευρά, αν και οι Ελληνοκυπριακές πολιτικές αρχές είχαν αρχίσει να προωθούν διεθνώς την εικόνα ενός ανεξάρτητου κυπριακού κράτους και δήλωναν ότι είχαν εγκαταλείψει τον στόχο της ένωσης, αυτό στην ουσία αναιρείται

⁵⁰ K. Z. Özerk, *Reciprocal bilingualism as a challenge and opportunity: the case of Cyprus*, *International Review of Education* 47 No. 3/4, *Globalization, Language and Education*, 2001 σελ.259.

από μια εκπαιδευτική πολιτική της οποίας ο επίσημος στόχος ήταν η ταύτιση της εκπαίδευσης με αυτήν της Ελλάδας ώστε να επιτευχθεί ένα είδος ένωσης.

Με αυτόν τον τρόπο αποδείχτηκε ότι η ελληνοκυπριακή κοινότητα δεν εγκατέλειψε τελικά την ιδέα της ένωσης με την Ελλάδα. Η διδασκαλία της ιστορίας στην εκπαίδευση των Ελληνοκυπρίων ήταν σαφής ένδειξη ότι μέσω αυτής παρήγαγαν και ενίσχυαν την ελληνική εθνική ταυτότητα.

Η τουρκοκυπριακή ιστορική εκπαίδευση, από την άλλη πλευρά, ακολουθούσε την ίδια τακτική με απώτερο σκοπό τη διχοτόμηση.⁵¹ Στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, με τη δημιουργία δικού της ξεχωριστού διοικητικού μηχανισμού, αυξήθηκε ακόμα περισσότερο η παρέμβαση από την Τουρκία με το εκπαιδευτικό της σύστημα να ελέγχεται πολύ στενά. Η ηγεμονία των ανώτερων στρωμάτων, τα οποία είχαν εθνικιστικό προσανατολισμό, ενίσχυσε την εθνικιστική κατεύθυνση της τουρκοκυπριακής εκπαίδευσης.

2.1.4 Η Διχοτόμηση, 1974 μέχρι σήμερα

Μετά τα γεγονότα του 1974 που οδήγησαν στη διχοτόμηση, πραγματοποιήθηκε ο τελικός, φυσικός και διοικητικός, διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων. Από τότε τα δύο εκπαιδευτικά συστήματα έχουν προσκολληθεί αντίστοιχα στις δύο «μητέρες - πατρίδες». Οι νέες γενιές διδάσκονται πλέον την ιστορία στα σχολεία σύμφωνα με την εκδοχή της κάθε πλευράς που βασίζεται στους εθνικούς στόχους της αντίστοιχης πατρίδας. Εκδοχές που έρχονται σε σύγκρουση στην ίδια τους τη βάση και αλληλοαναιρούνται.

Οι δεσμοί της τουρκοκυπριακής «ελίτ» με την Τουρκία είναι πλέον πολύ ισχυρότεροι μετά το 1974 γεγονός που οφείλεται και στη διχοτόμηση του νησιού. Αυτό γίνεται εμφανές όχι μόνο από το γεγονός ότι «το πρόγραμμα σπουδών βασίζεται και έχει μεγάλη εξάρτηση από αυτό της Τουρκίας» αλλά ακόμα και από «την ανάρτηση πορτρέτων του Κ. Ατατούρκ και του Ντενκτάς στα σχολικά κτίρια,

⁵¹ Σ. Πέτρου, *Κυπριακή εκπαίδευση - Ως διαδικασία σύγκρουσης-ρύθμισης του κυπριακού προβλήματος*, Διπλωματική Εργασία

τις τελετές απονομής στεφάνων κατά τη διάρκεια των τούρκικων εθνικών εορτών, την τελετή της ανύψωσης της τούρκικης σημαίας κάθε βδομάδα στα σχολεία, τη μετονομασία σχολικών κτιρίων στη μνήμη πεσόντων και την αλλαγή και κατάργηση των ελληνικών ονομασιών περιοχών και οδών.»⁵²

Στην ελληνοκυπριακή πλευρά, μετά τα γεγονότα του 1974, οι εθνικιστές έχασαν τη δύναμή τους για ένα διάστημα και υπήρξε μία προσπάθεια στην οποία ηγούνταν αριστερές οργανώσεις και πολιτικοί, για έναν κυπριακό προσανατολισμό της εκπαίδευσης αντί για ελληνικό,⁵³ που συμβάδιζε με την ανάπτυξη του κυπριακού αισθήματος. Πολιτικά, ο στόχος της ένωσης με την Ελλάδα εγκαταλείφθηκε επισήμως, αφού κάτι τέτοιο θα σήμαινε πολιτική αυτοκτονία με δεδομένη την υπάρχουσα κατάσταση, η οποία αφαιρούσε κάθε ελπίδα επανένωσης του νησιού. Στην ίδια την κοινωνία, «το πραξικόπημα ενάντια στη νόμιμη κυβέρνηση του νησιού, που οργανώθηκε και πραγματοποιήθηκε από Έλληνες αξιωματικούς, οι οποίοι στην κοινή γνώμη αντιπροσωπεύουν την εικόνα της ίδιας της Ελλάδας, της πατρίδας τους, υπονόμωσε και το αίσθημα εμπιστοσύνης προς τη χώρα με την οποία επιθυμούσαν την ένωση.»⁵⁴

Ωστόσο, ο εθνικισμός επανήλθε στο προσκήνιο ως κυρίαρχη ιδεολογία τη δεκαετία του '80. Στην ανανεωμένη του μορφή δε φιλοδοξεί πια να πετύχει την ένωση με την Ελλάδα αλλά «στην απόδοση και επικράτηση της ελληνικής ταυτότητας στα πλαίσια μίας ανεξάρτητης πολιτείας, η οποία συνδέεται οργανικά με τον ελληνικό πολιτισμό και πολιτικά με το ελληνικό κράτος.»⁵⁵ Παραμένοντας σταθερά συνδεδεμένη η ελληνοκυπριακή εκπαίδευση με το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα εξυπηρετεί ακριβώς αυτό τον στόχο.

⁵² C.T. Crellin, *Turkish education in Cyprus since 1974- An outline of some of the changes in curriculum organization and the professional standing of teachers*. International Review of Education. 27, Springer:1981, σελ.317-318

⁵³ A. Karagiorgis, *Education development in Cyprus 1960-1977*, Διπλωματική Εργασία, Λευκωσία 1986,σελ.140

⁵⁴ Ο.π., σελ.139

⁵⁵ Κ.Β. Μαυράτσας, *Όψεις του ελληνικού εθνικισμού στην Κύπρο, Ιδεολογικές αντιπαραθέσεις και η κοινωνική κατασκευή της ελληνοκυπριακής ταυτότητας 1974-1996*, Εκδόσεις Κατάρτι, 2008, σελ. 78

2.2 Η Κυπριακή Παραγωγή Βιβλίων για τα Σχολεία

Η μονολιθική παραγωγή των βιβλίων και στις δύο πλευρές της Κύπρου δεν επιτρέπει τη χρήση εναλλακτικών βιβλίων. Μόνο ένα βιβλίο επιτρέπεται να χρησιμοποιείται στην τάξη.⁵⁶ Αυτό που έχει πρώτα εγκριθεί από το αντίστοιχο Υπουργείο παιδείας και το οποίο και στις δύο κοινότητες εισάγεται από την αντίστοιχη «μητέρα πατρίδα», δηλαδή Ελλάδα και Τουρκία αντίστοιχα. Στην ελληνοκυπριακή κοινότητα, τα σχολικά βιβλία επιθεωρούνται από το αρμόδιο στέλεχος του Υπουργείου Παιδείας και έπειτα εκδίδονται από αυτό. Αντίστοιχα στην τουρκοκυπριακή κοινότητα η έκδοση των βιβλίων γίνεται επίσης από το Υπουργείο Παιδείας ή το κυβερνητικό ίδρυμα CYREP (Ερευνητικό και Εκδοτικό Κέντρο Κύπρου).

Η διδακτική ύλη περιορίζει τους δασκάλους και των δύο κοινοτήτων να ακολουθήσουν πιστά τα βιβλία κατά τη διδασκαλία ακόμη και όταν γνωρίζουν διαφορετικά κάποια γεγονότα ή ακόμα και αν έχουν άλλη γνώμη καθώς κυριαρχεί η άποψη ότι πρέπει να τηρούνται από το δάσκαλο οι αποφάσεις και οι κατευθύνσεις των οργάνων του κράτους, όπως είναι αυτές του Υπουργείου Παιδείας. Επιπλέον το γραφειοκρατικό κλίμα που κυριαρχεί στο εκπαιδευτικό πλαίσιο περιορίζει την ανεξαρτησία των εκπαιδευτικών, αυξάνει τις παρεμβάσεις της πολιτείας, δημιουργεί μια υπαλληλική συνείδηση σε αυτούς (οριοθετώντας την όλη δραστηριότητά τους στα τυπικά καθήκοντα μόνο) και μειώνει περαιτέρω τα όρια της όποιας αυτονομίας, όπου εντοπίζεται και ένα από τα κυριότερα πρόβλημα για τον χαρακτηρισμό του εκπαιδευτικού ως επαγγελματία.⁵⁷

Αν και είναι ευρέως αποδεκτό πως η δύναμη του δασκάλου να ορίζει το τι είναι αλήθεια είναι βασικό στοιχείο για την ιδεολογική παραγωγή της ταυτότητας, εθνικιστικοί σχηματισμοί στοχεύουν στην επίτευξη μίας στενά καθορισμένης ταυτότητας και τη δημιουργία ενιαίου τρόπου κατανόησης στην κοινότητα. Κύριο μέλημά τους αποτελεί η προσήλωση στο ιδεώδες του έθνους. Στην καθημερινότητα, οι εκπαιδευτικοί προσπαθούν κατά τη διδασκαλία την επίτευξη των παραπάνω εθνικιστικών στόχων με αποτέλεσμα τον περιορισμό της οποιαδήποτε συζήτησης με

⁵⁶ Y.Vural, E.Özuyanık, *Redefining Identity in the Turkish-Cypriot School History Textbooks: A Step Towards a United Federal Cyprus*, South European Society and Politics:2008, 13:2, σελ. 136

⁵⁷ Π. Ξωχέλλης, *Ο εκπαιδευτικός στο σύγχρονο κόσμο*, Αθήνα: 2005, σελ.29

τους μαθητές, που δεν συντελεί σε αυτή την κατεύθυνση, συνεισφέροντας έτσι στην νομιμοποίηση και καθιέρωση στη συνείδηση των μαθητών αλλά και των ίδιων της επίσημης κρατικής εκδοχής της κυπριακής ιστορίας.⁵⁸ Η διαπροσωπική σχέση κι επικοινωνία δηλώνει απύσχα από τις κυπριακές αίθουσες διδασκαλίας υπακούοντας έτσι στις κρατικές επιταγές.

Κινούμενοι στο ίδιο μήκος κύματος συνειδητοποιούμε πως η διδασκαλία στην Κύπρο συμπίπτει απόλυτα με το πνεύμα των βιβλίων και τους στόχους των εκδοτών τους και δεν προβάλλει καμία εναλλακτική οπτική της ιστορίας από την επίσημη. Ο καθηγητής είναι το πειθήνιο όργανο που έχει απλώς κλιθεί να φέρει σε πέρας την αποστολή παραμερίζοντας την κριτική ικανότητα που αποκόμισε από τις σπουδές του και είχε τυπικά κλιθεί να μεταδώσει στα παιδιά.

Με τον ίδιο τρόπο διδάσκεται και το μάθημα της ιστορίας, αντικείμενο διαξιφισμών αλλά και σημαντικό κομμάτι της ζωής του νησιού, αφού οι σελίδες της είναι βαμμένες με αίμα. Με την πρωτοκαθεδρία της διδασκαλίας του ενός και μόνου βιβλίου, αποκλείοντας τόσο τα υπόλοιπα όσο και άλλα εναλλακτικά διδακτικά υλικά, διαμορφώνεται ως τελικό αποτέλεσμα μία μονόπλευρη και αυστηρά ελεγχόμενη εκμάθηση.

Καθώς οι ιστορικές αναφορές στο παρελθόν παράγουν νόημα για το παρόν και το μέλλον, η αφήγηση της ιστορίας φαίνεται τις περισσότερες φορές επιλεκτική, απομακρυσμένη από τον επιμορφωτικό της ρόλο. Δεν υπάρχει ένα παρελθόν που είναι οργανικό μέρος της μνήμης, για τον απλούστατο λόγο πως δεν υπάρχουν απλά γεγονότα για τη μνήμη. Μόνο μετά τη συμβολική συγκρότηση τα γεγονότα μετατρέπονται σε μέρος της συλλογικής μνήμης. Αυτή η διαδικασία της συλλογικής ανασυγκρότησης δεν είναι απαλλαγμένη από πολιτικά συμφέροντα και προσανατολισμούς κατά τη δεδομένη ιστορική συγκυρία.⁵⁹ Ασπαζόμενοι αυτήν την άποψη, οι μαθητές καλούνται να αναπτύξουν ένα νοητικό εργαλείο με το οποίο να σκέφτονται και να κατανοούν το παρελθόν και κατ' επέκταση το παρόν, αλλά και το μέλλον τους.

⁵⁸ S. Spyrou, 'Education, ideology and the national self: the social practice of identity construction in the classroom', *Cyprus Review*:2000 12 (1), σελ.64

⁵⁹ Ν. Κιζιλγιουρέκ, *Οι Τουρκοκύπριοι, η Τουρκία και το Κυπριακό*, Εκδόσεις Παπαζήση:2009 σελ.137

2.3 Επιλογή της χρονικής περιόδου

Η βιβλιογραφία στα σχολικά βιβλία αποτελείται τόσο από έρευνες που μελετούν αυτά και τις αλλαγές που υπέστησαν μέσα στο χρόνο όσο και από έρευνες που μελετούν συγκεκριμένες χρονικές περιόδους όπως μία σχολική χρονιά. Σαφώς, ο πρώτος τύπος έρευνας έχει το πλεονέκτημα της σύγκρισης και άρα δίνει τη δυνατότητα να βγουν πιο ολοκληρωμένα συμπεράσματα λαμβάνοντας υπόψη τις αλλαγές σε αυτά με τις αλλαγές των συνθηκών μέσα στο χρόνο. Από την άλλη, απαιτείται πολύ περισσότερος χρόνος για την έρευνα και μελέτη πολύ περισσότερων υλικών πράγμα που το καθιστά ιδιαίτερα δύσκολο εγχείρημα. Για να μπορέσουμε να προσεγγίσουμε ουσιαστικά το θέμα της έρευνάς μας θα ακολουθήσουμε τον πρώτο τύπο.

Παράδειγμα αυτού του τύπου έρευνας αποτελεί η μελέτη του Η. Μήλλα. Στόχος της μελέτης είναι «να γνωρίσουμε τι διδάσκονται οι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι μαθητές όχι μόνο για το δικό τους έθνος αλλά και για το γειτονικό και για τις σχέσεις ανάμεσα στα δύο γειτονικά κράτη.»⁶⁰ Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από τη μελέτη είναι ότι «Έλληνες και Τούρκοι διαμορφώνονται μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος με τέτοιο τρόπο που να καλλιεργεί τη μεταξύ τους έχθρα και ανταγωνισμό. Εδώ και γενιές είναι αποδέκτες επιθετικών ιδεολογιών, προκατάληψης για την άλλη πλευρά, μονόπλευρης ενημέρωσης, διαστρεβλώσεων και υπερβολών.»⁶¹ Η έρευνά του αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οι δύο χώρες εξυμνούν από τη μία το έθνος τους, ενώ ταυτόχρονα υποβιβάζουν ως κατώτερο το γειτονικό. Ακόμη, δίδονται παραδείγματα από τα βιβλία για γεγονότα που παραλείπονται. Πρόκειται για γεγονότα που περιλαμβάνουν «επιτεύγματα» της άλλης πλευράς ή τα κακώς κείμενα της δικής τους. Στο τελικό του συμπέρασμα δίνει μεγάλη έμφαση στην ανάγκη για ακεραιότητα στη διδασκαλία της ιστορίας, «όχι μόνο για την αποκατάσταση της ιστορικής αλήθειας, αλλά και για πρακτικούς πολιτικούς λόγους: αν Έλληνες και Τούρκοι θέλουν να ζήσουν ειρηνικά ως καλοί γείτονες, πρέπει να ξεπεράσουν τις εθνικιστικές τους προκαταλήψεις.»⁶²

⁶⁰ Η. Μήλλας, *Εικόνες Ελλήνων και Τούρκων Σχολικά βιβλία, ιστοριογραφία, λογοτεχνία και εθνικά στερεότυπα*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια: 2001, σελ. 21

⁶¹ Ο.π., σελ. 23

⁶² Ο.π., σελ. 24

2.4 Οι Τουρκοκύπριοι και η Τουρκοκυπριακή Ιστορική Εκπαίδευση

2.4.1 Η έλευση των Τ/Κ στην Κύπρο και η εξέλιξη της διαμόρφωσης της σύγχρονης εθνικής τους ταυτότητας

Μετά την ολοκλήρωση της κατάκτησης της Κύπρου από τους Οθωμανούς, ξεκίνησε η μεταφορά μουσουλμανικού πληθυσμού στο νησί. Ο σουλτάνος Σελίμ Β' στις 21 Σεπτεμβρίου 1572 εξέδωσε φερμάνι⁶³ το οποίο προέβλεπε τη μεταφορά πληθυσμού και εγκατάσταση του στη νέα κτήση. Η διαδικασία αυτή, η μεταφορά πληθυσμού δηλαδή, ήταν μια πάγια τακτική της Αυτοκρατορίας στην προσπάθειά της να ενισχύσει τις περιοχές που μόλις κατακτήθηκαν και διέρχονταν περίοδο οικονομικής κρίσης, αφού μόλις είχαν βγει από έναν πόλεμο.⁶⁴ σύμφωνα με την τουρκοκυπριακή ιστοριογραφία, με αυτόν τον τρόπο δημιουργήθηκε ο μουσουλμανικός πληθυσμός δηλαδή έτσι οι Τουρκοκύπριοι έκαναν την πρώτη τους εμφάνιση στο νησί της Κύπρου, Επί της οθωμανικής περιόδου αποτελούσαν την κυρίαρχη ομάδα της Κύπρου.

Η απουσία ενός εθνικού κέντρου, μίας πατρίδας, καθυστέρησε την ανάπτυξη τουρκικής εθνικής συνείδησης στους κύπριους Μουσουλμάνους. Αυτό –και σε αυτό συνετέλεσε και στην έλλειψη εθνικού προσανατολισμού, τουλάχιστον έντονου, στο εκπαιδευτικό τους σύστημα που παρέμεινε περιορισμένο και επικεντρωμένο στην

⁶³ Σουλτανικό διάταγμα το οποίο έφερε το μονόγραμμα-υπογραφή του σουλτάνου (τουγράφ).

⁶⁴ Ν. Κιζιλγιουρέκ, *Οι Τουρκοκύπριοι, η Τουρκία και το Κυπριακό*, Εκδόσεις Παπαζήση Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική Αθήνα:2009 σελ.17

παροχή θρησκευτικής μόρφωσης και τη μάθηση της αραβικής γλώσσας.⁶⁵ Η εθνική αφύπνιση του μουσουλμανικού πληθυσμού της Κύπρου καθυστέρησε περίπου ένα αιώνα σε σχέση με την ελληνική πλευρά. Σε αυτό έπαιξε ρόλο το γεγονός ότι στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, επικρατούσε το δόγμα του Οθωμανισμού και βασιζόταν στην υποτελή στην δυναστεία, στο κράτος και στην πατρίδα.⁶⁶ Δηλαδή, όντας μια παραδοσιακή αυτοκρατορία προσπαθούσε να εμποδίσει κάθε ιδέα του εθνικισμού. Επιπλέον δεν υπήρχε κανένας αντίστοιχος θεσμός στην Τουρκοκυπριακή κοινότητα, όπως ήταν η Ελληνορθόδοξη Εκκλησία για τους Ελληνοκύπριους.⁶⁷

Ο επιθετικός και αδιάλλακτος ελληνικός εθνικισμός που επικρατούσε στην ελληνοκυπριακή πλειοψηφία δεν άφηνε περιθώρια στους Μουσουλμάνους. Έτσι, στο διάστημα της πρώτης περιόδου της «Αγγλοκρατίας», όταν οι δύο κοινότητες διέτρεχαν τη φάση της μεταξύ τους έντασης, οι Μουσουλμάνοι, αδυνατώντας να αντιπαραθέσουν έναν ανάλογο εθνικισμό, αναγκάστηκαν για λόγους πολιτικής τους επιβίωσης να στοιχηθούν με την πολιτική της βρετανικής διοίκησης. Αργότερα, από 1923 και μετά, όταν άρχισε να διαμορφώνεται και σταδιακά να αναπτύσσεται ο εθνικισμός των Τουρκοκυπρίων, στράφηκαν και χρησιμοποίησαν ως σημείο αναφοράς το δικό τους εθνικό κέντρο, την τουρκική πατρίδα.⁶⁸

Σε συσχέτιση με τον ελληνικό εθνοτικό εθνικισμό και το αίτημα της Ένωσης με την Ελλάδα, μετά τη δημιουργία εθνικού τουρκικού κράτους, οι Τουρκοκύπριοι σταδιακά μεταβάλλονται από μια μουσουλμανική κοινότητα σε μια δυναμική εθνική κοινότητα. Η κοινότητα αυτή βλέπει πλέον τον εαυτό της ως μέρος του μεγάλου τουρκικού έθνους, αυτού που κατάφερε να εκδιώξει τους Έλληνες από τα παράλια της Μικράς Ασίας.⁶⁹

⁶⁵ Σ. Παπαγεωργίου, *Η Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο [1878-1941]* Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα: 1996, σελ. 258

⁶⁶ D. Kushner, *Self-Perception and Identity in Contemporary Turkey*, *Journal of Contemporary History*, 32/2, 1997 σελ. 219

⁶⁷ Ζ. Σταυριανίδης, *The Cyprus Conflict: National Identity and Statehood*, 2nd edition, Λευκωσία: Research

⁶⁸ Σ. Παπαγεωργίου, *Η Περίοδος της «Αγγλοκρατίας» στην Κύπρο [1878-1941]* Πολιτικός Εκσυγχρονισμός και Κοινωνικές Αδράνειες, Εκδόσεις Παπαζήση Αθήνα: 1996, σελ. 260

⁶⁹ Μ. Ρεπούση «*Ελληνοκυπριακά και τουρκοκυπριακά εγχειρίδια ιστορίας*», *Αυγή*, 24/03/2007

2.4.2 Παράμετροι της Κοινοτικής Μνήμης στην τουρκοκυπριακή κοινωνία

Υπάρχουν πολλά επίπεδα μετατροπής από και προς την επίσημη συγγραφή της ιστορίας στο πως είτε ατομικά είτε συλλογικά θυμόμαστε την ιστορία. Είναι αλήθεια ότι τα σχολικά βιβλία ιστορίας προσφέρονται για την παρατήρηση αυτής της μετατροπής προσωπικής και συλλογικής μνήμης. Σε αυτό το σημείο, όμως, είναι αναγκαία μία παρατήρηση. Συλλογική μνήμη είναι μία σύνθεση αφηγήσεων και η έμφαση αποκλειστικά στο σχολικό εγχειρίδιο ιστορίας που αποτελεί μέρος της δεν θα είναι μόνο μια αναποτελεσματική, αλλά στην πραγματικότητα μια παραπλανητική μορφή ιστορικής ανάλυσης. Όσον αφορά στη διαμόρφωση της συλλογικής μνήμης, η ύφανση μαζί διάφορων αφηγήσεων και ερμηνειών είναι πιο σημαντική από κάθε ένα από τα συστατικά μέρη της.⁷⁰

Εάν οι Τουρκοκύπριοι αναγνωρίζονται ως τα παιδιά των βάρβαρων εισβολέων που είναι καταδικασμένα να παραμένουν ξένα ως προς την ιστορική-πολιτιστική κληρονομιά του νησιού, η δύσκολη ερώτηση που έρχεται στο μυαλό κάποιου είναι το τι περιθώρια αφήνονται τότε για την κατασκευή ενός κοινού μέλλοντος μεταξύ Ελληνοκύπριων και Τουρκοκύπριων, χριστιανών και μουσουλμάνων.⁷¹ Με την ανάπτυξη της ιδέας της εθνικής απελευθέρωσης στην ελληνοκυπριακή κοινότητα και της ταύτισης της τουρκοκυπριακής κοινότητας με την εικόνα του εισβολέα, του απολίτιστου και του ξένου, τα αποτελέσματα απέδειξαν αναμφισβήτητα ότι τα παραπάνω ευνόησαν την ανάπτυξη ενός αμυντικού εθνικισμού στην αλλοτριωμένη τουρκοκυπριακή κοινότητα.⁷²

Οι Τουρκοκύπριοι διαφέρουν από την πλειονότητα του πληθυσμού ως προς τη θρησκεία, τη γλώσσα, την εθνότητα. Λόγω των όρων και των συνθηκών ανάπτυξης

⁷⁰ T.W.Adams, *A. Cottrell, Cyprus Between East and West*, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1968, σελ.38

⁷¹ P. M. Kitromilides, *The Dialectic of Intolerance: Ideological Dimensions of Ethnic Conflict*, The Conditions of Survival. Nicosia:1979, σελ.69

⁷² C.V. Mavratsas, *The Ideological Contest between Greek-Cypriot Nationalism and Cypriotism 1974-1995: Politics, Social Memory and Identity*, Ethnic and Racial Studies, Vol. 20, σελ.175

του ελληνοκυπριακού εθνικισμού καθώς και της αναγνώρισης των Ελληνοκυπρίων ως τους αποκλειστικούς μαχητές στον αγώνα για την ανεξαρτησία της Κύπρου από την βρετανική αποικιακή κυριαρχία,⁷³ η τουρκοκυπριακή κοινότητα τελικά έφτασε να αισθάνεται απομονωμένη και ότι στην ουσία δεν αποτελούσε η ίδια μέρος της Κύπρου τόσο σε επίπεδο πολιτικής αλλά και σε γενικότερο βαθμό κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ 1963 και 1974. Γεγονός το οποίο κατέληξε να χωρίζεται το νησί με την πράσινη γραμμή.⁷⁴ Ο ανταγωνισμός και η αποξένωση οδήγησε στην στροφή προς μία οθωμανική-τουρκική ιστορία της Κύπρου, που μπορούσε να στερεώσει και να νομιμοποιήσει την τουρκοκυπριακή παρουσία στο νησί. Αυτή η ιστορία, όμως, τείνει να αντικαταστήσει πολλά ουσιαστικά γνωρίσματα της ελληνοκυπριακή κοινότητας, όπως, η ελληνική, αρχαιοελληνική πολιτιστική και η χριστιανική κληρονομιά της.

Ακόμα μεγαλύτερος βαθμός εξάρτησης των Τουρκοκυπρίων από την Τουρκία αποτελεί η αναχώρηση 40 με 60 χιλιάδων Τουρκοκυπρίων από το νησί λόγω κοινωνικών-οικονομικών κρίσεων και την εγκατάσταση 60 με 80 χιλιάδων Τούρκων εποίκων από την Τουρκία. Στην πραγματικότητα, πολλές πηγές αναφέρουν ότι, οι ίδιοι οι Τουρκοκύπριοι αποτελούν πλέον μειονότητα στα τουρκοκυπριακό τμήμα του νησιού.

Η αίσθηση της απομόνωσης, της έλλειψης μίας αποδεκτής νόμιμης ταυτότητας από το σύνολο της διεθνής κοινότητας με εξαίρεση την Τουρκία, καθώς και η έντονη αίσθηση ότι οι ίδιοι οι Τουρκοκύπριοι είναι ανεπιθύμητοι στο νησί ενισχύει τις ανασφάλειες της τουρκοκυπριακής μειονότητας. Η προσπάθεια άμβλυνσης αυτής της μακροχρόνια ανασφάλειας στηρίχτηκε στον τονισμό της Οθωμανικής-Τουρκικής καταγωγής της τουρκοκυπριακής κοινότητας σε πολιτικό επίπεδο. Την πιο εμφανή έκφανση αυτής της προσπάθειας αποτελούν τα βιβλία ιστορίας.

⁷³ M. Christou, *Challenging Pedagogy: Greek-Cypriot Youth and the Teaching of History*, 2002

⁷⁴ C. Makriyianni, C. Psaltis, *The Teaching History and Reconciliation*, *The Cyprus Review*, Vol:19 No:1, 2007, σελ.50

2.4.3 Η ιστορία της εκπαίδευση στους Τουρκοκύπριους

Το τουρκοκυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα είναι παρόμοιο με το ελληνοκυπριακό. Οι μαθητές ξεκινάν επίσης στα 6 τους έτη. Η δομή είναι ίδια με την ύπαρξη δημοτικού, γυμνασίου και λυκείου με μόνη διαφορά ότι το δημοτικό έχει 5 τάξεις αντί για έξι. Οι μαθητές διδάσκονται τόσο την τούρκικη όσο και την κυπριακή ιστορία. Αντίστοιχα τα βιβλία τούρκικης ιστορίας είναι τα ίδια με αυτά που διδάσκονται στην Τουρκία και τα βιβλία της κυπριακής ιστορίας εκδίδονται από το καθεστώς της βόρειας Κύπρου.

Το 1787 όταν οι Βρετανοί κατέλαβαν την Κύπρο, το τουρκοκυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα αποτελούταν από τρεις τύπους σχολείων:⁷⁵ «Subyan mektepleri»⁷⁶, «Rustiye»⁷⁷ και «Medrese»⁷⁸ Η διοίκηση των σχολείων αυτών ήταν κάτω από έλεγχο του «Ενκaf»⁷⁹ και ο συνολικός αριθμός αυτών ήταν περίπου 70.⁸⁰ Με την ανάληψη της διοίκησης του νησιού από τους Βρετανούς, σημειώθηκαν σημαντικές αλλαγές στο καθεστώς του «Ενκaf» αφού ένας Άγγλος εκπρόσωπος ορίστηκε πλέον επικεφαλής μαζί με τον υπάρχων Τούρκο εκπρόσωπο. Ήδη από το 1884, ιδρύεται ένα Μουσουλμανικό Συμβούλιο Παιδείας. Στο πλαίσιο αυτού του νέου διοικητικού συμβουλίου, «τα πεντάχρονα Idadi», ιδρύματα ισοδύναμα με τα σημερινά Λύκεια άρχισαν να λειτουργούν. Εν τω μεταξύ, ο Βρετανός ύπατος αρμοστής στην Κύπρο ανέλαβε τη διεξαγωγή έρευνας σχετικά με τα πρότυπα που

⁷⁵ A. Cavit, *The British rule in Turkish Cypriot text-books and Turkish Cypriot textbooks in Cyprus*, Cyprus Review, 6/1, 1994, σελ. 65

⁷⁶ Subyan Mektepleri, θα μπορούσαν να θεωρηθούν δημοτικά σχολεία στην περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, βρίσκονταν δίπλα στο τζαμί σε κάθε γειτονιά και απευθύνονταν στα παιδιά 5-6 ετών. S.Celenk, *Secularization Process in the History of Turkish Education*, Kamla-Raj:2009, σελ.104

⁷⁷ Rustiye Mektepleri, χρονικά βρίσκονταν ανάμεσα στα Subyan Mektepleri και Idadi Mektepleri. Είχαν ιδρυθεί για την μεσαία εκπαίδευση και προετοίμαζαν τα παιδιά για την ανώτερη εκπαίδευση. B.A. Masters, G. Agoston, *Encyclopedia of the Ottoman Empire*, Facts of file library of world history:2009, σελ.202

⁷⁸ «Medrese» είναι αραβική λέξη που χρησιμοποιείται για οποιοδήποτε ίδρυμα μόρφωσης, κοσμικό ή θρησκευτικό

⁷⁹ Εβκάφ: θρησκευτικό ίδρυμα που η ονομασία του είναι ο πληθυντικός της λέξης βάκφ ή και βακούφκιον που σημαίνει αφιέρωση περιουσίας στο Ισλάμ. Τα πρώτα βακούφια ιδρύθηκαν στην Κύπρο από τα πρώτα κιάλας χρόνια της Οθωμανικής περιόδου και υπάγονταν στη δικαιοδοσία του σουλτάνου. Με τον καιρό, το Εβκάφ απέκτησε στην Κύπρο τεράστιες κτηματικές περιουσίες ανάλογες προς εκείνες της Εκκλησίας

⁸⁰ Ο.π. σελ.66

πρέπει να ακολουθεί το εκπαιδευτικό σύστημα και ξεκίνησε μια συζήτηση σχετικά με τη διδασκαλία και χρήση της αγγλικής γλώσσας στα σχολεία.

Το 1884, για πρώτη φορά, τα «Μουσουλμανικό Συμβούλιο Παιδείας» στη Λευκωσία αποφάσισε να εφοδιάζονται τα τουρκοκυπριακά σχολικά εγχειρίδια και επιπλέον εκπαιδευτικό υλικό από την Κωνσταντινούπολη. Εκατό χρόνια αργότερα, παρά τις πολλές αλλαγές στην πολιτική διοίκηση, αυτή η προσέγγιση δεν άλλαξε στην τουρκοκυπριακή εκπαίδευση και ειδικότερα σε ότι αφορά στη διδασκαλία της ιστορίας.

Με την ολοκληρωτική κατάκτηση της Κύπρου από την Οθωμανική Αυτοκρατορία το 1914 και με την αναγνώριση του νησιού το 1923 ως αποικία του στέμματος, μια νέα εποχή ξεκίνησε για το τουρκοκυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα. Το 1920, ένας νέος εκπαιδευτικός νόμος τέθηκε σε ισχύ με στόχο την αναδιοργάνωση των σχολείων. Σύμφωνα με το νέο νόμο, ο διορισμός των εκπαιδευτικών στα τουρκοκυπριακά σχολεία τέθηκε υπό την εξουσία του «Διοικητικού Συμβουλίου της τουρκικής εκπαίδευσης», αν και οι διορισμοί αυτοί θα έπρεπε να εγκριθούν και από τον Υπάτο Αρμοστή. Επιπλέον, για το ήμισυ των δαπανών των σχολείων θα εγγυόταν η κυβέρνηση. Στη συνέχεια, θεσπίστηκε ο νέος εκπαιδευτικός νόμος του 1923 που αποσκοπούσε στη δημιουργία ενός συγκεντρωτικού εκπαιδευτικού συστήματος για όλο το νησί.

Το 1926 μετά τις νέες εξελίξεις, η «Διοικητική Επιτροπή για τα Τούρκικα Σχολεία» αποφάσισε να διορίσει εκπαιδευτικούς για τα μαθήματα της ιστορίας και της γεωγραφίας απευθείας από την Τουρκία και να χρησιμοποιηθούν για τη διδασκαλία τα βιβλία που χρησιμοποιούνται στην Κωνσταντινούπολη. Η απόφαση αυτή οδήγησε στη χρήση του λατινικού αλφαβήτου αντί του παραδοσιακού αραβικού στα τουρκοκυπριακά σχολεία, σύμφωνα με τις αλλαγές που πραγματοποιήθηκαν και στο εκπαιδευτικό σύστημα της νεαρής Τουρκικής Δημοκρατίας. Τέτοιου είδους ελευθερίες επιλογής σταμάτησαν με της ελληνοκυπριακές εξεγέρσεις του 1931, αφού το 1933 η Βρετανική διοίκηση ολοκλήρωσε το σχέδιο της για τη διαμόρφωση ενός συγκεντρωτικού εκπαιδευτικού συστήματος στο νησί.

Σύμφωνα με το νέο εκπαιδευτικό νόμο του 1933, τα σχολικά εγχειρίδια θα έπρεπε να καθορίζονται και να παρέχονται από το ίδιο το Υπουργείο Παιδείας ενώ τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου θα διορίζονταν από την κυβέρνηση. Τα ελληνοκυπριακά

και τουρκοκυπριακά συμβούλια υποβιβάστηκαν σε αποκλειστικά συμβουλευτικά όργανα. Ως αποτέλεσμα, ένα νέο πρόγραμμα σπουδών ετοιμάστηκε και τέθηκε σε ισχύ, ξεκινώντας αρχικά με τα δημοτικά σχολεία το εκπαιδευτικό έτος 1935-1936. Η εισαγωγή των βιβλίων από την Τουρκία απαγορεύτηκε και η διδασκαλία της τουρκικής ιστορίας με άξονα τις «Κεμαλικές» αρχές κρίθηκε ανεπιθύμητη.⁸¹

Στο πλαίσιο αυτής της πολιτικής των Βρετανών, το τουρκοκυπριακό Λύκειο στη Λευκωσία έγινε κέντρο αντί-βρετανικών και φίλο-τουρκικών δραστηριοτήτων κατά τη δεκαετία του 1930.⁸² Το όνομα του σχολείου αρχικά άλλαξε σε «Ισλαμικό Λύκειο» το 1937 και στη συνέχεια μετονομάστηκε σε «Τουρκικό Λύκειο» το 1950 ενώ ταυτόχρονα εισήγαγε τις επίσημες τούρκικες εθνικές εορτές ως σχολικές. Παρά τις όλες αλλαγές στο όνομα, το σχολείο καθιέρωσε τη δική του κληρονομιά ως ο φορέας που παρείχε το εκπαιδευτικό υπόβαθρο στην τουρκοκυπριακή ελίτ, φήμη που διατηρεί μέχρι σήμερα.

Το 1949, ο εκπαιδευτικός νόμος του 1935 τροποποιήθηκε και νέοι κανονισμοί εισήχθησαν στο πρόγραμμα σπουδών. Νέοι δάσκαλοι μεταφέρθηκαν από την Τουρκία για να διδάξουν στους τουρκοκύπριους. Ο Βρετανός διευθυντής αποσύρθηκε το 1950 για να αντικατασταθεί από Τουρκοκύπριους εκπαιδευτικούς. Μέχρι το 1955, σύμφωνα με την απόφαση του «Τούρκικου Συμβουλίου Παιδείας» η τουρκοκυπριακή ιστορία διδασκόταν χωρίς εγχειρίδια. Βιβλία και εκπαιδευτικό υλικό, για ακόμη μια φορά άρχισαν να παρέχονται από την Τουρκία. Το 1985, τα πρακτικά του «Τούρκικου Συμβουλίου Παιδείας» δεν κρατούνταν πλέον σε αγγλική και σε τούρκικη αλλά μόνο σε τούρκικη γλώσσα.⁸³

Σε αυτή τη κατεύθυνση, ημέρα του 23η Απριλίου κηρύχθηκε, όπως και στην Τουρκία, αργία για τα δημοτικά σχολεία και το 1959, η τουρκική σημαία άρχισε να εγείρεται κάθε Σαββατοκύριακο στα σχολεία κατά τη διάρκεια σχετικής τελετής. Από αυτή την άποψη, κατά το τέλος της βρετανικής κυριαρχίας, η τουρκό-κεντρικά προσανατολισμένη δομή του τουρκοκυπριακού εκπαιδευτικού συστήματος είχε ήδη αρχίσει να καθιερώνεται. Το Σύνταγμα του 1960 της

⁸¹ A. Cavit, *The British rule in Turkish Cypriot text-books and Turkish Cypriot textbooks in Cyprus*, *Cyprus Review*, 6/1, 1994, σελ. 69-70

⁸² H. Cicioglu, *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve eğitim*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Cilt: 16 Sayı: 2, Ankara: 1983, σελ.216

⁸³ A. Cavit, *The British rule in Turkish Cypriot text-books and Turkish Cypriot textbooks in Cyprus*, *Cyprus Review*, 6/1, 1994, σελ.71

Δημοκρατίας της Κύπρου, πλέον μετέφερε στη συνέχεια όλη την εξουσία στα εκπαιδευτικά, πολιτιστικά και διδακτικά ζητήματα της τουρκοκυπριακής κοινότητας στην «Τουρκοκυπριακή Κοινοτική Συνέλευση».

Ο Vehbi Zeki Serter υπήρξε κύριος συγγραφέας των επίσημων σχολικών βιβλίων ιστορίας από τη δεκαετία του 70 και διατέλεσε στενός συνεργάτης του Ντενκτάς⁸⁴ όλο αυτό το διάστημα. Ο συγγραφέας των υπόλοιπων βιβλίων που διδάσκονται στο λύκειο ονομάζεται Ahmet Gazioğlu. Εργάστηκε ως ιστορικός και δημοσιογράφος και υπήρξε επίσης σταθερά ενεργός υποστηρικτής του καθεστώτος του Ντενκτάς ενώ κατείχε τη θέση του συμβούλου του προέδρου και διατέλεσε και διευθυντής της CYREP. (Ερευνητικό και Εκδοτικό Κέντρο Κύπρου)

Επιπλέον, στην τουρκοκυπριακή εκπαίδευση δεν υπάρχει αντίστοιχη αντίληψη με τα ελληνοκύπριους για την νοσταλγία για το παρελθόν. Θεωρείται ότι το νότιο μέρος του νησιού είναι μία περιοχή που δεν έχει σχέση με την τουρκοκυπριακή κοινότητα. Αυτό είναι λογική συνέπεια της γενικής πολιτικής που ακολουθείται από το καθεστώς το οποίο προβάλλει ως μοναδικό τρόπο εγγύησης της επιβίωσης της τουρκοκυπριακής κοινότητας τη διχοτόμηση του νησιού. Αντίθετα, η ελληνοκυπριακή πολιτική στοχεύει στο να καλλιεργήσει την επιθυμία της «επιστροφής» στα πάτρια εδάφη. Ως εκ τούτου, είναι ζωτικό «αυτοί που ήταν πολύ νέοι για να θυμούνται τους γονείς τους», τα σπίτια και τα χωριά τους να γνωρίζουν πολύ λεπτομερειακά όσα συνέβησαν.

2.4.4 Τα Τουρκοκυπριακά Ιστορικά Εγχειρίδια πριν το 2004

Το πρώτο βιβλίο με τίτλο «Ιστορία της Κύπρου» γράφτηκε από τον Vehbi Zeki Serter, ο οποίος είναι πρόεδρος του Τούρκικου Ιδρύματος Ιστορίας της Κύπρου και διδασκόταν στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση στα τουρκοκυπριακά σχολεία από το 1971.⁸⁵

⁸⁴ Τουρκοκύπριος πολιτικός, Από το 1957 υπήρξε από τα ηγετικά στελέχη της τουρκοκυπριακής οργανώσεως T.M.T. (Türk Mukavemet Teşkilati =Τουρκική Αντιστασιακή Οργάνωση), Ανακήρυξε στις 13 Φεβρουαρίου του 1975 το «Ομόσπονδο Τουρκοκυπριακό Κράτος», ενώ στις 15 Νοεμβρίου του 1983 προέβη στην ανακήρυξη της «Τουρκικής Δημοκρατίας Βορείου Κύπρου». Εκλέχτηκε πρόεδρος και από τότε μέχρι το 2005 δεν εγκατέλειψε την προεδρία.

⁸⁵ A. Cavit, *The British rule in Turkish Cypriot text-books and Turkish Cypriot textbooks in Cyprus*, Cyprus Review, 6/1, 1994, σελ. 69.

Κύριο χαρακτηριστικό των τουρκοκυπριακών βιβλίων μέχρι το 2004 αποτελεί η διδασκαλία της ιστορίας του νησιού με άξονα την «μητέρα Τουρκία» κόντρα και στην αντίστοιχη προσέγγιση των ελληνοκυπριακών με την «μητέρα Ελλάδα». Όπως η ιστορία της Κύπρου θεωρείται ένα μέρος της τούρκικης ιστορίας, έτσι και οι Τουρκοκύπριοι θεωρούνται μέρος του τούρκικου έθνους. Ακολουθούν εθνοκεντρική σοβινιστική προσέγγιση στον τρόπο που διδάσκουν την ιστορία του νησιού, πράγμα που συνεχίζεται χωρίς καμία ουσιαστική αλλαγή μέχρι το 2004.

Σε όλα τα βιβλία κάθε αναφορά στην Τουρκία συνοδεύεται από τον όρο «Μητέρα Πατρίδα». Δηλαδή η τουρκοκυπριακή δεξιά με προωθούσε ένα μοντέλο εθνοτικού εθνικισμού δίνοντας έμφαση στην κοινή καταγωγή και κουλτούρα με τους Τούρκους⁸⁶. Η πιο σημαντική περίοδος της ιστορίας του νησιού θεωρείται το διάστημα 1963-1974 καλύπτοντας το μεγαλύτερο μέρος της διδακτικής ύλης και ονομάζεται ως περίοδος της συνεχόμενης στυγνής βαρβαρότητας των Ρωμιών ενάντια στους Τουρκοκύπριους. Ένα άλλο βιβλίο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, «Η Ιστορία του Αγώνα των Τούρκων της Κύπρου», αφιερώνεται σχεδόν αποκλειστικά στα χρόνια αυτά.

Απώτερος σκοπός είναι η νομιμοποίηση και καθιέρωση στην συνείδηση των Τουρκοκυπρίων της διχοτόμησης μέσω της στρεβλής και επιλεκτικής αφήγησης της ιστορίας. Οι Τουρκοκύπριοι παρουσιάζονται ως θύματα της ελληνοκυπριακής βαρβαρότητας με σκοπό την αποτροπή κάθε πιθανής ειρηνικής συνύπαρξης των δύο μερών. Παρακάτω θα παραθέσουμε εδάφια από τα ίδια τα βιβλία τα οποία, είναι πολύ χαρακτηριστικά ως προς τις σκοπιμότητες που υπάρχουν και το τι προσπαθούν να καλλιεργήσουν τα βιβλία στο μαθητή.

Σχεδόν σε όλες τις εκδόσεις στο εξώφυλλο του σχολικού βιβλίου ιστορίας απεικονίζεται ο Κ. Ατατούρκ. Στις πρώτες σελίδες παρατίθεται ο εθνικός ύμνος της Τουρκίας με τις σημαίες της Τουρκίας και της «Τούρκικης Δημοκρατίας της Βόρειας

⁸⁶ D. Smith, Anthony, *National Identity*, Harmondsworth: Penguin, 1991

‘Κύπρου». Επιπλέον αναγράφεται η αφιέρωση του συγγραφέα: Ο Serter, αφιερώνει το βιβλίο στις Τούρκικες Ένοπλες Δυνάμεις και στους Τούρκους στρατιώτες (Μεχμετσίκ) οι οποίοι πραγματοποίησαν την «ειρηνική επέμβαση» στην Κύπρο. Κάτω από την αφιέρωση υπάρχει φωτογραφία ενός Τούρκου στρατιώτη, ο οποίος προελαύνει με το όπλο στο χέρι. Κάτω από την φωτογραφία γράφει: “Ήρωας στρατιώτης”. Τέλος ακολουθεί άλλη μια φωτογραφία του Κ. Ατατούρκ κάτω από την οποία υπάρχει η περιγραφή «ο μεγάλος σωτήρας».

Οι πρώτες σελίδες του παλιού βιβλίου θυμίζουν έγγραφο στρατιωτικής εκπαίδευσης, με την προπαγάνδα για τον Τούρκικο στρατό να αρχίζει πριν καν την εισαγωγή. Η εικόνα του Ατατούρκ αντιπροσωπεύει το σύμβολο της γνήσιας

“Τουρκικής ιδιότητας” για πολλούς Τουρκοκύπριους. Αυτά τα εθνικιστικά μηνύματα παίζουν στη συνείδηση του παιδικού μυαλού και όταν διαβάζει το βιβλίο θυμάται ότι είναι πρώτα από όλα Τούρκος και πρέπει να είναι περήφανος για αυτό.⁸⁷

Η εισαγωγή περιλαμβάνει κυρίως την γεωγραφική θέση της Κύπρου. Η έμφαση δίνεται στην κοντινή απόσταση της Κύπρου με την Τουρκία, ενώ οι άλλες αποστάσεις από άλλες χώρες παρουσιάζονται σαν κόντρα που τελικά νικάει η Τουρκία.

«Η κοντινότερη γειτονική χώρα στην Κύπρο είναι η ‘Μητέρα μας πατρίδα η Τουρκία’. Η απόσταση ανάμεσα στην Κύπρο και Τουρκία αντιστοιχεί σε 70χμ. Όταν είναι ανοιχτός ο ουρανός είναι ορατές οι νότιες παραλίες της Τουρκίας από τον Πενταδάχτυλο.»⁸⁸

Στο βιβλίο αυτό, οι Τουρκοκύπριοι σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις παρουσιάζονται ως Τούρκοι. Επίσης, ισχυρίζεται ότι, επί της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στην Κύπρο (1571-1878) ο Τουρκοκυπριακός πληθυσμός ξεπερνούσε τον Ελληνοκυπριακό πληθυσμό:

⁸⁷ M. B. Önen, S. J. Dağseven, M. Karahasan, D. Latif, *Ξαναγράφοντας την ιστορία Εκπαίδευση ιστορίας: ένα εργαλείο πόλωσης ή συμφιλίωσης;* Ερευνητικό Κέντρο Post, 2002, σελ.168

⁸⁸ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 2002, σελ.13

«Το 1745 ο γενικός πληθυσμός της Κύπρου ήταν 200.000 δηλαδή 150.000 Τούρκοι και 50.000 Ρωμιοί (δηλαδή Έλληνες).»⁸⁹

Επιπλέον για το 1790 πάλι αναφέρονται στους ίδιους αριθμούς. Δεν γίνεται όμως καμία αναφορά για την πηγή αυτών των (προφανώς λανθασμένων) πληροφοριών. Οι άλλοι πολιτισμοί που κατοικούν στο νησί επίσης είναι ανύπαρκτοι. Μόνο στην τελευταία παράγραφο της σελίδας γίνονται αναφορές στις άλλες κοινότητες:

«Η τελευταία απογραφή που έγινε στην περίοδο Κυπριακής Δημοκρατίας, στις 11 Δεκέμβρη 1960, έδειξε ότι ο συνολικός πληθυσμός της Κύπρου είναι 578.207. Παρακάτω βλέπουμε τα αναλυτικά αποτελέσματα:»⁹⁰

<i>Οι Τούρκοι</i>	<i>104.942</i>
<i>Οι Ρωμιοί</i>	<i>448.857</i>
<i>Οι Άλλοι</i>	<i>24.408</i>
<i>Σύνολο</i>	<i>578.207</i>

Ακολούθως, στην σελίδα 16 αναλύεται 'Η γεωστρατηγική σημασία της Κύπρου'. Εδώ ο συγγραφέας εξηγεί τους πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες, οι οποίοι παίζουν ρόλο για την ανάδειξη της 'γεωστρατηγικής' σημασίας της Κύπρου. Σύμφωνα με τον συγγραφέα, λόγω της θέσης που βρίσκεται στη Μεσόγειο και την κοντινή της απόσταση από την Μέση Ανατολή, η Κύπρος παρουσιάζεται σαν τον μήλο της Έριδος.

Σε αυτό το κεφάλαιο βρίσκονται οι λόγοι που ο συγγραφέας πιστεύει ότι η Ελλάδα επιθυμεί την ένταξη της Κύπρου στα σύνορα της. Άλλα πρώτα τονίζει την σημασία της Κύπρου για την Τουρκία. Η προπαγάνδα αυτή, προφανώς και δεν έχει κανένα διδακτικό χαρακτήρα, καθώς παρουσιάζει την Ελλάδα σαν μία συνεχή απειλή και την Τουρκία σαν την αιώνια προστάτιδα δύναμη της Κύπρου δημιουργώντας έτσι αίσθηση εξάρτησης του τουρκοκυπριακού λαού με την Τουρκία. Το πρώτο κεφάλαιο στην ουσία δεν παρέχει καμία πληροφορία, διδακτικής αξίας για την Κύπρο, παρά μόνο παραθέτει τον ρόλο της Τουρκίας σε σχέση με το νησί.

⁸⁹ Ο.π., σελ.15

⁹⁰ Ο.π., σελ.16

Επαναλαμβάνεται αρκετά συχνά η σημασία της Κύπρου για την Τουρκία και ο άρρηκτος δεσμός μεταξύ δυο χωρών οδηγώντας στο συμπέρασμα ότι το νησί πρέπει να θεωρηθεί έτσι και αλλιώς έδαφος της Τουρκίας λόγω της γεωλογικής του δομής. Από τις πρώτες σελίδες του βιβλίου, Ιστορία της Κύπρου, του Vehbi Zeki Serter, ο συγγραφέας τονίζει τη σημασία της Κύπρου για την Τουρκία και περιγράφει την Κύπρο ως γεωγραφική προέκταση της Ανατολίας, για να τονίσει έτσι ότι η Ελλάδα δεν είχε ιστορικούς δεσμούς με την Κύπρο. Επιπλέον οι Έλληνες θεωρούνται τα απομεινάρια άλλων λαών που έχουν περάσει σε διάφορες περιόδους από το νησί. Βγαίνει έτσι το συμπέρασμα ότι οι Έλληνες που ζουν σήμερα στην Κύπρο δεν είναι Έλληνες.

Οι κάτοικοι της Κύπρου διαχωρίζονται σε «Τούρκους της Κύπρου» και «Ρωμιούς». Ο όρος «Ρωμιοί» δηλαδή «Rumlar» (από την λέξη Ρωμαίοι)⁹¹ στην αρχή χρησιμοποιούταν για τους υπηκόους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Μετά την ίδρυση της Τούρκικης Δημοκρατίας, Ρωμιοί αποκαλούνται η ελληνική μειονότητα στην Τουρκία ή Ελληνοκύπριοι. Οι Έλληνες αποκαλούνται «Yunan» το οποίο σημαίνει Ίωνες/από Ιώνια. Με αυτή την ονομασία αφήνεται να εννοηθεί ότι οι ελληνοκύπριοι είναι πρώην υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και δεν είναι Έλληνες. Έτσι, αμφισβητείται η πολιτική τους διεκδίκηση για την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

Στην συνέχεια ο συγγραφέας εκφράζει την άποψη ότι η Κύπρος ιστορικά και στρατηγικά δεν έχει σχεδόν καμία σημασία για την Ελλάδα και ότι οι Έλληνες δεν κυριάρχησαν ποτέ στην Κύπρο. Με αυτά τα επιχειρήματα ο συγγραφέας θέλει να απορρίψει την πολιτική της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα και να την προβάλει ως ανιστόρητη. Ταυτόχρονα ισχυρίζεται πάλι ότι η Κύπρος είναι απαραίτητη για την Τουρκία υπογραμμίζοντας το τούρκικο στοιχείο στο νησί.

«Η θέση που βρίσκεται η Κύπρος είναι δευτερεύουσας σημασία για την αυτοάμυνα της Ελλάδας. Το ενδιαφέρον της Ελλάδας προέρχεται από την 'Μεγάλη Ιδέα' και από τους Ελληνοκύπριους. Η Κύπρος σε καμία περίοδο της ιστορίας δεν άνηκε στους Έλληνες. Σήμερα οι Ρωμιοί που βρίσκονται στην Κύπρο δεν είναι Έλληνες. Αυτοί, όπως παραδέχονται και πολλοί ξένοι ιστορικοί και πολιτικοί, είναι τα

⁹¹ Ρωμαίοι είναι οι κάτοικοι της αρχαίας Ρώμης και κατ' επέκταση στην αρχαιότητα οι πολίτες της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Στον Μεσαίωνα "Ρωμαίοι" αποκαλούνταν οι Έλληνες, εξ ου και το νεότερο όνομα "Ρωμιοί". που επικράτησε μέχρι τη σύγχρονη εποχή από τους χρόνους της Τουρκοκρατίας.

απομεινάρια των εθνικοτήτων που έχουν εισβάλλει το νησί κατά περιόδους. Το συμπέρασμα όλων αυτών είναι ότι η Ελλάδα δεν έχει καμία σχέση με την Κύπρο.»

«Η Κύπρος έχει και ιστορική σημασία για την Τουρκία. Οι πρόγονοι μας, το 1571 κατέκτησαν την Κύπρο χάνοντας 80.000 ζωές. Μέχρι 1878 δηλαδή κοντά στους τρεις αιώνες, η Τούρκικη ηγεσία φέρθηκε σωστά στους κάτοικους του νησιού, στην ουσία έχουν φέρει την ελευθερία και την δικαιοσύνη. Χτίσανε πολλά μνημεία ούτως ώστε σήμερα η Κύπρος ακόμα κρατάει το 'Τούρκικο στοιχείο' από τα μνημεία που υπάρχουν. Σήμερα στην Κύπρο ζουν γύρω στους 200.000 Τούρκους των οποίων οι πρόγονοι είχαν έρθει από τα διάφορα μέρη της Μητέρας Πατρίδας Τουρκίας. Επιπλέον η Κύπρος είναι στενά δεμένη και οικονομικά με την Τουρκία. Ως αποτέλεσμα θα μπορούσαμε να πούμε ότι η Κύπρος είναι συνδεδεμένη στην Ανατολή ιστορικά, γεωγραφικά, στρατηγικά και οικονομικά και φτιάχνουν ένα σύνολο με την Μικρά Ασία.»⁹²

Ο συγγραφέας προφανώς με την αμφισβήτηση που κάνει μέσω της ιστορίας και της ταυτότητας, θέλει να απονομιμοποιήσει την ένωση με την Ελλάδα. Για τον συγγραφέα οι Ελληνοκύπριοι (τους αναφέρει ως Ρωμιοί) δεν έχουν το δικαίωμα να ενωθούν με την Ελλάδα, γιατί η Κύπρος είναι τουρκική. Μοναδική απόδειξη του συγγραφέα για το επιχείρημα πως η Κύπρος είναι τουρκική, είναι η αναφορά στους 80.000 Τούρκους στρατιώτες –εννοώντας Οθωμανούς- που σκοτώθηκαν στη διάρκεια της κατάκτησης της Κύπρου από την Οθωμανική Αυτοκρατορία το 1571. Για τον συγγραφέα, όπου χύνεται τουρκικό αίμα, εκεί είναι τουρκική πατρίδα. Με άλλα λόγια, οι 80.000 νεκροί Οθωμανοί στρατιώτες, έχουν περισσότερα δικαιώματα από τον 80% του πληθυσμού της Κύπρου που είναι Ελληνοκύπριοι.⁹³ Όπως λέει και ένας διάσημος Τούρκος εθνικός ποιητής: « Η χώρα μπορεί να θεωρηθεί πατρίδα μόνο όταν παραμένουν άνθρωποι διατεθειμένοι να πεθάνουν για αυτήν.»⁹⁴

Παρακάτω ο συγγραφέας μας παρουσιάζει την κατάσταση που θα προκύψει στην περίπτωση της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα:

•Η Ελλάδα κάνει ένα πολύ σημαντικό βήμα για να πραγματοποιηθεί η 'Μεγάλη Ιδέα'.

⁹² V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 2002, σελ.16

⁹³ Ν.Κιζίλγιουρέκ, *Οι Τουρκοκύπριοι, η Τουρκία και το Κυπριακό*, Εκδόσεις Παπαζήση Σειρά: Διεθνής και Ευρωπαϊκή Πολιτική, Αθήνα:2009, σελ.139

⁹⁴ Από το ποίημα του Μ. C. Kuntay, *Onbes yuli karşılarken* [καλωσορίζοντας τα δεκαπέντε χρόνια]

•Η Ελλάδα αποκτάει την ευκαιρία να πολιορκήσει τον αιώνιο της εχθρό δηλαδή την Τουρκία από την δυτική και νότια μεριά, και να την κρατήσει υπό την απειλή της.

•Θα καταστραφεί ο έλεγχος και η ανωτερότητα της Τουρκίας στην ανατολική Μεσόγειο.

•Η Κύπρος θα μετατραπεί σε βάση για τα όπλα της Ελλάδας, για την πιθανή επίθεση της στα νότια παράλια της Τουρκίας.

•Η Ελλάδα θα επωφεληθεί από τον έλεγχο που έχει η Κύπρος στην Ανατολικό Μεσόγειο για τις θαλάσσιες διαδρομές και αερογραμμές και θα έχει τον πρώτο λόγο στην Ανατολικό Μεσόγειο και στη Μέση Ανατολή.

•Η ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, θα παρέχει μεγάλο πλεονέκτημα και οικονομικά και στρατιωτικά για την Ελλάδα, σε έναν πιθανό Ελληνοτουρκικό πόλεμο.⁹⁵

Γενικότερα στα παλιά βιβλία γίνεται προσπάθεια να τεκμηριωθεί ο ισχυρισμός ότι η Κύπρος είναι τούρκικη, γεγονός που οφείλεται στην οθωμανική κληρονομιά της. Το νησί θεωρείται φυσική προέκταση της Ανατολίας⁹⁶ και άρα ανήκει δικαιοματικά στην «μητέρα Τουρκία»:

Το νησί της Κύπρου ήταν ένα κομμάτι της Ανατολίας στις πρώτες γεωλογικές περιόδους, όμως με το πέρασμα του χρόνου χωρίστηκε από την Ανατολία. Για αυτό το λόγο πρέπει να θεωρηθεί ως συνέχεια της Ανατολίας.⁹⁷

Παρακάτω στο βιβλίο, αναφέρεται πως στην Κύπρο υπό Οθωμανική κυριαρχία επικρατούσε δικαιοσύνη και ελευθερία, αλλά η «αχάριστη» Ορθόδοξη εκκλησία στην οποία είχαν από σεβασμό στα δικαιώματα του πληθυσμού παραχωρήσει ειδικά προνόμια «εκμεταλλεύτηκε την ανοχή και πρόδωσε την καλοσύνη των Τούρκων επαναστατώντας ενάντια στην Τουρκική Διοίκηση. Γι'αυτό τον λόγο, θανατώθηκαν ο Αρχιεπίσκοπος και άλλοι επίσκοποι το 1821»⁹⁸

Κατά τη βρετανική κατοχή αναφέρεται ότι ξεσπούν εξεγέρσεις από την ελληνική πλευρά με στόχο την ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Τη δράση αναλαμβάνει η τρομοκρατική όπως χαρακτηρίζεται οργάνωση ΕΟΚΑ, η οποία επιτίθεται από κοινού σε Έλληνες που δε θέλουν την ένωση, Τούρκους και Άγγλους οδηγώντας τελικά σε δικοινοτική σύγκρουση.

⁹⁵ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 2002, σελ.17

⁹⁶ Επαρχία της Τουρκίας

⁹⁷ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 2002, σελ.21

⁹⁸ Ο.π., σελ.70-71

«Η τρομοκρατική οργάνωση ΕΟΚΑ επιτίθεται το 1955 κατά των Ελλήνων που δεν επιθυμούσαν την ένωση, των Βρετανών και των Τούρκων. Αυτό οδήγησε σε δικοινοτική σύγκρουση»⁹⁹

Και σε όλη τη σύντομη διάρκεια ζωής της Κυπριακής Δημοκρατίας βλέπουμε παντού αποσπάσματα όπου οι Ρωμιοί καταστρώνουν σχέδια εξόντωσης των Τούρκων και δολοφονούν στυγνά αμάχους μη λογαριάζοντας τίποτα θέλοντας να πετύχουν την ένωση με την Ελλάδα. Οι σφαγές και καταστροφές εις βάρος των Τουρκοκυπρίων περιγράφονται με τα πιο μελανά χρώματα.

«Με την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατία το 1960, οι Έλληνες ετοίμασαν ένα σχέδιο γενοκτονίας με σκοπό να σκοτώσουν όλους τους Τούρκους, ώστε να εξασφαλίσουν την ένωση»¹⁰⁰

Το βιβλίο συνεχίζει περιγράφοντας πολυάριθμα περιστατικά ρωμαϊκής ωμότητας σε βάρος Τουρκοκυπρίων αμάχων όπως έχουμε δει αναλυτικά και σε προηγούμενο κεφάλαιο.

Οι αρνητικοί χαρακτηρισμοί που αποδίδονται στους Ελληνοκύπριους είναι πάρα πολύ συχνοί και έρχονται σε αντίθεση με τους θετικούς που αποδίδονται στους Τουρκοκύπριους. Η όλη σύγκρουση ανάγεται σε μία μάχη ανάμεσα στο καλό και το κακό τα οποία εκπροσωπούν η ελληνοκυπριακή και τουρκοκυπριακή κοινότητα αντίστοιχα και κατ' επέκταση Ελλάδα και Τουρκία.

«Οι Έλληνες ονειροπολούν και είναι ψεύτες επειδή ο Έλληνας πάντα σε όλη την ιστορία του ζητά κάτι. Ζητά δολάρια από την Αμερική και λίρες από την Αγγλία. Ζητά χρήματα. Ζητά εδάφη. Για παράδειγμα, από τη γειτονική του Αλβανία ζητά την Ήπειρο, από τη Βουλγαρία ζητά τη Μακεδονία. Στο παρελθόν, ζήτησε από την Τουρκία όλη τη Δυτική Μικρά Ασία. Τώρα, ζητά την Κύπρο. Αν αύριο ζητήσει την Αίγυπτο επειδή εκεί υπάρχουν κάποιοι Έλληνες, μην εκπλαγείτε. Για να υπερασπίσουμε τα δικαιώματα και τις ελευθερίες μας, θα αντισταθούμε σε σένα Έλληνα. Και γι' αυτό το λόγο, αν δεν

⁹⁹ Ο.π., σελ. 90-91

¹⁰⁰ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 2002, σελ.115

βρούμε ένα ζύλο ή μία πέτρα, θα πάρουμε στα χέρια τα κόκαλα των 80.000 ηρώων μας που πέθαναν γι' αυτή τη χώρα αντιστεκόμενοι σε σένα»¹⁰¹

Έπειτα φτάνουμε στην επέμβαση της Τουρκίας όπου βλέπουμε το συγγραφέα σε ένα ντελίριο εθνικής υπερηφάνειας να μιλάει για το θάρρος και την ασύγκριτη ισχύ των τουρκικών δυνάμεων σε αντιπαράθεση με την ρωμαϊκή 'ψευτοπαλικαριά' την οποία ειρωνεύεται σε διάφορα σημεία.

«Καθώς οι Έλληνες προσπάθησαν να πραγματοποιήσουν την Ένωση το 1974, η Τουρκία επενέβη για να την ματαιώσει. Οι Έλληνες, οι οποίοι κάποτε αντιστάθηκαν στους Ιταλούς λέγοντας «ΟΧΙ» επιχείρησαν να κάνουν το ίδιο, αυτή τη φορά με Τούρκους. Όμως, έκαναν ένα λάθος: μπροστά τους, δεν υπήρχαν Ιταλοί αλλά ΤΟΥΡΚΟΙ»¹⁰²

Η επέμβαση θα καταλήξει στην πολυπόθητη ένωση των Τούρκων της Κύπρου με την Τουρκία: «Το πρωί της 24ης Ιουλίου 1974, οι Τούρκοι της Κύπρου ενώθηκαν με την Μητέρα Πατρίδα τους, που νοσταλγούσαν με πάθος τόσα χρόνια».

Ο ίδιος ο συγγραφέας αφού έχει εξιστορηθεί ανάλογα την ιστορία μέχρι τότε θα καταλήξει απροκάλυπτα στο συμπέρασμα: *«Η ίδρυση ενός ανεξάρτητου κράτους στην Κύπρο το 1960 ήταν λάθος. Η γνώμη μου είναι ότι, η καλύτερη λύση για το κυπριακό ζήτημα είναι η διχοτόμηση του νησιού»¹⁰³*

Τέλος, έχει σημασία να αναφέρουμε και ορισμένα κομμάτια όπου πραγματικά μεταφέρεται και καλλιεργείται το μίσος με τρόπο πρωτοφανή για σχολικό βιβλίο. Βλέπουμε συγκεκριμένα για παράδειγμα να συνιστά στους Έλληνες να κάτσουν καλά γιατί «κάποιος θα αιμοραγήσει και αυτός δεν θα είναι φυσικά οι Τούρκοι αλλά το ελληνικό έθνος, που κάποτε λέρωσε με το αίμα του τα χώματα της Σμύρνης»¹⁰⁴

Ο ιδεολογικός προσανατολισμός του περιεχομένου των εγχειριδίων έχει έντονα εθνοκεντρικό και милитарιστικό χαρακτήρα για να αποκλείει κάθε πιθανότητα της ειρηνικής συμβίωσης. Το γεγονός ότι η φιλοσοφία των συγκεκριμένων βιβλίων δεν αποσκοπεί να δημιουργήσει κίνητρα μάθησης ή να υποκινήσει την αυτενέργεια των μαθητών, εγκλωβίζει την διδακτική πράξη σε παραδοσιακούς μεθόδους διδασκαλίας.

¹⁰¹ Ο.π., 82

¹⁰² Ο.π., σελ.132

¹⁰³ Ο.π., σελ.140

¹⁰⁴ Ο.π., σελ.163

2.4.5 Οι Παράγοντες για την Αναθεώρηση

Όπως έχουμε αναφέρει ήδη το εκπαιδευτικό σύστημα βάζει στόχους που ταυτίζονται με τις εκάστοτε πολιτικά κυρίαρχες δυνάμεις και ιδεολογίας. Η Βόρεια Κύπρος δεν αποτελεί εξαίρεση όπως θα δούμε παρακάτω και όταν πραγματοποιείται η αλλαγή στην εξουσία του καθεστώτος γίνεται δυνατή η αναθεώρηση.

Η πρώτη σημαντική αλλαγή στο εκπαιδευτικό σύστημα στο Βόρειο κομμάτι του νησιού έλαβε χώρα το 2004, ξαναγράφοντας τα βιβλία ιστορίας της Κύπρου στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτή η αλλαγή δεν ήταν απαλλαγμένη από την πολιτική πραγματικότητα. Εκείνη την περίοδο η πλειοψηφία των Τουρκοκυπρίων είχαν αρχίσει να αντιδρούν κατά της πολιτικής του πρόεδρου της «Τούρκικης Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου» τον Ρ. Ντενκτάς η οποία δεν έδινε καμία λύση στο κυπριακό πρόβλημα εδώ και πολλά χρόνια. Τα συλλαλητήρια ενάντια στον εθελούσιο απομονωτισμό του Ντενκτάς έχουν οδηγήσει στην ανακίνηση του θέματος αναφορικά με την ανάπτυξη και εδραίωση όλων των κατάλληλων συνθηκών και δομών που θα καταστούν ικανές να οικοδομήσουν μια κοινή εθνοτική Κυπριακή ταυτότητα ένθεν και ένθεν.¹⁰⁵ Οι τουρκοκύπριοι συμμετείχαν ενεργά σε μαζικό κίνημα με σκοπό να "φέρουν την ειρήνη στην Κύπρο". Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις με κοινό όραμα, αμφισβήτησαν το παλιό καθεστώς και εξέφρασαν την απαίτησή τους για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος.

Σε αυτή τη διαδικασία ο ρόλος των συνδικάτων των εκπαιδευτικών (Συντεχνία Τουρκοκυπρίων Δασκάλων ΚΤÖS, Συντεχνία Τουρκοκυπρίων Καθηγητών ΚΤΟΕÖS) ήταν εξαιρετικά σημαντικός. Στην διάρκεια των διαπραγματεύσεων του Σχεδίου Ανάν τα συνδικάτα των εκπαιδευτικών έπαιξαν έναν από τους κύριους ρόλους για την οργάνωση μαζικών ειρηνικών διαδηλώσεων. Επιπλέον πρωταγωνίστησαν στην προσπάθεια δημιουργίας ενός νέου προγράμματος σπουδών.

Η απόφαση της αναθεώρησης προκάλεσε αρνητικές αντιδράσεις, κυρίως στην ακροδεξιά. Η ακροδεξιά εφημερίδα 'Volkan' επιτέθηκε στα συνδικάτα των

¹⁰⁵ Σ. Λίτσα, *Εθνικισμός, εθνοτισμός και υπερεθνικότητα: η ανάπτυξη μιας κοινής εθνοτικής συνείδησης στην Κύπρο του 20^{ου} αιώνα*, σελ.2

εκπαιδευτικών αποκαλώντας τους γαιοκτήμονες. Ύστερα κατηγόρησε την κυβέρνηση επειδή δεν παίρνει “κατάλληλα μέτρα” για να σταματήσει αυτή τη κατάσταση.¹⁰⁶

Εντούτοις, η τροποποίηση του εκπαιδευτικού συστήματος και της διδακτέας ύλης δεν είναι ένα καινούριο φαινόμενο. Συζητήσεις σχετικά με αυτό το θέμα λάμβαναν χώρα μέσα στη Τουρκοκυπριακή κοινότητα από την δεκαετία του 1970. Η επίσημη γραμμή βασιζόταν στη «διατήρηση μιας εθνικιστικής σκοπιάς στην εκπαίδευση στα Γυμνάσια και την ενθάρρυνση και εξύμνηση του εθνοκεντρισμού». Μολαταύτα, η κοινωνία των πολιτών υποστήριξε ένα πιο διεθνιστικό εκπαιδευτικό σύστημα σύμφωνα με τις αρχές της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.¹⁰⁷

Η συζήτηση του πώς πρέπει να διδάσκεται η ιστορία, πώς πρέπει να συσχετίζουμε το παρελθόν με το παρόν στην διδασκαλία της ιστορίας οξύνθηκε κατά την διάρκεια της ειρηνευτικής διαδικασίας. Η παραπάνω διαδικασία επέτρεψε στην καινούρια κυβέρνηση να προβεί σε σημαντικές αλλαγές στα παραδοσιακά σχολικά βιβλία ιστορίας. Όταν το Ρεπουμπλικανικό Τουρκικό Κόμμα (CTP)¹⁰⁸ ανέλαβε την εξουσία, ένας από τους κύριους στόχους του ήταν να επιβλέψει την αναθεώρηση των διδακτικών βιβλίων ιστορίας. Η διαδικασία ξεκίνησε με την εκ νέου συγγραφή των βιβλίων ιστορίας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Από την έναρξη του νέου εξαμήνου το Σεπτέμβριο του 2004, τα νέα σχολικά βιβλία άρχισαν να χρησιμοποιούνται σε όλα τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί το πολιτικό σκηνικό στο νησί περιλαμβάνει και τα πολιτικά κόμματα και οργανώσεις που ανήκουν στην ελληνοκυπριακή και τουρκοκυπριακή αριστερά, τα οποία κόντρα στο κυρίαρχο εθνικιστικό πρότυπο, έχουν μια εναλλακτική άποψη για το παρελθόν, η οποία, τονίζει την κοινή πατρίδα των δύο πλευρών. Υπογραμμίζουν τα κοινά βιώματα του παρελθόντος και τη συνεργασία των δύο κοινοτήτων για να αποδείξουν ότι αυτές μπορούν να συνυπάρξουν ειρηνικά.

¹⁰⁶ Εφημερίδα Volkan' 14 Ιανουαρίου 2003

¹⁰⁷ An Assessment of Civil Society in Cyprus, A Map for the Future. CIVICUS Civil Society Index Report for Cyprus, 2005, σελ.159

¹⁰⁸ Τούρκικα: Cumhuriyetçi Türk Partisi, CTP είναι ένα πολιτικό κόμμα των Τουρκοκυπρίων σοσιαλδημοκρατική κατεύθυνση

Έτσι, όταν το μεγαλύτερο αριστερό κόμμα, το CTP (Ρεπουμπλικανικό Τουρκικό Κόμμα) κέρδισε τις εκλογές του 2003, η τουρκοκυπριακή αριστερά απέκτησε την ευκαιρία να παρουσιάσει τη δική της ιστορική αντίληψη¹⁰⁹

2.4.6 Τα νέα ιστορικά βιβλία μετά την αλλαγή του 2004

Με την άνοδο στην εξουσία του Ρεπουμπλικανικού Τουρκικού Κόμματος (CTP), το οποίο ασκούσε κριτική στον τούρκο-κεντρικό προσανατολισμό της τουρκοκυπριακής δεξιάς και έπαιρνε θέση υπέρ της επαναπροσέγγισης στην Κύπρο, το υπουργείο παιδείας αποφάσισε την αλλαγή των σχολικών βιβλίων της ιστορίας της Κύπρου σε μια προσπάθεια του να μειώσει το φαινόμενο του εθνικισμού και της προκατάληψης απέναντι στην ελληνοκυπριακή κοινότητα.

Πολλοί άνθρωποι αντιμετώπισαν τα νέα τουρκοκυπριακά βιβλία ιστορίας ως ένα μικρό θαύμα, περιορισμένης ωστόσο εμβέλειας. Παράλληλα υπήρχαν σκέψεις ότι ήταν ίσως το πιο κατάλληλο χρονικό διάστημα για να γραφτεί ένα κοινό βιβλίο ιστορίας της Κύπρου από τους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους που θα ενίσχυε τις προσπάθειες συμφιλίωσης και ειρηνικής συμβίωσης. Θα μπορούσε να θεωρηθεί ανώφελο για μια τέτοια ειρηνική συμβίωση το γεγονός ότι η κάθε κοινότητα να γράφει βιβλία με τίτλο 'Ιστορία της Κύπρου', τα οποία όμως στην ουσία να παρουσιάζουν μόνο την ιστορία της μιας κοινότητας». ¹¹⁰

Στον πρόλογο τους τα νέα βιβλία αναφέρουν ότι αποσκοπούν στο να παρουσιάσουν τη θέση της Κύπρου στην παγκόσμια ιστορία να δημιουργήσουν τη θέση της Κύπρου στην παγκόσμια ιστορία, να δημιουργήσουν σκεπτόμενους, προβληματισμένους, υπεύθυνους και ενεργούς πολίτες, να κεντρίσουν το ενδιαφέρον των μαθητών για να ερευνήσουν αλληλεπιδράσεις μεταξύ πολιτισμών και κοινοτήτων, να εξετάζουν την

¹⁰⁹ Y Colak. *Political Use of History and Collective Memory in North and South Cyprus*, Paper Presented at ASEN 16th Annual Conference on "Nations and their Pasts: Representing the Past, Building the Future", 2006.

¹¹⁰ Μουράτ κανατλί άρθρο στην «Αλήθεια»

ιστορία από διαφορετικές πηγές, οπτικές και γεγονότα και να δημιουργήσουν φιλειρηνικούς πολίτες.¹¹¹

Μια από τις θεμελιώδεις διαφορές μεταξύ αφηγήσεων των παλαιών και των νέων βιβλίων ιστορίας αφορά την εθνική επικράτεια, δεδομένου ότι τα εδάφη του έθνους ορίζουν τα σύνορα του έθνους, η διαφορά αυτή μπορεί να είναι ενδεικτική για τις αντιτιθέμενες απόψεις σχετικά με την ταυτότητα και τα σύνορα του έθνους.¹¹²

Τα καινούρια βιβλία διαφέρουν αρκετά από τα παλιά τόσο στην παρουσίαση των γεγονότων όσο και στο περιεχόμενο. Η κυρία αλλαγή έχει γίνει στην ύλη των διδακτικών βιβλίων. Για πρώτη φορά, η διδασκαλία της ιστορία της Κύπρου ξεκινά από τα προϊστορικά χρόνια και διδάσκεται αναλυτικά στους μαθητές ενώ τα παλιά βιβλία ξεκινούσαν από την κατάληψη του νησιού από την οθωμανική αυτοκρατορία. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι ότι το μισό περίπου ενός οποιουδήποτε βιβλίου ιστορίας της Κύπρου είναι αφιερωμένο στην μετά-οθωμανική ιστορία του νησιού. Με λίγα λόγια το καινούριο βλέπει την Κύπρο ως μια χώρα, ενώ το παλιό ως "γεωγραφική προέκταση της Ανατολίας".¹¹³

Σε αντίθεση με το εθνοκεντρικό μοντέλο των παλιών βιβλίων, στα καινούρια βιβλία υπάρχουν εικόνες της Κύπρου οι οποίες δεν την παρουσιάζουν διχτομημένη και τα ονόματα των τοποθεσιών αναγράφονται σε δύο γλώσσες, ελληνικά και τούρκικα.

Η βασική αλλαγή όμως έγινε πάνω στην ύλη, η οποία ανανεώθηκε και πλέον δεν περιοριζόταν μόνο στις στρατιωτικές και πολιτικές εξελίξεις αλλά συμπεριλάμβανε και σημαντικές πληροφορίες την κοινωνική ιστορία του νησιού. Επιπλέον υπάρχει διαφορά και στην προσέγγιση όσον αφορά τις παραπομπές. Τα καινούρια βιβλία αντλούν από σύγχρονες ενημερωμένες πηγές και είναι ενδιαφέρον ότι οι συγγραφείς των καινούριων βιβλίων δεν δίστασαν να αναφερθούν και σε Έλληνες και Ελληνοκύπριους συγγραφείς.¹¹⁴

¹¹¹ Γ. Παπαδάκης, *Το Μάθημα της Ιστορίας στη Διαιρεμένη Κύπρο: Μια Σύγκριση των Ελληνοκυπριακών και Τουρκοκυπριακών Σχολικών Βιβλίων για την «Ιστορία της Κύπρου»*, □κθεση PRIO: 2008, σελ.20

¹¹² V.L. Antoniou, Y. N. Soysal, *Nation and the other in Greek and Turkish history textbooks*, Nation Europe and the World Textbooks and Curricula in Transition, 2000 σελ.7

¹¹³ Ν. Κιζίλγιουρέκ, *National Memory and Turkish-Cypriot Textbooks*, Clio in Balkans The politics of History Education Ed. C. Koulouri, 2002, σελ.441

¹¹⁴ Μ. Β. Önen, S. J. Dağseven, M. Karahasan, D. Latif, *Εαναγράφοντας την ιστορία Εκπαίδευση ιστορίας: ένα εργαλείο πόλωσης ή συμφιλίωσης;* Ερευνητικό Κέντρο Post, 2002, σελ.146

Για πρώτη φορά γίνεται λόγος για την ειρηνική συνύπαρξη Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων και τονίζονται τα κοινά τους βιώματα. Στον τρίτο τόμο του βιβλίου «Κυπριακή Ιστορία» στη σελίδα 31 μια φωτογραφία δείχνει Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους να εργάζονται μαζί στα μεταλλεία της Λεύκας και στη σελίδα 46 παρουσιάζεται μια κυπριακή ομάδα στους κόλπους της οποίας το 1955 ήταν ενταγμένοι τόσο Ελληνοκύπριοι όσο και Τουρκοκύπριοι ποδοσφαιριστές. Εξίσου σημαντικό γεγονός είναι ότι τα νέα βιβλία δεν κάνουν πια διάκριση ανάμεσα στο «εμείς» (Τούρκοι ή Τουρκοκύπριοι) και οι «άλλοι» (Ελληνες ή Ελληνοκύπριοι).

Επιπλέον, τα νέα βιβλία αναφέρονται στην Κύπρο ως τη χώρα μας, τη δική μας πατρίδα, ανεξάρτητα από την ύπαρξη αλλά και πριν τη δημιουργία των εθνών-κρατών όπως η Ελλάδα, η Τουρκία κτλ. Έως πρόσφατα, τα ιστορικά βιβλία όριζαν ως δική μας χώρα, των Τουρκοκυπρίων δηλαδή, την Τουρκία. Σε αντίθεση, τα νέα βιβλία δημιουργούν μια νέα οπτική για τα ην Κύπρο, μια κοινή πατρίδα για Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους, η οποία δεν είναι ούτε αποκλειστικά ελληνική, ούτε τουρκική.¹¹⁵ Την Κύπρο την κατοικούν Κύπριοι δηλαδή τόσο Ελληνοκύπριοι όσο και Τουρκοκύπριοι. Ο διαχωρισμός των Κυπρίων σε ξεχωριστά έθνη με αντικρουόμενα συμφέροντα αποδίδεται στις μεθοδεύσεις που άσκησε η κυρίαρχη Αγγλική πολιτική του «διαίρει και βασίλευε» και τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα του ελληνικού και τούρκικου κράτους. Δίνεται ένα ηχηρό μήνυμα ότι η Κύπρος είναι η πατρίδα μας και οι Ελληνοκύπριοι είναι οι συμπατριώτες μας»

Και στο οπτικό υλικό παρατηρούνται μεγάλες διαφορές. Τα νέα βιβλία διαφέρουν από τα παλιά και σε ότι αφορά την παρουσίαση και την αισθητική του βιβλίου. Περιέχουν πιο πλούσιο φωτογραφικό υλικό, σκίτσα, γελοιογραφίες και σχεδιαγράμματα, τα οποία βοηθάνε τον μαθητή να επικεντρωθεί στο μάθημα και να ενδιαφέρεται περισσότερο για το μάθημα. Επίσης, χρησιμοποιούνται μικρότερα και περιεκτικά κείμενα τα οποία διευκολύνουν την διδασκαλία σε αντίθεση με τα εκτεταμένα και δυσνόητα κείμενα στα παλιά βιβλία.

Ακόμα, είναι πολύ σημαντική η αλλαγή ότι αφαιρέθηκαν βίαιες αφηγήσεις και εικόνες, όπως περιγραφές σφαγών και φωτογραφίες δολοφονιών. Μια φωτογραφία που είναι πασίγνωστη σχεδόν από όλους τους Τουρκοκύπριους και σίγουρα έχει σημαδέψει πολλά παιδιά είναι η φωτογραφία της σφαγής της μπανιέρας. Εμφανίζεται

¹¹⁵ Ο.π., σελ.110

σε όλα τα βιβλία ιστορίας στην περίοδο 1960-1974 και απεικονίζει μια γυναίκα μαζί με δύο παιδιά αιματοβαμμένους και δολοφονημένους μέσα σε μια μανιέρα. Έκτος από ότι καλλιεργεί φόβο για τον «άλλον» (και ίσως προκαλεί ψυχολογικές διαταραχές) δεν πρέπει να θεωρείται και ψυχολογικά κατάλληλο ειδικά για τις παιδικές ηλικίες των μαθητών του γυμνασίου. Όλες αυτές οι προπαγάνδες μίσους και εχθρότητας απουσιάζουν από τα καινούρια βιβλία. Τα γεγονότα περιγράφονται χωρίς ερμηνείες και αναλυτικές περιγραφές εγκλημάτων. Παρά τις φωτογραφίες δολοφονιών υπάρχουν, σκίτσα που είναι και πιο διδακτικά, αντί να δημιουργήσουν προκαταλήψεις προσπαθούν να διδάξουν το «το κοινό παρελθόν». Οι οπτικές παραστάσεις που χρησιμοποιούνται στα διδακτικά βιβλία χρησιμοποιούν μια λιγότερο εθνοκεντρική προσέγγιση από τα προηγούμενα βιβλία. Η υπόθεση ότι ένας πολιτισμός και/ή ο λαός του είναι ανώτεροι επικρατεί λιγότερο.¹¹⁶

Είναι πολύ σημαντικό να περιορίσουμε τις προκαταλήψεις και την εχθρότητα στα βιβλία ιστορίας, αλλά όχι την εχθρότητα που προέκυψε στο παρελθόν. (Αυτό γιατί η ιστορία δεν είναι τα γεγονότα από μόνα τους, αλλά το μήνυμα που πηγάζει από τα γεγονότα.) Έτσι, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο κύριος σκοπός δεν είναι απλώς, να εγκαθιδρύσουμε μια επικοινωνία απαλλαγμένη από προκαταλήψεις, αλλά επίσης να δημιουργήσουμε μια κοινωνία από δημοκρατικούς και ανοιχτόμυαλους πολίτες.¹¹⁷

Τα κείμενα στα καινούρια βιβλία αποφεύγουν να δώσουν μια απόλυτη απάντηση αλλά με τις εικονογραφήσεις, ερωτήσεις και θέματα για την συζήτηση. Αντίθετα, προσπαθούν να οδηγήσουν τον μαθητή στην κρίση των γεγονότων. π.χ. στο δεύτερο τόμο στη σελίδα 23 στο πλαίσιο ενός διαλόγου κατά την οθωμανική περίοδο υποβάλλεται η ερώτηση: «Γιατί ένας Χριστιανός πληρώνει διαφορετικό φόρο από ένα Μουσουλμάνο;».¹¹⁸

Επιχειρείται ουσιαστικά η εισαγωγή μίας νέας μεθοδολογίας και προσέγγισης στη διδασκαλία της ιστορίας. Επιπλέον, η κυπριακή ιστορία εμφανίζεται όχι πια αποκομμένη αλλά μέσα στη διεθνή πραγματικότητα και οι μαθητές ενημερώνονται σχετικά με τις συνθήκες και ιδεολογικά ρεύματα που επικρατούν σε άλλες χώρες τις ίδιες περιόδους.

¹¹⁶ M. B. Önen, S. J. Dağseven, M. Karahasan, D. Latif, *Ξαναγράφοντας την ιστορία Εκπαίδευση ιστορίας: ένα εργαλείο πόλωσης ή συμφιλίωσης;* Ερευνητικό Κέντρο Post, 2002, σελ.170

¹¹⁷ Ο.π., σελ.116

¹¹⁸ Ε. Ιωάννου, *Υπερπηδώντας τα πνευματικά τείχη τουρκοκυπριακά βιβλία ιστορίας: Ένα μικρό θαύμα ή μια ανεπαισθητη αλλαγή;*

Για παράδειγμα, στον τρίτο τόμο στη σελίδα 12 έχει ενταχθεί μια φωτογραφία που δείχνει τη ζωή των ανθρώπων στην Αγγλία κατά το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στο ρόλο της Αγγλίας στις συγκρούσεις στην Κύπρο. Στον τρίτο τόμο στη σελίδα 59 ένα χέρι, το οποίο φέρει τη βρετανική σημαία στο μανίκι χωρίζει τους ανθρώπους στη μέση.

Όπως αναφέραμε και παραπάνω η σημαντικότερη αλλαγή στα καινούρια βιβλία είναι ότι διδάσκουν τους μαθητές ότι διάφοροι άλλοι πολιτισμοί πέρασαν από το νησί και η Κύπρος κατέληξε να είναι ένα μωσαϊκό πολιτισμών. Οπότε δεν ανήκει ιστορικά ούτε στην Τουρκία ούτε στην Ελλάδα. Έτσι, χωρίς να σκοπεύουν να αποδείξουν ότι το νησί ιστορικά ανήκει σε κάποια άλλη χώρα, περιγράφουν αναλυτικά τις προϊστορικές εποχές του νησιού. Αυτό το κεφάλαιο εάν συγκριθεί σε επίπεδο διδακτικής ύλης, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι το καινούριο βιβλίο περιέχει αναλυτική περιγραφή της περιόδου αναφέροντας λεπτομερειακά τα ευρήματα κάθε εποχής σε αντίθεση με το παλιό βιβλίο που δεν εμβαθύνει και προσπερνάει την περίοδο.

Η ιστορία της Κύπρου, με τον τρόπο που παρουσιάζεται και στις δυο πλευρές του νησιού δεν αφήνει κανένα περιθώριο για την διάθεση της ειρηνικής συνύπαρξης των δυο κοινοτήτων, λόγω του εθνικιστικού περιεχομένου. Η αναθεώρηση των σχολικών εγχειριδίων στο βόρειο μέρος του νησιού, στην ουσία ήταν μια σημαντική προσπάθεια για να αλλάξει η πολιτική που χρησιμοποιείται στην συγγραφή αυτών των βιβλίων. Δυστυχώς, οι ελληνοκυπριακές αρχές αρνήθηκαν να αναλάβουν μια παρόμοια προσέγγιση.

2.4.7 Αντιδράσεις στην αλλαγή των βιβλίων

Η απόφαση του υπουργείου Παιδείας να προωθήσει την πολιτική για τη συγγραφή νέων βιβλίων ιστορίας, προκάλεσε, όπως είναι γνωστό, αρκετές αντιδράσεις. Το 2004, οι Τουρκοκύπριοι μόλις είχαν διώξει από την εξουσία τον πρώην Πρόεδρο Ντενκτάς και διατηρούσαν ακόμα την επιθυμία και διάθεση τους για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος. Οπότε ο λαός περίμενε ότι στα καινούρια βιβλία δεν θα υπήρχε αίμα, αγριότητα από τον πόλεμο μεταξύ των Τουρκοκυπρίων και Ελληνοκυπρίων. Οι προσδοκίες ικανοποιήθηκαν και το περιεχόμενο των βιβλίων

ήταν αρκετά διαφορετικό από την παλιότερη έκδοση. Σκοπός τους ήταν να δημιουργήσει μια βάση συμβιβασμού, ο εθνικισμός και ο σοβινισμός δεν συμπεριλήφθηκαν και τα γεγονότα που έχουν συμβεί στο νησί δεν ήταν ξεκομμένα από αυτά που συνέβαιναν στον κόσμο. Έτσι τα καινούρια βιβλία μάζεψαν θετικά σχόλια από την πλειοψηφία του λαού.

Η απόφαση της αντικατάστασης των βιβλίων ιστορίας της Κύπρου το 2004, δεν ήταν καλοδεχούμενη από όλους και πυροδότησε μια τεράστια συζήτηση στη βόρεια πλευρά του νησιού. Η άλλη πλευρά, δηλαδή οι εθνικιστές, ισχυρίστηκαν ότι τα καινούρια βιβλία ακυρώνουν την τούρκικη καταγωγή των Τουρκοκυπρίων, παραβλέπουν τον άρρηκτο τους δεσμό με την Τουρκία και δεν αναφέρουν την εχθρότητα που υπέστηκε η τουρκοκυπριακή κοινότητα από τους Έλληνες και Ελληνοκύπριους. Τα κόμματα της δεξιάς, δημοσιογράφοι και ιστορικοί αντέδρασαν έντονα στις αλλαγές. Εν όψει του γεγονότος ότι η διδασκαλία της ιστορίας θεωρείτο ως ένα εργαλείο για «δημιουργία εθνικής ταυτότητας», δεν μας εκπλήσσει, ότι τα αναθεωρημένα βιβλία ιστορίας κατέχουν σημαντικό χώρο τόσο στα μέσα επικοινωνίας όσο και στις συζητήσεις του κοινού.¹¹⁹

Το παλιό βιβλίο ήταν ένας καθρέφτης της προηγούμενης κυβέρνησης του Ντενκτάς. Δεν είναι τυχαίο ότι μαζί με τα βιβλία που δεν άλλαξαν περίπου 30 χρόνια, επίσης η κυβέρνηση παρέμεινε ίδια. Οπότε με την αλλαγή όλοι οι πολιτικοί με τον Ντενκτάς επικεφαλής αντιδρούν ενεργά αφού τα καινούρια βιβλία δεν αντικατοπτρίζουν και δεν νομιμοποιούν πια την πολιτική τους ενώ ταυτόχρονα απομυθοποιούν την εθνικιστική οργάνωση ΤΜΤ αλλά και τον ίδιο τον Ντενκτάς. Ο κύριος λόγος αυτού, είναι επειδή στα καινούρια βιβλία η ΤΜΤ δεν παρουσιάζεται πλέον ως μια οργάνωση δοξασμένων ηρώων αλλά ως αναγκαίο κακό για αντιμετώπιση της ΕΟΚΑ και του ελληνικού εθνικισμού, και για να προστατεύσει τους Τουρκοκύπριους.¹²⁰

Δεν ήταν λοιπόν καθόλου τυχαίο ότι η αναθεώρηση των διδακτικών βιβλίων ιστορίας δεν ευχαρίστησε καθόλου τον Ντενκτάς. Ο ίδιος μάλιστα δήλωσε ότι "Τα

¹¹⁹ M. B. Önen, S. J. Dağseven, M. Karahasan, D. Latif, *Ξαναγράφοντας την ιστορία Εκπαίδευση ιστορίας: ένα εργαλείο πόλωσης ή συμφιλίωσης;* Ερευνητικό Κέντρο Post, 2002, σελ. 26

¹²⁰ Γ. Παπαδάκης, *Το Μάθημα της Ιστορίας στη Διαιρεμένη Κύπρο: Μια Σύγκριση των Ελληνοκυπριακών και Τουρκοκυπριακών Σχολικών Βιβλίων για την «Ιστορία της Κύπρου»*, ΠΚθεση PRIO: 2008, σελ.23

βιβλία μας της ιστορίας πρέπει να αναθεωρηθούν από πατριώτες, εθνικιστές, φιλελεύθερους ιστορικούς. Είπε ότι δεν θα πρέπει να είμαστε περήφανοι αν γράφουμε βιβλία ιστορίας όπως ζητά η Ευρωπαϊκή Ένωση, γιατί αυτό που θέλει η Ευρωπαϊκή Ένωση, είναι να κόψουμε τους δεσμούς μας με την Τουρκία.¹²¹

Μία από τις πιο γνωστές αφορμές, η οποία ξεσήκωσε την αντίδραση των Τουρκοκυπρίων εθνικιστών ήταν απουσία της φωτογραφίας της μπιανιέρας στα καινούρια βιβλία την οποία περιγράφουμε στην προηγούμενη ενότητα.

Ο βασικός πολιτικός στόχος των βιβλίων, που κυκλοφορούσαν όταν η τουρκοκυπριακή Δεξιά μονοπωλούσε την εξουσία, ήταν η νομιμοποίηση της διχοτόμησης μέσω της επιλεκτικής παρουσίασης ενός παρελθόντος ανελέητης θυματοποίησης των «Τούρκων της Κύπρου» και απροκάλυπτης δαιμονοποίησης των «Ρωμιών» που οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι «η ιστορία αποδεικνύει πως οι δυο κοινότητες ποτέ δεν μπόρεσαν και άρα ούτε θα μπορέσουν να ζήσουν μαζί.»¹²²

2.5 Τα Ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία ιστορίας

Οι Ελληνοκύπριοι μαθητές ξεκινούν το σχολείο στην ηλικία των 6 χρόνων. Η εκπαίδευση ξεκινάει από το Δημοτικό σχολείο που περιλαμβάνει έξι τάξεις, συνεχίζεται στις τρεις τάξεις του Γυμνασίου και ακολουθούν οι τρεις τάξεις του Λυκείου, όπως ακριβώς και στην Ελλάδα. Τα σχολικά βιβλία Ιστορίας που διδάσκονται είναι τα ίδια με αυτά που διδάσκονται και στην Ελλάδα με την προσθήκη των βιβλίων της ιστορίας της Κύπρου που εκδίδονται στο νησί.

Η ελληνική ιστορία διδάσκεται από την τρίτη τάξη του δημοτικού μέχρι την τελευταία τάξη του λυκείου. Η αρχαία, η βυζαντινή και η σύγχρονη ιστορία διδάσκονται περισσότερο αναλυτικά όσο ο μαθητής συνεχίζει από το Δημοτικό, στο Γυμνάσιο και το Λύκειο. Τα εγχειρίδια που χρησιμοποιούνται είναι ακριβώς τα ίδια με τα αντίστοιχα της Ελλάδας. Η ιστορία της Κύπρου εξετάζεται συνοπτικά στις δύο

¹²¹ Μ. Β. Önen, S. J. Dağseven, M. Karahasan, D. Latif, *Ξαναγράφοντας την ιστορία Εκπαίδευση ιστορίας: ένα εργαλείο πόλωσης ή συμφιλίωσης;* Ερευνητικό Κέντρο Post, 2002, σελ.32

¹²² Γ. Παπαδάκης, *Το Μάθημα της Ιστορίας στη Διαίρεμένη Κύπρο: Μια Σύγκριση των Ελληνοκυπριακών και Τουρκοκυπριακών Σχολικών Βιβλίων για την «Ιστορία της Κύπρου»*, ΠΚΘΕΣΗ PRIO, Λευκωσία, 2008, σελ.16

τελευταίες τάξεις του δημοτικού -ένα βιβλίο- και τις τάξεις του γυμνασίου -επίσης ένα βιβλίο- και λεπτομερειακά στις τρεις τάξεις του λυκείου -τρία βιβλία - ένα για κάθε σχολικό έτος-. Οι ιστορικές περίοδοι που καλύπτονται είναι η αρχαιότητα, τα βυζαντινά χρόνια, η φραγκοκρατία, η ενετοκρατία, η οθωμανική κυριαρχία, η Αγγλοκρατία και τα γεγονότα μετά τη δημιουργία της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Εντούτοις στο γυμνάσιο το βιβλίο χρησιμοποιείται μόνο αποσπασματικά για σημαντικά γεγονότα που επιλέγονται σε αντίθεση με το λύκειο όπου κρίνεται ότι οι μαθητές είναι πιο ώριμοι για ανασκόπηση κυπριακών γεγονότων.¹²³ Τα εν λόγω συγγράμματα αναθεωρήθηκαν πλήρως μετά την τουρκική στρατιωτική επέμβαση του 1974 και την διχοτόμηση του νησιού. Οι παλαιές εκδόσεις των ιστορικών βιβλίων επισημάνεται η επιθυμία των του λαού της Κύπρου, δηλαδή των Ελληνοκυπρίων, για ένωση με την «μητέρα» Ελλάδα, ενισχύοντας αυτήν την επιθυμία με το αρχαιοελληνικό παρελθόν του νησιού που διατηρήθηκε άρρηκτο μέχρι την σύγχρονη περίοδο. Οι Τουρκοκύπριοι είναι ανύπαρκτοι διότι θεωρείται ότι ο όρος «Κύπριος» εμπεριέχει μόνο τους Ελληνοκύπριους κατοίκους του νησιού. Για την ύπαρξη των Τουρκοκυπρίων ως μια μειονότητα, ουσιαστικά ξεκινάει μετά την επέμβαση της Τουρκίας στην Κύπρο.

¹²³ L. Koullapis, *The Subject of History in the Greek Cypriot Education System, A Subset of the Greek Nation*, *Clio in the Balkans: The Politics of history education*, Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe, Θεσσαλονίκη, 2001, σελ.408

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 Ανάλυση των σχολικών εγχειριδίων ιστορίας

Τα βιβλία ιστορίας θα αναλυθούν σύμφωνα με τις θεματικές ερωτήσεις, όπως ορίζεται στο τμήμα που περιλαμβάνει τη μεθοδολογία σε αυτό το κεφάλαιο.

3.1.1 Η εικόνα των Τουρκοκυπρίων/Τούρκων στα σχολικά βιβλία των Ελληνοκύπριων

Τα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία παρουσιάζουν αρνητικά τους Τουρκοκύπριους όσον αφορά στα γεγονότα στην κοινή τους ιστορία, χωρίς όμως και τη χρήση βαρέων υποτιμητικών επιθετικών προσδιορισμών.¹²⁴ Στις αναφορές που γίνονται για τους Τουρκοκύπριους, το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται είναι αρκετά ουδέτερο. Αν και η χρήση επιθετικών προσδιορισμών είναι περιορισμένη, η περιγραφή της κοινής ιστορίας όπως αυτή γίνεται, καλλιεργεί από μόνη της μία άσχημη εικόνα για τους Τουρκοκύπριους με οποιοδήποτε θετικό στοιχείο είτε να παραλείπεται είτε να υποβαθμίζεται, όπως θα δούμε και παρακάτω. Περισσότερα αρνητικά στοιχεία φορτώνονται στους Τούρκους, κάθε φορά που περιγράφονται οι σχέσεις Τούρκων και Ελλήνων, οι αναφορές στους Τούρκους τους απεικονίζει σε μειονεκτική θέση. Παρουσιάζονται σαν σφετεριστές, οι οποίοι έχουν τη δύναμη και τους σύμμαχους για να πετύχουν τους ύπουλους στόχους τους, ενώ οι Ελληνοκύπριοι προσπαθούν να προστατέψουν τους εαυτούς τους και τα πάτρια εδάφη από τους Τούρκους. Τόσο στα ελληνικά όσο και στα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία οι αναφορές προς τους Τούρκους γίνονται με λέξεις όπως «εχθροί», «κατακτητές», «εισβολείς» που «σκότωσαν», «έκλεψαν», «λεηλάτησαν», «κακοποίησαν», «σφάγιασαν» κατά τα χρόνια της «δουλείας» και της «καταπίεσης.» Θεωρείται ότι ακολουθούν επεκτατική πολιτική και με στόχο να των εκτουρκισμό κατακτημένων εθνών, ενώ παρουσιάζουν μια ανεντιμότητα στην τήρηση διεθνών συνθηκών.¹²⁵

¹²⁴ G. Lewis, B.Hodge, *Cyprus Schools History Textbooks*, 1978, σελ.11

¹²⁵ Ν. Νικολάου, *Προβλήματα της Πολυπολιτισμικής Τάξης στην Κυπριακή Β'θμια εκπαίδευση το θέμα της Διδασκαλίας του Μαθήματος της Ιστορίας από το Σχολικό Εγχειρίδιο*, Διπλωματική Εργασία, Θεσσαλονίκη 2007, σελ.30

«Εάν κάποιος από τους Έλληνες καλλιεργήσουν τη γη ή αποκτήσουν πλούτο, οι Τούρκοι τους τον αποστερούν με τη μέθοδο της αβανιάς ή τους αφαιρούν τα έσοδά τους με τις καταπιέσεις και τους γδέρνουν ως το κόκκαλο. Τόσο μόνο μένει στα δυστυχημένα πλάσματα από τους καρπούς της γης, όσο επαρκεί να ζουν ή να προμηθεύονται τα απολύτως αναγκαία για να σπείρουν και πάλι τους αγρούς τους.»¹²⁶

Η παρουσία της τουρκοκυπριακής κοινότητας και η σχέση της με τους Ελληνοκύπριους υποβαθμίζεται στα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία. Οι κύριες αναφορές που γίνονται αφορούν την αδιαλλαξία της τουρκοκυπριακής ηγεσίας από το 1950 και μετά. Σε ένα από τα βιβλία υπάρχει επίσης μία παρατήρηση ως προς την καταγωγή των Τουρκοκυπρίων, στην οποία αναφέρεται ότι ένα μέρος της τουρκοκυπριακής κοινότητας αποτελείται από χριστιανούς που άλλαξαν πίστη και έγιναν μουσουλμάνοι ώστε να σώσουν τις ζωές τους και να διατηρήσουν το βιοτικό επίπεδο και τη θέση τους στην κοινωνία.

«Οι Τούρκοι όλης της Κύπρου ανέρχονται σε 12.000 – 13.000, αλλά οι περισσότεροι από αυτούς είναι εξισλαμισμένοι χριστιανοί, που προσηλυτίστηκαν στο μουσουλμανισμό δια να απολαύσουν μεγαλύτερη ησυχία. Μόλις, οι αποστάτες αυτοί δουν χριστιανικό στρατό θα απορρίψουν το τουρμπάνι και θα ξαναφορέσουν το καπέλο και θα στρέψουν τα όπλα τους κατά του Τούρκου.»¹²⁷

Προωθείται «η Ελληνική Καταγωγή των Τουρκοκυπρίων», θέση που ισχυρίζεται πως οι Τουρκοκύπριοι είναι κατά κύριο λόγο απόγονοι των εξισλαμισμένων Ελλήνων στην Κύπρο και πως οι άνθρωποι που μετέφεραν οι οθωμανικές αρχές από την Ανατολία ήταν ελληνικής καταγωγής.

Η αναφορά για την καταγωγή των Τουρκοκυπρίων η οποία θεωρείται χριστιανική παρουσιάζεται παρακάτω και από ένα Τουρκοκύπριο συγγραφέα. Ο Τουρκοκύπριος Vergi Bedeni γράφει: *«Όμως η ιστορία βοά για την ελληνικότητα των περιοχών αυτών, όπου και σήμερα ακόμα συναντά ο περιηγητής χιλιάδες κρυπτοχριστιανών¹²⁸ ελληνικής καταγωγής. Μα αν οι στρατιώτες πήραν για συζύγους Ελληνίδες, για να μη νοθευτεί η*

¹²⁶ Α. Παντελίδου, Κ. Χατζηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974)*, [Για 3^η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008, σελ.121

¹²⁷ Ο. π., σελ.155

¹²⁸ Κρυπτοχριστιανοί ήταν ονομασία των Ελλήνων εκείνων, οι οποίοι, μετά την πτώση της Κωνσταντινούπολης, ασπάστηκαν τον Ισλαμισμό για να αποφύγουν τις διώξεις. Ουσιαστικά, όμως, παρέμειναν χριστιανοί και μαζεύονταν σε κατακόμβες, για να εκπληρώσουν τα χριστιανικά τους καθήκοντα.

φυλή τους, τούτο δεν σημαίνει τίποτα άλλο παρά ότι και οι ίδιοι κατάγονταν από κει. Ήσαν δηλαδή γενίτσαροι των περιοχών εκείνων ή ακόμα και απόγονοι εκτουρκισμένων Ελλήνων του Πόντου.»

Ανεξαρτήτως της ιστορικής έκτασης των προσηλυτισμών και της αλλαγής θρησκείας, αυτό αποτελεί ένα επιχείρημα που βασίζεται στην αρχή της φυλετικής καταγωγής ως καθοριστικής σημασίας κριτήριο διαμόρφωσης της εθνικής ταυτότητας. Επιπλέον, αυτό το επιχείρημα στερεί στους Τουρκοκύπριους την ταυτότητά τους και συνεπώς τους αρνείται τη δυνατότητα να εγείρουν πολιτικές αξιώσεις μιας και δεν υφίστανται ως «υπαρκτή» εθνική ομάδα. Το ενδιαφέρον των Ελληνοκυπρίων ιστορικών για την καταγωγή των Τουρκοκυπρίων προέκυψε κατά την πολυτάραχη δεκαετία του 1960 και, αφού επιβεβαιώθηκε η «ελληνική καταγωγή» τους, προτάθηκε όπως «αφομοιωθούν» πίσω στην ελληνοκυπριακή κοινότητα. Εύκολα μπορεί να συμπεράνει κανείς πως δεδομένου ότι ήταν στην πραγματικότητα Έλληνες, τότε η ένωση με την Ελλάδα θα ήταν απόλυτα θεμιτή.¹²⁹

Με τις αναφορές ελληνικές ρίζες προέλευσης των Τουρκοκυπρίων, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στο εθνικό στοιχείο των Ελληνοκυπρίων αγνοώντας τη δυνατότητα ύπαρξης δύο κοινοτήτων σε ένα ενιαίο κράτος.¹³⁰

Η άλλη έκδοση για την καταγωγή των Τουρκοκυπρίων. Το γεγονός ότι οι Τούρκοι και Τουρκοκύπριοι σχεδόν σε όλες τις περιπτώσεις ταυτίζονται μέσα στα διδακτικά βιβλία, φανερώνει μια από τις μεγαλύτερες αδυναμίες της ελληνοκυπριακής ταυτότητας που συνίσταται στο να αποδεχτεί τους Τουρκοκύπριους ως ανθρώπους που έζησαν στην Κύπρο, θεωρώντας τους απλά ως απομεινάρια της οθωμανική διοίκησης στο νησί.¹³¹

Επιπλέον, γίνονται αρνητικές αναφορές στους Τουρκοκύπριους όταν παρουσιάζονται να συνεργάζονται με τους Τούρκους υπονομεύοντας και προσπαθώντας να φέρουν την καταστροφή της Κυπριακής Δημοκρατίας και με στρατιωτικά μέσα.

¹²⁹ Γ. Παπαδάκης, *Το Μάθημα της Ιστορίας στη Διαιρεμένη Κύπρο: Μια Σύγκριση των Ελληνοκυπριακών και*

Τουρκοκυπριακών Σχολικών Βιβλίων για την «Ιστορία της Κύπρου», ΠΚΘεση PRIO: 2008, σελ. 11

¹³⁰ N. Kizilyurek, *Education for peace II (Πρόλογος),* Post Research Institute, Λευκωσία, 2002, σελ.9

¹³¹ Μ. Χατζηπαύλου –Τριγιάργη, *Επαναπροσέγγιση: η σκέψη πέρα από τη διχοτόμηση, Σύγχρονα Θέματα.* Τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας, Αθήνα, 1999, σελ.90

«Ταυτόχρονα οι Τουρκοκύπριοι επέμεναν μεθοδικά και συστηματικά στην εφαρμογή όλων των ευνοϊκών για αυτούς διαιρετικών προνοιών του συντάγματος, με αποτέλεσμα να υπάρχει δυσλειτουργία του κράτους και δυστοκία στη λήψη αποφάσεων, τόσο από την κυβέρνηση όσο και από τη βουλή. Παράλληλα, προέβαιναν σε μυστικές στρατιωτικές προετοιμασίες, ενώ η ΤΜΤ, τρομοκρατική οργάνωση που ελεγχόταν από εξτρεμιστικά στοιχεία της τουρκοκυπριακής ηγεσίας, προσπαθούσε να φιμώσει ή ακόμα και να εξουδετερώσει κάθε τουρκοκυπριακή προοδευτική φωνή, που πίστευε και εργαζόταν για την οικοδόμηση ενός κλίματος εμπιστοσύνης και συνεργασίας ανάμεσα στους Έλληνες και τους Τούρκους της Κύπρου. Τα δεδομένα αυτά φανερώνουν ότι οι Τούρκοι επιδίωκαν τη διχοτόμηση της Κύπρου, θεωρώντας τη Ζυρίχη ως ενδιάμεσο σταθμό, που θα υποβοηθούσε τις παραπέρα διεκδικήσεις τους.»¹³²

3.1.2 Η εικόνα των Ελληνοκύπριων/Ελλήνων στα σχολικά βιβλία των Τουρκοκύπριων/Τούρκων

Η πρώτη αναπάντεχη παρατήρηση στα τούρκικα σχολικά βιβλία είναι η παραδοχή της παρουσίας αρχαίων Ελλήνων στις γεωγραφικές περιοχές που σήμερα αποτελούν μέρη του τούρκικου κράτους.¹³³

Με άλλα λόγια, αντί οι Τουρκοκύπριοι να αρνούνται τον οποιοδήποτε δεσμό ανάμεσα στη σύγχρονη Τουρκία και τους Έλληνες, η κληρονομιά των αρχαίων Ελλήνων Ιώνων παρουσιάζεται ως κομμάτι της κληρονομιάς του τούρκικου έθνους, μία κληρονομιά που περιλαμβάνει όλους τους πολιτισμούς που άνθισαν στην Ανατολία.¹³⁴

Αυτό μπορεί να θεωρηθεί ως πραγματικά θετικό στοιχείο και μία πολύ σημαντική απόκλιση από την «Τούρκικη Ιστορική Άποψη» του 1930 που ασκεί μεγάλη επιρροή

¹³² Α. Παντελίδου, Κ. Χαζτηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974)*, [Για 3^η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008, σελ. 276

¹³³ *Tarih Lise 1 Ders Kitabı*, [Τούρκικη Ιστορία για 1^η Λυκείου], Κων/πολη, 2000, σελ.25, 27, 31, 35

¹³⁴ Ο.π. σελ.21

και η οποία «αποδίδει στους Τούρκους την αρχή όλων των πολιτισμών, ακόμα και αυτού των Ιώνων.»¹³⁵

Οι βυζαντινοί δεν εμφανίζονται ως Έλληνες στα σχολικά ιστορικά βιβλία αλλά ως κάτοικοι του ανατολικού τμήματος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Επιπλέον, δεν υπάρχει καμία αναφορά σε ελληνικά χαρακτηριστικά της αυτοκρατορίας.

Οι αναφορές στους Έλληνες κατά την περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας είναι ελάχιστες. Οι Έλληνες ήταν ένας από τους λαούς της τάξης των ραγιάδων, δηλαδή των λαών που βρίσκονταν υπό την κυριαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Σύμφωνα με τα βιβλία «το κράτος παρέχοντας ελευθερία σε κάθε θρησκευτική κοινότητα, έδινε έναν ορισμένο βαθμό αυτονομίας χωρίς να κάνει ταυτόχρονα καμία προσπάθεια αφομοίωσης.»¹³⁶ Υποστηρίζεται ότι οι θρησκευτικές μειονότητες είχαν απόλυτη ελευθερία επί της εκπαίδευσης. Τα ελληνικά σχολεία όμως, τα τελευταία εκατό χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας, εκμεταλλεύτηκαν συστηματικά αυτή την παραχώρηση με σκοπό να μεταδώσουν στους μαθητές τις ιδέες της καταστροφής του κράτους και εμφάνιζαν τους Τούρκους ως εχθρούς.¹³⁷

Η δήλωση ότι οι Έλληνες απολάμβαναν ειδικών προνομίων όπως τη διατήρηση της γλώσσας τους, την εκπαίδευση, τη θρησκεία τους και τη δυνατότητα του εμπορίου επαναλαμβάνεται διαρκώς κατά τα κεφάλαια που διδάσκεται η γέννηση του ελληνικού εθνικισμού, της θεωρίας της «Μεγάλης Ιδέας» και της ελληνικής επανάστασης.¹³⁸ Υπονοείται έτσι ότι, οι Έλληνες φέρθηκαν με μεγάλη αχαριστία και αδίκως εξεγέρθηκαν ενάντια στους Οθωμανούς υποκινούμενοι και από άλλα ευρωπαϊκά κράτη, όπως το γαλλικό και το ρώσικο με σκοπό την ανασύσταση της βυζαντινής αυτοκρατορίας.¹³⁹

Η πιο αρνητική εικόνα για τους Έλληνες σίγουρα υπάρχει στο τρίτο σχολικό βιβλίο.¹⁴⁰ Εκεί οι Έλληνες χαρακτηρίζονται ως ένα βίαιο και άπληστο έθνος με

¹³⁵ Η. Μήλλας, *Εικόνες Ελλήνων και Τούρκων Σχολικά βιβλία, ιστοριογραφία, λογοτεχνία και εθνικά στερεότυπα*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια: 2001, σελ.107

¹³⁶ *Tarih Lise 2 Ders Kitabı*, [Τούρκικη Ιστορία για 2^η Λυκείου], Κων/πολη, 2001, σελ.121.

¹³⁷ *Tarih Lise 2 Ders Kitabı*, [Τούρκικη Ιστορία για 2^η Λυκείου], Κων/πολη, 2001, σελ.193

¹³⁸ Ο.π.23

¹³⁹ Ο.π.24

¹⁴⁰ *TC İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Ders Kitabı* [Ιστορία της Τούρκικης Επανάστασης και Κεμαλισμού], Κων/πολη, 2008, σελ.25

επεκτατική πολιτική που επιτέθηκε στον τούρκικο άμαχο πληθυσμό της Ανατολίας την περίοδο 1919 με 1922.¹⁴¹ Αυτή η απεικόνιση των Ελλήνων χρησιμοποιείται για τη δικαιολόγηση της τούρκικης αντεπίθεσης. Παρ' όλα αυτά, αυτό το κεφάλαιο της τούρκικης ιστορίας και της επώδυνης σχέσης με τους Έλληνες φαίνεται να κλείνει με την υπογραφή αμοιβαίας συνθήκης φιλίας μεταξύ των δύο εθνών τη δεκαετία του 1930.

Αν αφαιρέσουμε τις ειρηνικές μέρες συνύπαρξης κατά την οθωμανική κυριαρχία, λόγω της πολιτικής ισότητας των Οθωμανών, οι δύο κοινότητες εμφανίζονται να έχουν χάσει σχεδόν κάθε κοινή επαφή ενώ είχαν και μία σύγκρουση μετά την κατάκτηση του νησιού από τους Βρετανούς εξαιτίας της επιδίωξης των Ελληνοκυπρίων για ένωση με την Ελλάδα.

Για τους Ελληνοκύπριους δεν υπάρχει καμία θετική αναφορά στα τουρκοκυπριακά εγχειρίδια ιστορίας. Παρουσιάζονται ως οι εγκληματίες σε όλη την ιστορία της Κύπρου. Κατηγορούνται ότι μεταχειρίστηκαν τους Τουρκοκύπριους σαν κατώτερους, άσκησαν φυσική βία πάνω τους και προσπάθησαν να τους αφομοιώσουν κατά την περίοδο 1963-1974.

Αναφέρεται επίσης ότι, η Ελλάδα ακόμα ονειρεύεται ότι μία μέρα θα κατακτήσει τη Σμύρνη, την Κωνσταντινούπολη και την Κύπρο, όσο όμως υπάρχει το τούρκικο έθνος, δεν θα επιτρέψει ποτέ κάτι τέτοιο. Αν χρειαστεί, ο τούρκικος στρατός έχει τη δύναμη να επαναλάβει τον μύθο της 9ης Σεπτεμβρίου.

«Η Κύπρος κατέχει τον έλεγχο των νότιων παραλιών της Ανατολίας. Στην περίπτωση που η Ρωσία απειλεί την Τουρκία, ο Τούρκικος Στρατός μπορεί να δεχτεί επίθεση από τις τρεις πλευρές. Σε αυτή τη περίπτωση, μόνο από τον νότο μπορεί να εξασφαλίσει βοήθεια. Ο μέγας στρατιωτικός και πολιτικός Ατατούρκ, επίσης έχει τονίσει την γεωστρατηγική σημασία της Κύπρου. Επιπλέον, γνωρίζουμε ότι η Ελλάδα, από τα πολύ παλιά χρόνια, επιθυμεί να κατακτήσει την Κύπρο και για αυτόν τον σκοπό προκαλεί και τους Ρωμιούς. Με χίλιες ίντριγκες έχει αποκτήσει όλα τα νησιά του Αιγαίου, οπότε στην

¹⁴¹ Ο.π.σελ.26

περίπτωση που κατακτήσει και την Κύπρο, θα πολιορκήσει ολόκληρη την νότια παραλιακή της Τουρκίας. Η Τουρκία δεν θα επιτρέψει ποτέ να συμβεί κάτι τέτοιο.»¹⁴²

Στα βιβλία αμφισβητείται σκοπίμως η ελληνική καταγωγή των Ελληνοκυπρίων. Αναφέρεται ότι με την καθιέρωση της χριστιανικής θρησκείας καθιερώθηκε και η ελληνική γλώσσα στην Κύπρο. Συγκεκριμένα, υποστηρίζεται ότι τον 6^ο αιώνα η Βυζαντινή Αυτοκρατορία επέβαλε την ελληνική ως επίσημη γλώσσα με στόχο την ελληνοποίηση του μικτού πληθυσμού του νησιού στη βάση μίας κοινής γλώσσας και θρησκείας.

«Με αυτόν τον τρόπο ο μικτός πληθυσμός της Κύπρου έφτασε στο σημείο να θεωρεί τον εαυτό του Έλληνα παρόλο που δεν έχει καμία σχέση με την Ελλάδα. Στην πραγματικότητα αυτός ο πληθυσμός κατάγεται επί το πλείστον από την Ανατολία και δεν υπάρχει καμία βάση στα επιχειρήματα που του προσδίδουν ελληνική καταγωγή. Ειδικότερα, δεν υπάρχει καμία αναφορά στην κυπριακή ιστορία ότι το νησί άνηκε ποτέ στην Ελλάδα. Ο μικτός του πληθυσμός οφείλεται στις κατά καιρούς μεταναστεύσεις διάφορων πληθυσμών στο νησί.»¹⁴³

Οι Ελληνοκύπριοι παρουσιάζονται μέσα στα βιβλία ως «αχάριστοι», αφού παρά τα ειδικά προνόμια που τους είχαν δοθεί από τη δίκαιη οθωμανική εξουσία, η ελληνική ορθόδοξη εκκλησία εκμεταλλεύτηκε αυτή την ανοχή, προδίδοντας την τούρκικη καλοσύνη και ξεκινώντας επανάσταση ενάντια στη νόμιμη τούρκικη διοίκηση του νησιού. Αυτός ήταν και ο λόγος που προκάλεσε τη θανάτωση του Αρχιεπίσκοπου και άλλων επισκόπων το έτος 1821.

«Ενώ κατά την Ενετοκρατία η ορθόδοξη εκκλησία είχε παραγκωνιστεί και είχε χάσει κάθε δικαίωμά της, με την προσάρτηση του νησιού στην οθωμανική αυτοκρατορία αυτή ανέκτησε πάλι τη χαμένη της αίγλη και επιρροή χάρη στις ελευθερίες που της παρέδωσε η Πύλη. Η απάντηση στη τούρκικη καλοσύνη και ανοχή ήταν η προδοσία που ακολούθησε.»¹⁴⁴

Η «αχαριστία» είναι ένα χαρακτηριστικό που αποδίδεται γενικότερα στους Ελληνοκύπριους. Όπως βλέπουμε και κατά την περίοδο της κατοχής από τους

¹⁴² V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 1971, σελ.9

¹⁴³ Ο.π, σελ.40

¹⁴⁴ Ο.π, σελ.84

Άγγλους, οι Ελληνοκύπριοι εμφανίζονται για ακόμα μία φορά «αχάριστοι» αφού εξεγείρονται πάλι, αυτή τη φορά ενάντια στους Άγγλους, επιθυμώντας την ένωση με την Ελλάδα, αδιαφορώντας για τους Τουρκοκύπριους στους οποίους επιβάλλονται οι ίδιες απαγορεύσεις και τιμωρίες όπως και στους Ελληνοκύπριους, εξαιτίας τους αν και ήταν τελείως αθώοι.

Αλλά και μετά το τέλος της αγγλικής κατοχής βλέπουμε στα βιβλία να αναφέρεται ότι ήδη από την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας οι Ελληνοκύπριοι κατάστρωναν σχέδιο για την ένωση με την Ελλάδα, το οποίο περιλάμβανε και τη σφαγή του τουρκοκυπριακού πληθυσμού. Οι Ελληνοκύπριοι χαρακτηρίζονται ως «κακομαθημένοι» και ταυτόχρονα «βάρβαροι» που δε δίστασαν να σκοτώσουν άμαχους Τουρκοκύπριους για την επίτευξη του σχεδίου τους. Κατά την περίοδο που διαδραματίζονται οι δικαιοδικές συγκρούσεις, τα βιβλία είναι γεμάτα με περιγραφές Ελληνοκυπρίων να καίνε τουρκοκυπριακά χωριά, να λεηλατούν, να σφάζουν με κάθε ευκαιρία άμαχο τουρκοκυπριακό πληθυσμό, να σβήνουν ολόκληρα χωριά από το χάρτη και να διαπράττουν φριχτά βασανιστήρια. Φωτογραφικό υλικό με σκληρές εικόνες χρησιμοποιείται επίσης για την τεκμηρίωση των εγκλημάτων που πραγματοποίησαν εις βάρος των Τουρκοκυπρίων και τη δημιουργία έντονης συναισθηματικής φόρτισης στους μαθητές αναγνώστες.

«Οι κτηνωδίες των Ελληνοκυπρίων κατά των Τουρκοκυπρίων δεν έχουν τέλος. Αφού συγκέντρωναν τον άμαχο πληθυσμό από τα χωριά, πρώτα τους βασάνιζαν και έπειτα τους έθαβαν ζωντανούς.»¹⁴⁵

Συνοψίζοντας την εικόνα που προκύπτει από τα βιβλία για τους Ελληνοκύπριους μπορούμε να πούμε ότι αυτοί παρουσιάζονται ως «βάρβαροι» ικανοί για κάθε θηριωδία. Είναι «ύπουλοι» και «αχάριστοι» αφού διεκδικούν πράγματα που δεν τους ανήκουν, χωρίς να εκτιμούν όσα τους παραχωρούνται και συνωμοτούν για να πετύχουν τους στόχους τους. Ένα χαρακτηριστικό κείμενο αυτής της εικόνας που διαμορφώνεται μέσα από τα εγχειρίδια είναι το παρακάτω:

«Οι Έλληνες βλέπουν όνειρα και είναι ψεύτες επειδή ο Έλληνας σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας του ζητά ΚΑΤΙ. Ζητά δολάρια από την Αμερική και λίρες από την Αγγλία. Ζητά χρήματα, ζητά εδάφη. Για παράδειγμα από τη γείτονά του Αλβανία, ζητά την

¹⁴⁵ Ο.π. σελ.173

Ηπειρο, από τη Βουλγαρία ζητά τη Μακεδονία. Στο παρελθόν ζήτησε από την Τουρκία όλη τη Δυτική Μικρά Ασία. Τώρα ζητά την Κύπρο. Αν αύριο ζητήσει την Αίγυπτο επειδή υπάρχουν κάποιοι Έλληνες εκεί, μην εκπλαγείτε. Για να υπερασπίσουμε τα δικαιώματα και τις ελευθερίες μας, θα αντισταθούμε σε σένα Έλληνα. Και γι' αυτό το σκοπό, αν δεν βρούμε ένα κοντάρι ή μία πέτρα, θα πάρουμε στο χέρι τα κόκαλα των 80.000 μαρτύρων μας που πέθαναν γι' αυτή τη χώρα, και αντιστάθηκαν σε σένα.»¹⁴⁶

3.1.3 Η εικόνα των Ελλήνων στα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία

Από τα σχολικά βιβλία αρχαίας ελληνικής ιστορίας, βλέπουμε την ύπαρξη ήδη από την αρχαιότητα ακόμη του αρχαίου ελληνικού έθνους, το οποίο κατοικούσε τόσο στην κυρίως Ελλάδα αλλά και στο μεγαλύτερο μέρος της ανατολικής μεσογείου στην οποία περιλαμβάνεται και η Κύπρος. Σύμφωνα με τους συγγραφείς, η κοινή πίστη στους αρχαίους ελληνικούς θεούς, τα κοινά ήθη και έθιμα αλλά κυρίως η κοινή γλώσσα αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία της ύπαρξης αυτού του αρχαίου ελληνικού έθνους. Αυτό το ελληνικό έθνος ήταν ο δημιουργός ενός ανώτερου πολιτισμού, ο οποίος πολιτισμός το διαχωρίζει από τους υπόλοιπους λαούς που χαρακτηρίζονται «βάρβαροι».

Οι Μυκηναίοι, οι οποίοι θεωρούνται ελληνικό φύλο και άρα οι Έλληνες, ανέπτυξαν σημαντικό πολιτισμό στην Κύπρο. Ο Τρωικός πόλεμος παρουσιάζεται ως αφετηρία και οι ήρωες ως δημιουργοί των πόλεων της Κύπρου:

«Την πόλη Σαλαμίνα ίδρυσε κατά την παράδοση ο Τεύκρος, ο γιος του Τελαμόνα και αδελφός του Αίαντα, που καταγόταν από τη Σαλαμίνα. Η ίδρυση της πόλης αυτής γύρω στα 1100 π.Χ. επιβεβαιώνεται και από την ανακάλυψη στη νεκρόπολη της τάφου του 11^{ου} αιώνα π.Χ. με πλούσια κτερίσματα. Η χρονολογία της ίδρυσης της πόλης, δεν απέχει πολύ από το χρόνο της επιστροφής των τρωικών ηρώων, ενισχύοντας έτσι τη μυθολογική παράδοση, σύμφωνα με την οποία ο Τεύκρος ίδρυσε τη Σαλαμίνα. Η πόλη αυτή διαδέχτηκε την Εγκωμη, της οποίας οι κάτοικοι μετά από κάποια καταστροφή

¹⁴⁶ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3* [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3], Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 2002, σελ.80-82

μετακινήθηκαν προς τις εκβολές του Πεδιαιού κοντά στη θάλασσα. Κατά το Στράβωνα, οι Αχαιοί αποβιβάστηκαν πρώτα στην "Αχαιών ακτή", στα βόρεια της Κύπρου, φαίνεται όμως πως ο αποικισμός του νησιού από τους Αχαιούς έγινε ταυτόχρονα από πολλά σημεία.»¹⁴⁷

Παρά τα διαφορετικά ονόματα που χρησιμοποιούνται για τους αρχαίους Έλληνες υποστηρίζεται η άποψη ότι «κατά την αρχαϊκή περίοδο επικράτησε το όνομα 'Έλληνες' το οποίο και περιλαμβάνει όλα εκείνα τα φύλα που ανήκουν στο ελληνικό έθνος.

Παρατηρούμε πως τα βιβλία ελληνικής ιστορίας αναφέρουν την ύπαρξη ενός αρχαίου έθνους με σκοπό να αποδείξουν την ιστορική συνέχεια της ελληνικής ταυτότητας μέχρι τις μέρες μας. Η αρχή του ελληνικού πληθυσμού θεωρείται το 1600 π.Χ. όταν η ανάπτυξη των Μυκηναίων λάμβανε χώρα:

«Ο πολιτισμός που αναπτύσσεται στις Μυκήνες, ο μυκηναϊκός πολιτισμός, είναι ο πρώτος πολιτισμός που έχει καθαρά ελληνικό χαρακτήρα, γιατί διαμορφώνεται από Έλληνες, τους Αχαιούς. Ο μυκηναϊκός πολιτισμός αναπτύσσεται από το 1600π.Χ. και μέχρι το 1100π.Χ., όταν τα μυκηναϊκά κέντρα καταστρέφονται από την κάθοδο των Δωριέων, που ήταν και αυτοί ελληνικά φύλα. Οι Μυκηναίοι ήταν άνθρωποι πολύ διαφορετικοί από τους Κρήτες. Είχαν αναπτυγμένη τη λογική, έλεγχαν το συναίσθημά τους, ήταν ικανοί πολεμιστές, μεθοδικοί, μετρημένοι και πειθαρχημένοι στις ενέργειές τους. Ο χαρακτήρας τους καθρεφτίζεται και στην τέχνη τους.»¹⁴⁸

Στα βιβλία ισχυρίζεται ότι οι Έλληνες αλλάζοντας το φοινικικό αλφάβητο διαμόρφωσαν ένα νέο ανώτερο αλφάβητο και διέδωσαν σε όλο τον κόσμο τις ιδέες τους μέσω του γραπτού λόγου:

«Είναι πιθανό στο κυπριακό έδαφος να συναντήθηκαν για πρώτη φορά οι δύο λαοί, οι Φοίνικες και οι Έλληνες, και να γνώρισαν οι Έλληνες το φοινικικό αλφάβητο, που περιλαμβάνει μόνο είκοσι δύο σύμφωνα. Οι λέξεις άλφα και βήτα που αποτελούν τα πρώτα γράμματα του αλφαβήτου και στα ελληνικά δεν έχουν κανένα νόημα, προέρχονται από τις φοινικικές λέξεις ALEPH (=βόδι) και BETH (=οικία). Οι Έλληνες

¹⁴⁷ Α. Παντελίδου, Κ. Πρωτοπαπά, Ιστορία της Κύπρου Από τη Νεολιθική Μέχρι και τη Ρωμαϊκή Εποχή, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Λευκωσία: 2008, σελ. 43

¹⁴⁸ Ο. π. σελ.44

πρόσθεσαν τα φωνήεντα, προσάρμοσαν το αλφάβητο στις ανάγκες τους και έτσι το αλφάβητο μέσω των ελληνικών αποικιών της Κάτω Ιταλίας διαδόθηκε στην Ιταλία και στην Ευρώπη. Οι Έλληνες Κύπριοι χρησιμοποίησαν το ελληνικό αλφάβητο πολύ αργότερα.»¹⁴⁹

Σύμφωνα με τα ελληνοκυπριακά βιβλία ιστορίας, όχι μόνο το αλφάβητο αλλά και η τέχνη αναπτύχθηκε από τους Έλληνες:

«Η τέχνη μετά τη γεωμετρική εποχή ονομάστηκε αρχαϊκή γιατί θεωρήθηκε από τους μελετητές ότι ήταν η αρχαιότερη ελληνική τέχνη. Η αρχαϊκή τέχνη κρατά από τον 8^ο ως τις αρχές του 5^{ου} αιώνα. Η περίοδος αυτή είναι πάρα πολύ σημαντική, γιατί στη διάρκειά της παίρνει μορφή ο ελληνικός πολιτισμός. Αναπτύσσεται τόσο η ποίηση όσο και ο πεζός λόγος, διαμορφώνεται τέλεια η μυθολογία και η θρησκεία, η φιλοσοφία και το πολιτικό σύστημα, που στηρίζεται στην πόλη-κράτος. Οι αποικίες πληθαίνουν και το εμπόριο ανθεί. Όλες οι τέχνες σημειώνουν μια τρομακτική άνθιση. Στην αρχή της περιόδου, έχουμε μια φανερή επίδραση από την Ανατολή, που φαίνεται πάρα πολύ, κυρίως στην αγγειογραφία. Η τέχνη όμως αυτή συνεχίζει μετά με καθαρά ελληνικά θέματα, εμπνευσμένα από τη μυθολογία, τους θρύλους, τις παραδόσεις, από το θέατρο, την καθημερινή ζωή αλλά και από τα ιστορικά γεγονότα.»¹⁵⁰

«Η συμβολή των Ελλήνων στην τέχνη, στα μαθηματικά, στα γράμματα, στην πολιτική είναι μεγάλη. Είναι οι θεμελιωτές της Φιλοσοφίας και πολλών άλλων επιστημών. Σε κανένα άλλο λαό δε χρωστάμε τόσα πολλά όσα στους αρχαίους Έλληνες. Όλα ενδιέφεραν τους Έλληνες και έκαναν σχεδόν το καθετί τέλεια. Ποτέ στην ιστορία δεν έδειξε άλλος λαός τέτοια ικανότητα, σε τόσο πολλούς τομείς. Ακόμη και σήμερα, μένουμε έκπληκτοι και εμπνεόμαστε από τα επιτεύγματά τους. Η επίδρασή τους στον πολιτισμό είναι ολοζώντανη ακόμη και σήμερα. Πολλές από τις πολυτιμότερες αξίες και από τα έργα της τέχνης και της φιλολογίας μας αποτελούν κληρονομιά της αρχαίας Ελλάδας.»¹⁵¹

Υπάρχει όμως ένα σημείο που έχει υποτιμηθεί, αφήνοντας έτσι μία σημαντική παράλειψη: οι διαφορές στην αρχαία Ελλάδα. Τα σχολικά βιβλία δεν παρέχουν μία

¹⁴⁹ Α. Παντελίδου, Κ. Πρωτοπαπά, *Ιστορία της Κύπρου Από τη Νεολιθική Μέχρι και τη Ρωμαϊκή Εποχή*, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Λευκωσία: 2008, σελ.70

¹⁵⁰ *Ιστορία της Τέχνης Α' Γυμνασίου*, σελ.52

¹⁵¹ *Βιβλίο εργασίας Α' Γυμνασίου*, σελ.114

ολοκληρωμένη εικόνα αυτών των διαφορών στο βαθμό που αυτή θα μπορούσε να λειτουργήσει αποφασιστικά στη δημιουργία μίας εικόνας ενός μη ενιαίου ελληνικού έθνους. Επιπλέον, οι επιρροές από άλλους αρχαίους λαούς, ειδικά σε μέρη όπως η Μικρά Ασία και η Κύπρος, που είχαν περάσει από πλήθος διάφορων κατακτητών, δε λαμβάνονται υπόψη.

Η αντίφαση αυτή είναι εμφανής σε διάφορα σημεία. Έτσι για παράδειγμα καταρρίπτονται μέσα από τα ίδια τα βιβλία κάποιοι αρχαίοι ελληνικοί μύθοι για την αρχαία Ελλάδα, όπως όταν για παράδειγμα επιχειρηματολογεί ως προς το ότι ο μεγάλος ιστορικός Ηρόδοτος, ήταν μεικτής καταγωγής και ο πληθυσμός της γενέτειράς του Αλικαρνασσού στη Μικρά Ασία δεν ήταν ομοιογενής.¹⁵²

Τα ελληνικά σχολικά βιβλία που μελετούν τη βυζαντινή περίοδο επικεντρώνονται σε μία βασική ιδέα: τον ελληνοχριστιανικό χαρακτήρα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Αυτό είναι ένα από τα επιχειρήματα που αποδεικνύουν την ιστορική συνέχεια της ελληνικής ταυτότητας όπως είδαμε και παραπάνω κατά την αρχαιότητα με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό της αρχαίας Ελλάδας.

Στο βιβλίο της πρώτης Λυκείου,¹⁵³ διαβάζουμε ότι σταδιακά η αυτοκρατορία απέκτησε ελληνικό χαρακτήρα με τη μεταφορά της πρωτεύουσάς της στην Κωνσταντινούπολη¹⁵⁴ και πως ο χαρακτήρας της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας ήταν ελληνοχριστιανικός¹⁵⁵

Αυτό στην ουσία αποτελεί μία παραλλαγή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας που χαρακτηρίζεται από μία πολύ βασική διαφοροποίηση: το γεγονός ότι ο λαός της αυτοκρατορίας και η κυρίαρχη τάξη της προέρχονταν από διάφορα έθνη που μίλαγαν διάφορες γλώσσες και πως το κύριο κοινό χαρακτηριστικό τους δεν ήταν η ελληνικότητα αλλά η θρησκεία της Ορθοδοξίας.

Υποστηρίζεται ακόμα στα σχολικά βιβλία ότι όταν η Βυζαντινή Αυτοκρατορία άρχισε να καταρρέει, ένα νεοελληνικό έθνος είχε ήδη αρχίσει να αναδύεται. Αυτό το έθνος επιβίωσε τα βασιανιστήρια της οθωμανικής κυριαρχίας και πολέμησε για την

¹⁵² P. Cartledge, *Οι Έλληνες, Εικόνες του εαυτού και των άλλων*, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα, 2002, σελ.65

¹⁵³ Ιστορία του Αρχαίου Κόσμου, Από τους προϊστορικούς πολιτισμούς της Ανατολής έως την εποχή του Ιουστινιανού, Α' Τάξη Ενιαίου Λυκείου, Αθήνα

¹⁵⁴ Ο.π. σελ.289

¹⁵⁵ Ο.π. σελ.256

ανεξαρτησία του 400 χρόνια μετά, δημιουργώντας ένα ελληνικό κράτος. Στο βιβλίο της δευτέρας Γυμνασίου διαβάζουμε:

«Αν δεν είχε διαμορφωθεί το νεοελληνικό έθνος πριν από την κατάκτηση από τους Οθωμανούς θα ήταν αδύνατη η επιβίωση κάτω από τη βάνουση τυραννία των Τούρκων. Αυτό το έθνος πίστεψε στην ανάστασή του και την ελευθερία. Αυτή η πίστη, μία βαθιά ατσαλωμένη πίστη, μεταδόθηκε από γενιά σε γενιά μέχρι την πραγματοποίησή της.»

«Οι Έλληνες ποτέ δεν πίστεψαν ότι μετά την κατάκτηση από τους Οθωμανούς ήρθε και το τέλος για τον ελληνισμό. Και αυτό αποτελεί άλλη μία αιτία που η τουρκοκρατία δεν κατάφερε να εξαφανίσει τον ελληνισμό. Μέσα από μία εκπληκτική αντίσταση ενάντια στο σκοταδισμό και τη σκλαβιά, η νεοελληνική συνείδηση θα δυναμώσει και το 1821... θα αιφνιδιάσει τον καταπιεστή και θα τον τρέψει σε φυγή.»

Όλα αυτά αποτελούν άλλη μία απλοποίηση της ιστορίας όπου υποστηρίζεται ότι το ελληνικό έθνος αντιστάθηκε και κατάφερε να διατηρήσει τον πυρήνα των χαρακτηριστικών του κόντρα στην τούρκικη καταπίεση. Ωστόσο, πώς είναι δυνατόν να μιλάμε για μία διακριτή νεοελληνική συνείδηση σε μία υποανάπτυκτη κοινωνία χωρικών, που καταστράφηκε με την έλευση της οθωμανικής κυριαρχίας; Επιπλέον, είναι αδιανόητο να πιστέψει κάποιος ότι η καθαρότητα της ελληνικής φυλής διατηρήθηκε μετά από 400 χρόνια υπό την οθωμανική κυριαρχία, σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον όπου συνυπήρχαν και αναμίχθηκαν διάφοροι λαοί. Η συνύπαρξη, οι γάμοι μεταξύ διάφορων λαών και οι αλλαγές θρησκευματος κατά την οθωμανική περίοδο¹⁵⁶ δημιουργούν μεγάλα προβλήματα σε θεωρίες περί καθαρότητας φυλής τόσο για τους Έλληνες όσο και για τους Τούρκους.

3.1.4 Η εικόνα των Τούρκων στα τουρκοκυπριακά σχολικά βιβλία

Ο πρώτος σημαντικός τούρκικος ισχυρισμός στα τούρκικα σχολικά βιβλία σε σχέση με την τούρκικη ταυτότητα είναι αυτός των αρχαίων ριζών του τούρκικου έθνους. Αν και το νέο τούρκικο κράτος ιδρύθηκε μόλις το 1923, το έθνος και ο

¹⁵⁶ A. Bryer, *Greeks and Turks, Greece Old and New*, Macmillan London, 1983, σελ.101

πολιτισμός του υπήρχαν για χιλιάδες χρόνια και έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο στην παγκόσμια ιστορία.¹⁵⁷ Οι ρίζες του εντοπίζονται στην κεντρική Ασία, όμως η Ανατολία γίνεται η πατρίδα του το 1071, η οποία αρχίζει να αποκαλείται Τουρκία μετά τις νικηφόρες πολεμικές επιχειρήσεις των Σελτζούκων Τούρκων ενάντια στους Βυζαντινούς.¹⁵⁸ Σύμφωνα με τα τούρκικα σχολικά βιβλία, η καταγωγή αρκετών λαών της ανατολικής Ευρώπης και της Ασίας είναι τούρκικη.¹⁵⁹

Μεταδίδοντας στους μαθητές την ιδέα ενός σπουδαίου έθνους με βαθιές ρίζες στην ιστορία, ο προφανής στόχος είναι η δημιουργία αισθήματος περηφάνιας σε όσους ανήκουν στο έθνος. Ακόμα, η ιδιοποίηση μίας περιοχής όπου μεγάλος πληθυσμός ελληνόφωνων κατοίκων ζούσε εκεί μέχρι το 1922 εδώ και χιλιάδες χρόνια, ως πατρίδα των Τούρκων, μπορεί να ερμηνευτεί ως μία προσπάθεια να πειστούν οι νεαροί Τούρκοι για το ιστορικό δικαίωμά τους πάνω σε αυτή την περιοχή. Αυτό συνδέεται πολύ στενά με τα γεγονότα που περιγράφονται στο τρίτο σχολικό βιβλίο, όπου η μάχη για την Ανατολία (1919-1923) εμφανίζεται ως μία μάχη για την επιβίωση του έθνους και η απέλαση των Ελλήνων ως μία αναγκαιότητα για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Οι Οθωμανοί Τούρκοι επέκτειναν τα σύνορα του έθνους προς τα δυτικά και το 1453, η Κωνσταντινούπολη, η πρωτεύουσα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας μετονομάστηκε σε Istanbul.¹⁶⁰ Παρά το γεγονός ότι ο οθωμανισμός σαν αρχή ήταν ενάντια στον εθνικισμό, αφού αγκάλιαζε όλους τους λαούς της αυτοκρατορίας και η κοινωνία χωριζόταν σύμφωνα με θρησκευτικά κριτήρια (μιλέτ)¹⁶¹, η τούρκικη ενότητα απέκτησε πολιτική σημασία με την κατάρρευση της αυτοκρατορίας. Το έθνος σώθηκε χάρη σε αυτή.¹⁶²

Αν και η εποχή που μελετάται στο δεύτερο σχολικό βιβλίο¹⁶³ είναι η οθωμανική περίοδος, τόσο στους Οθωμανούς όσο και στην αυτοκρατορία δίνεται κατά βάση τούρκικος χαρακτήρας. Ο οθωμανισμός θεωρείται περισσότερο κομμάτι της τούρκικης κληρονομιάς παρά ως ουσιαστικό στοιχείο της μοντέρνας τούρκικης

¹⁵⁷ *Tarih Lise 1 Ders Kitabı* [Τούρκικη Ιστορία για 1^η Λυκείου], Κων/πολη, 2000,σελ.116

¹⁵⁸ Ο.π. σελ.154

¹⁵⁹ Ο.π. σελ.53

¹⁶⁰ *Tarih Lise 2 Ders Kitabı* [Τούρκικη Ιστορία για 2η Λυκείου], Κων/πολη, 2001, σελ.95-96

¹⁶¹ Οι υπήκοοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ήταν οργανωμένοι σε θρησκευτικές κοινότητες, τα «μιλέτ»

¹⁶² Ο.π.σελ.74

¹⁶³ *Tarih Lise 2 Ders Kitabı* [Τούρκικη Ιστορία για 2η Λυκείου], 2001

ταυτότητας. Αυτό συμβαίνει επειδή ο ιδρυτής της μοντέρνας Τουρκίας, ο Κ. Ατατούρκ, ήθελε να διαχωρίσει το νέο κράτος από τον οθωμανισμό και τον ισλαμισμό.

Ο Κ. Ατατούρκ, πρώην στρατηγός του οθωμανικού στρατού, ανέδειξε την τούρκικη ενότητα και την «τουρκικότητα» ώστε να δημιουργήσει έναν εθνικό στρατό που θα μπορούσε να αντεπιτεθεί στις δυνάμεις που διαμέλισαν την αυτοκρατορία. Ο πόλεμος για την εθνική ανεξαρτησία ενάντια στους Έλληνες το 1922, η πατριαρχική φιγούρα του Κ. Ατατούρκ και το νέο τούρκικο κράτος που ίδρυσε, είναι βασικά στοιχεία της μοντέρνας τούρκικης ταυτότητας. Το τρίτο βιβλίο είναι εξ ολοκλήρου αφιερωμένο σε αυτά.¹⁶⁴

Ανάμεσα στις αρχές του Κ. Ατατούρκ για το σύγχρονο κράτος, η αγάπη για την πατρίδα, η πίστη στον εθνικό στρατό και η εθνική εκπαίδευση κατέχουν εξέχουσα θέση. Η αγάπη για την πατρίδα και το έθνος είναι το ανώτερο ιδανικό για όλους τους Τούρκους.¹⁶⁵ Ο εθνικός στρατός εξάιρεται για τη διάσωση της πατρίδας και εγγυάται την ύπαρξή της¹⁶⁶ και το εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα θεωρείται αναγκαίο για την διατήρηση της εθνικής ενότητας και την ενδυνάμωση και ανάπτυξη του τούρκικου έθνους.

Η σχέση ανάμεσα στην τούρκικη ταυτότητα και το Ισλάμ στα βιβλία είναι άλλο ένα ενδιαφέρον θέμα για συζήτηση. Αν και το Ισλάμ ήταν το κύριο στοιχείο της οθωμανικής ταυτότητας και η έλευση των Τούρκων στην Ανατολία και τη Μέση Ανατολή παρουσιάζεται ως απελευθέρωση από τη μουσουλμανική θρησκεία, οι ενέργειες του Ατατούρκ μετέτρεψαν τη μοντέρνα Τουρκία σε ένα κοσμικό κράτος απαλλαγμένο από τους ισλαμικούς και οθωμανικούς του δεσμούς. Παρόλο που αυτό επηρέασε την τούρκικη ταυτότητα σε αρκετό βαθμό, ειδικά στην περίπτωση των Τουρκοκύπριων αυτή η επιρροή ήταν τόσο βαθιά σε σημείο που σήμερα το Ισλάμ δεν παίζει κανένα ρόλο στην τουρκοκυπριακή πολιτική σκηνή και η πλειοψηφία του πληθυσμού έχει μία πολύ διακριτή κοσμική ταυτότητα.

¹⁶⁴ Ο.π.

¹⁶⁵ Ο.π.σελ.256

¹⁶⁶ Ο.π.σελ.233

3.1.5 Η Κύπρος στα ελληνικά και τούρκικα σχολικά βιβλία

Η πρώτη, πραγματικά αναπάντεχη, παρατήρηση που μπορεί να γίνει μετά από την ανάλυση των τούρκικων σχολικών βιβλίων ιστορίας είναι ότι δεν υπάρχει ούτε μία αναφορά της Κύπρου σε αυτά. Αυτή η παντελής απουσία της ιστορίας του νησιού και της θέσης του στην τούρκικη ιστορία ίσως θα μπορούσε να ερμηνευτεί λόγω της πολύ μικρής έκτασης του νησιού βάση και της έκτασης της Τουρκίας. Επιπλέον, λόγω του γεγονότος ότι τα βιβλία μελετούν την ιστορία μέχρι και το τέλος του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου, τα πιο πρόσφατα γεγονότα και συγκεκριμένα το κυπριακό ζήτημα δεν συμπεριλαμβάνεται.

Σύμφωνα με την Ersanlı, πρόκειται για μία από τις σοβαρότερες αδυναμίες της τούρκικης εκπαίδευσης αφού έτσι οι πολιτικές εξελίξεις απουσιάζουν από τα βιβλία.¹⁶⁷

Τα ελληνικά σχολικά βιβλία αναφέρονται στην Κύπρο, αν και όχι εκτενώς. Οι πρώτες αναφορές γίνονται στα βιβλία που μελετούν την αρχαία ιστορία, όπου μας πληροφορούν ότι η Κύπρος άνηκε στον ελληνικό κόσμο εδώ και χιλιάδες χρόνια από «την αποίκιση από τους Αχαιούς τον 13^ο αιώνα π.Χ. Στα μέσα του 6^{ου} αιώνα π.Χ. το νησί καταλαμβάνεται από τους Πέρσες αλλά τα κυπριακά βασίλεια διατηρούν την αυτονομία και τον ελληνικό χαρακτήρα του νησιού». Αντίστοιχα, στο βιβλίο της πρώτης Λυκείου διαβάζουμε ότι «στην ανατολική Μεσόγειο στην πρώτη γραμμή των συνόρων του ελληνισμού βρίσκεται η Κύπρος. Όπως είναι ευρέως γνωστό, η Κύπρος κατοικείται από Έλληνες από τα Μυκηναϊκά χρόνια». Έτσι, στην προσπάθεια να αποδοθεί ένας καθαρός ελληνικός χαρακτήρας στο νησί από την αρχαιότητα, οι συγγραφείς παραλείπουν τις δημογραφικές και πολιτιστικές αλλαγές που έγιναν στο νησί από μία αλυσίδα λαών στην ιστορία του όπως οι Αιγύπτιοι, οι Ασύριοι και οι Φοίνικες που κατέκτησαν διαδοχικά την Κύπρο στην αρχαιότητα. Μόνο οι Πέρσες αναφέρονται και αυτοί μόνο ως εισβολείς στο νησί στο οποίο όμως δεν άσκησαν και καμία ουσιαστική επιρροή.

Γίνεται μία σύντομη περιγραφή της μοντέρνας ιστορίας της Κύπρου με τίτλο «Το κυπριακό ζήτημα, άλλο ένα εθνικό θέμα μείζονος σημασίας»¹⁶⁸ Αυτό αναφέρει:

«Στην επανάσταση του 1821 οι Τούρκοι απάντησαν με σφαγές, διώξεις και βασανιστήρια. Οι Κύπριοι ωστόσο δεν έχασαν το κουράγιο τους και την ελπίδα για ελευθερία.»

Η πάλη για την ένωση με την Ελλάδα παρουσιάζεται ως η λογική και δίκαιη επιθυμία των Ελληνοκύπριων «των οποίων οι νέοι έγραψαν νέες σελίδες ηρωισμού και δόξας» με την ΕΟΚΑ στον πόλεμο του 1955-59. Πρόκειται για μία εκδοχή της ιστορίας που δε λαμβάνει υπόψη καθόλου τους Τουρκοκύπριους. Η Κύπρος εμφανίζεται αμιγώς ελληνική και η ύπαρξη άλλης κοινότητας και των δικών της επιθυμιών είναι απύσχα. Οι Τουρκοκύπριοι αναφέρονται μόνο μία φορά ως μειονότητα με στόχο την απόδειξη ότι τα προβλήματα δημιουργήθηκαν λόγω της Τουρκίας η οποία εισέβαλε το 1974 χρησιμοποιώντας την προστασία αυτών σαν προκάλυμμα. Υπάρχει ένα ζωτικό κενό στην ιστορία αυτής της περιόδου μεταξύ 1960-1974, με αποτέλεσμα οι μαθητές να μη γνωρίζουν ότι οι διακοινοτικές συγκρούσεις και ο διαχωρισμός των κοινοτήτων ξεκίνησε πολύ νωρίτερα, ούτε υπάρχει κάποια αναφορά στα κακώς κείμενα της ελληνοκυπριακής πλευράς.

Στη σελίδα 260, υπάρχουν επίσης δύο φωτογραφίες από το 1974, μία φωτογραφία ενός πρόσφυγα να σώζει εικονίσματα από μία εκκλησία και μία ενός παιδιού πρόσφυγα να κρατά τη φωτογραφία των γονιών του που αγνοούνται.

Το βιβλίο της τρίτης Λυκείου παρουσιάζει λίγο πολύ μία παρόμοια εκδοχή της πρόσφατης ιστορίας με τίτλο «Τα εθνικά προβλήματα». Η τελευταία παράγραφος συνοψίζει τον τρόπο που γίνεται αντιληπτό το ζήτημα από την ελληνική πλευρά:

«Η Ελλάδα σε στενή συνεργασία με την κυπριακή κυβέρνηση, προσπαθεί με κυρίως ειρηνικά μέσα να διαμορφώσει τις συνθήκες για μία λύση στο κυπριακό πρόβλημα που δε θα καταπατά τα δικαιώματα των Ελληνοκύπριων, οι οποίοι όπως όλοι οι λαοί στη γη, πρέπει να έχουν το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση, στη διαμόρφωση από μόνοι τους του μέλλοντός τους, και στην εθνική κυριαρχία και ανεξαρτησία τους.»¹⁶⁹

¹⁶⁷ B. Ersanli, *History Textbooks as reflections of the political self: Turkey (1930 and 1990) and Uzbekistan (1990)*, International Journal of Middle East Studies, 2002, σελ.341

¹⁶⁸ Ιστορία του Αρχαίου Κόσμου, Από τους προϊστορικούς πολιτισμούς της Ανατολής έως την εποχή του Ιουστινιανού, Α΄ Τάξη Ενιαίου Λυκείου, Αθήνα, σελ.119

¹⁶⁹ Β. Σκουλάτου, κ.ά., *Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη, Γ΄ Ενιαίου Λυκείου*, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα 2002, σελ.401

Προφανώς, πρόκειται και πάλι για μία δήλωση η οποία δεν αναφέρει και δε λαμβάνει υπόψη της τους Τουρκοκύπριους. Οι Ελληνοκύπριοι αναφέρονται ως ο μόνος λαός και η χώρα της Κύπρου ως η εθνική περιοχή που τους ανήκει δικαιωματικά.

Τέλος, στις σελίδες 404-405 παρατίθενται επτά φωτογραφίες προσφύγων, κυρίως ηλικιωμένων γυναικών και παιδιών με τίτλο, «Κύπρος 1974: Attila. 200.000 ξεριζωμένοι, μόνοι σαν τα πουλιά που έχασαν τις φωλιές τους.»

3.1.6 Η «πατρίδα» στα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία

Ακολουθώντας την ίδια λογική όπως στα ελληνικά βιβλία αρχαίας ελληνικής ιστορίας, τα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία δίνουν έμφαση στον ελληνικό χαρακτήρα του νησιού από την αρχαιότητα. Στο βιβλίο του γυμνασίου πληροφορούμαστε ότι:

«Οι Μυκηναίοι εγκαθίστανται στο νησί γύρω στο 1400 π.Χ., στην αρχή ως έμποροι και αργότερα ως άποικοι. Εξελληνίζουν τους κατοίκους του νησιού, μέσω μίας μακρόχρονης διαδικασίας, πράγμα που διαπιστώνεται από τη γλώσσα τους, τη θρησκεία, τους θεσμούς, τα έθιμα και την τέχνη τους. Ο εξελληνισμός είναι επίσης είναι φανερός στην τεχνική και τα μοτίβα που χρησιμοποιούνται στην κεραμική και τη μικροτεχνία.»¹⁷⁰

Ο θεσμός των βασιλείων στην Κύπρο έχει και αυτός Μυκηναϊκή καταγωγή. Η πιο ισχυρή απόδειξη του εξελληνισμού των κατοίκων του νησιού είναι η καθιέρωση της ελληνικής γλώσσας.

¹⁷⁰ Α. Παντελίδου, Κ. Πρωτοπατά, Σ. Γιαλλουρίδης, *Ιστορία της Κύπρου για το Γυμνάσιο*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία, 2004, σελ.18

Στο ίδιο μοτίβο στο βιβλίο της πρώτης Λυκείου, δίνεται έμφαση στο ότι τα στοιχεία αυτά που κληροδότησαν οι Μυκηναίοι «εξελιγμένα και διαμορφωμένα ανά τους αιώνες, αποτελούν ως σήμερα ζωντανά στοιχεία της πολιτιστικής μας ταυτότητας»¹⁷¹.

Ο ισχυρισμός ότι το νησί αποτελεί την πατρίδα εδώ και δεκάδες αιώνες είναι καταρχήν ένας πολύ καλός τρόπος να πειστούν οι νεαροί Ελληνοκύπριοι για τη συνέχεια της ελληνικής τους ταυτότητας και δεύτερον, να πιστέψουν ότι τα εδάφη της Κύπρου πάντα άνηκαν σε Έλληνες και άρα δίκαια τώρα ανήκουν σε αυτούς.

Ωστόσο, έχει μεγάλο ενδιαφέρον το γεγονός ότι υπάρχουν μέσα στο βιβλίο αντικρουόμενες αναφορές ως προς τα παραπάνω. Επιρροές από την περιοχή της ανατολικής Μεσογείου στις τέχνες, τη θρησκεία και τη γλώσσα γίνονται δεκτές.

Σε σχέση με τη γλώσσα αναφέρεται ότι, οι Κύπριοι υιοθέτησαν το ελληνικό αλφάβητο μόλις το 300 π.Χ.. Κατά τη βυζαντινή περίοδο της κυπριακής ιστορίας δηλώνεται ότι το νησί ήταν μέρος του ελληνορθόδοξου βυζαντινού κόσμου. Η έμφαση στην ελληνικότητα του νησιού συνεχίζει να δίνεται και κατά τη Φραγκοκρατία και Ενετοκρατία.

Εντούτοις, εδώ υπάρχει μία αντίφαση: η παραδοχή ότι υπήρξε κάποιου βαθμού ανάμειξη των πληθυσμών και ότι μετά από τόσα χρόνια κατοχής άφησαν κάποιο αντίκτυπο σε κάποιες πτυχές της ζωής, όπως τη γλώσσα.

Αυτό δημιουργεί αμφιβολίες ως προς την εθνική καθαρότητα της ελληνοκυπριακής ταυτότητας. Για παράδειγμα, αναφέρεται ότι οι ανώτερες τάξεις της κυπριακής κοινωνίας αποτελούνταν από ξένους της δυτικής Ευρώπης και ο ελληνικός πληθυσμός ήταν κυρίως χωρικοί, ότι πολλοί Λατίνοι έγιναν ορθόδοξοι χριστιανοί και εξελληνίστηκαν και ότι λατινικές λέξεις ενσωματώθηκαν στην κυπριακή διάλεκτο.

Η ιδέα της επιβίωσης της ελληνικής ταυτότητας κατά την οθωμανική κυριαρχία μέχρι και σήμερα διαπερνά όλα τα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία. Οι ελληνοκύπριοι υποστηρίζουν τη «μητέρα πατρίδα» Ελλάδα κατά τον αγώνα της για ελευθερία. Η δημιουργία ανεξάρτητου ελληνικού κράτους «έσπειρε αισθήματα χαράς και πίκρας στους Κύπριους. Χαράς για την εδραίωση του ανεξάρτητου ελληνικού

¹⁷¹ Ο.π, σελ.22

κράτους, ακόμα και με αυτό το μικρό μέγεθος και πίκρα για την Κύπρο που αν και υπέφερε τόσο δεν συμπεριλήφθηκε σε αυτό.»

Το μόνο σημείο που αναγνωρίζονται εντάσεις στη σχέση με την Ελλάδα είναι στο βιβλίο της τρίτης Λυκείου, όπου το πραξικόπημα του 1974 περιγράφεται ως «έγκλημα και προδοσία» του ελληνικού καθεστώτος της χούντας, ρίχνοντας όμως την ευθύνη όχι στη «μητέρα πατρίδα» αλλά στη δικτατορία.

*«Στην Αθήνα (22 Ιουλίου 1974) η χούντα κατέρρευσε κάτω από το βάρος του εγκλήματος και της προδοσίας, που διέπραξε σε βάρος της Κύπρου. Με την αποκατάσταση της δημοκρατίας στην Ελλάδα και το σχηματισμό κυβέρνησης εθνικής ενότητας, με επικεφαλής τον Κωνσταντίνο Καραμανλή, κατέρρευσε επίσης και η πραξικοπηματική κυβέρνηση του Νικόλαου Σαμψών.»*¹⁷²

Επιπλέον, σε αυτό το σημείο του βιβλίου, θεωρείται ότι το πραξικόπημα έχει την ευθύνη διότι έδωσε στην Τουρκία την κατάλληλη αφορμή για να μπορέσει να πραγματοποιήσει την στρατιωτική επέμβαση στην Κύπρο.

*«Όλοι σχεδόν οι μελετητές της κυπριακής ιστορίας αυτής της περιόδου παραδέχονται επίσης τη σύνδεση που υπάρχει ανάμεσα στο πραξικόπημα και την τουρκική εισβολή, που ακολούθησε σε πέντε μέρες. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Γ. Τενεκίδης "η Άγκυρα δεν περίμενε παρά μια ευκαιρία, ένα πρόσχημα για την πραγμάτωση προδιαγεγραμμένων στρατηγικών, επεκτατικών σκοπών. Το πρόσχημα αυτό προσέφερε πάνω σε ασημένιο δίσκο η αθηναϊκή χούντα με το ηλίθιο πραξικόπημα κατά του Μακαρίου, στις 15.07.1974"»*¹⁷³

3.1.7 Η «πατρίδα» στα τουρκοκυπριακά βιβλία

Η κύρια γραμμή των τουρκοκυπριακών βιβλίων είναι η παρουσίαση των Τουρκοκύπριων ως μέρος του τούρκικου έθνους. Οι ρίζες της κοινότητας

¹⁷² Α. Παντελίδου, Κ. Χατζηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974)*, [Για 3^η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008. σελ.297

¹⁷³ Ο.π. σελ.298

τοποθετούνται στην εγκατάσταση τούρκικου πληθυσμού από την Ανατολία μετά την κατάκτηση του νησιού το 1571. Όντας μέρος του τούρκικου έθνους πρέπει να νιώθει ο μαθητής περήφανος αφού το τούρκικο έθνος έχει σπουδαία ιστορία. Επομένως, δεν είναι αναπάντεχο το γεγονός ότι ελάχιστη αναφορά γίνεται στην ιστορία της Κύπρου κατά τη μη τουρκική αρχαιότητα και μεσαίωνα. Η οθωμανική περίοδος και η σύγχρονη ιστορία είναι οι περίοδοι που μελετούν κυρίως τα βιβλία.

Ουσιαστικά, η Κύπρος θεωρείται μέρος του τούρκικου κόσμου, ιστορικά και γεωγραφικά. Δεν υπάρχει κυπριακή ταυτότητα των Τουρκοκύπριων στα βιβλία. Στην τουρκοκυπριακή ταυτότητα επικρατεί το τούρκικο στοιχείο. Με αυτό τον τρόπο οι συγγραφείς επιλέγουν να υποτάξουν τα κυπριακά χαρακτηριστικά της κοινότητας στην «τουρκικότητα».

Η Τουρκία θεωρείται η «μητέρα πατρίδα», ο προστάτης και απελευθερωτής της κοινότητας. Μία σχέση αντίστοιχη με αυτή της ελληνοκυπριακής κοινότητας με την Ελλάδα. Οι Τουρκοκύπριοι πάλεψαν με γενναιότητα για την επιβίωση, η οποία έγινε βέβαια δυνατή μόνο με τη σωτήρια παρέμβαση της μητέρας πατρίδας Τουρκίας.

3.1.8 Κοινά ιστορικά γεγονότα στα ελληνοκυπριακά και τουρκοκυπριακά σχολικά βιβλία

3.1.8.1 Η κατάκτηση της Κύπρου

Η κατάκτηση της Κύπρου από τους Οθωμανούς περιγράφεται με τα πιο μαύρα χρώματα στα ελληνοκυπριακά βιβλία. Για παράδειγμα:

«Η τρομοκρατία και οι λεηλασίες κράτησαν μία ολόκληρη εβδομάδα. Καταληστεύτηκαν οι εκκλησίες, καταστράφηκαν οι αγίες τράπεζες, χλεύαζαν και διέλυσαν τις ιερές εικόνες, δολοφόνησαν τους πάντες που προσπάθησαν να βρουν καταφύγιο στους ιερούς ναούς. Σπίλωσαν τάφους ψάχνοντας για αντικείμενα αξίας. Λάδια και κρασί χύνονταν στους δρόμους. Σιτηρά, τρόφιμα και ό,τι μπορεί να χωρέσει ο νους ενός ανθρώπου. Μία απαίσια μυρωδιά από όλα αυτά και από σώματα που είχαν αφεθεί να σαπίζουν υπήρχε παντού διάχυτη.»

Υπάρχει μία αντίφαση στα βιβλία όμως, η οποία έχει να κάνει με το τέλος της λατινικής κυριαρχίας στο νησί και την πολιορκία του από τους Οθωμανούς Τούρκους. Υπάρχουν σημεία που περιγράφουν την αντίσταση ως ηρωική, αν και στην ουσία οι αντιστεκόμενοι δεν ήταν ο κυπριακός πληθυσμός αλλά η Βενετική «ελίτ». Έτσι, η απεικόνιση των Ενετών ως ηρώων, όταν γενικότερα η εξουσία τους στα βιβλία χαρακτηρίζεται εξαιρετικά σκληρή και αδίστακτη, μπορεί να ερμηνευτεί ως μία προσπάθεια να ωραιοποιηθούν οι αντίπαλοι του «πραγματικού» ιστορικού εχθρού, των Τούρκων, ώστε οι τελευταίοι να φανούν ακόμα πιο αδίστακτοι.

Επιπλέον, αναφέρεται ότι κατά την Ενετοκρατία, «Η ζωή ήταν τόσο σκληρή που πολλοί Κύπριοι προτιμούσαν να εγκαταλείψουν το νησί, αναζητώντας μία καλύτερη τύχη μετοικίζοντας στα διπλανά ελληνικά νησιά». Αυτή εικόνα τροποποιείται τελείως όταν περιγράφεται η γενναία αντίσταση των Ενετών κατά την πολιορκία του νησιού από τους Τούρκους όπου αναφέρεται ότι: « ο ένας εμπύχωνε τον άλλο συναγωνιζόμενοι για το ποιος θα πέσει πρώτος υπηρετώντας την πατρίδα.»

Ενώ, τα ελληνοκυπριακά βιβλία μιλάνε για τις δολοφονίες και λεηλασίες από τους Οθωμανούς που πραγματοποιήθηκαν εις βάρος του ντόπιου πληθυσμού, τα τουρκοκυπριακά βιβλία ισχυρίζονται ότι όχι μόνο οι κατακτητές δεν άγγιξαν την ιδιοκτησία και δεν έβλαψαν τους ντόπιους, αλλά ότι υπήρχε και συνεργασία ανάμεσα στους Τούρκους και τους Ελληνοκύπριους ενάντια στη λατινική εξουσία και ότι θεωρείται ότι ένας από τους λόγους της εκστρατείας στο νησί ήταν οι ίδιες οι εκκλήσεις για βοήθεια των κατοίκων ώστε να σωθούν από τη βάρβαρη τυραννία των Ενετών.

Τα παραπάνω στοχεύουν να αποδείξουν ότι οι Ελληνοκύπριοι δέχθηκαν τους Οθωμανούς ως απελευθερωτές. Ωστόσο, αυτό δεν αναφέρεται πουθενά σε κανένα ελληνοκυπριακό βιβλίο. Αυτά με τη σειρά τους δέχονται μόνο πως η Ενετοκρατία υπήρξε πολύ σκληρή, χωρίς όμως να αποφεύγουν τη δημιουργία αντιφάσεων όπως είδαμε.

3.1.8.2 Η οθωμανική κυριαρχία

Τα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας αναφέρονται στα ελληνοκυπριακά σχολικά βιβλία ως χρόνια κατά τα οποία οι Ελληνοκύπριοι υπέφεραν σκληρά και οι Τούρκοι κατακτητές φέρονται ως βάρβαροι.

«Η περίοδος της Τουρκοκρατίας υπήρξε μια δύσκολη περίοδος για τον ελληνισμό της Κύπρου. Οι αυθαιρεσίες των τοπικών κυβερνητών, η βαριά φορολογία, οι συχνές φυσικές θεομηνίες και οι ανταρσίες αρκετών διοικητών έφεραν σε απόγνωση τους Έλληνες της Κύπρου, μερικοί από αυτούς εξισλαμίζονταν, οι περισσότεροι επιφανειακά, για να απαλλαγούν από τα δεινά τους.»¹⁷⁴

Η παραχώρηση ορισμένων προνομίων αναφέρεται επιγραμματικά μόνο. «Γενικά, οι Κύπριοι όπως και οι υπόλοιποι λαοί που ήταν υπό την εξουσία τους, υπέφεραν κάτω από τον τούρκικο ζυγό. Αναγκάζονταν να πληρώνουν βαριά φορολογία και ήταν θύματα των αυθαίρετων πρακτικών και επιθυμιών των Τούρκων πασάδων. Η προσωπική τους αξιοπρέπεια, τιμή, ασφάλεια και περιουσία βρίσκονταν στην απόλυτη δικαιοδοσία του κατακτητή. Τα φερμάνια που εκδίδονταν κατά καιρούς, η τοπική αυτοδιοίκηση και η Εκκλησία πολύ λίγο ήταν σε θέση να προστατεύουν τον υπόδουλο ελληνισμό της Κύπρου που πρόσμενε να δει φως στο βαθύ σκοτάδι της Τουρκοκρατίας.»¹⁷⁵

«Ιδιαίτερα σημαντικός υπήρξε ο ρόλος της Εκκλησίας στη διατήρηση της θρησκευτικής πίστης και της εθνικής συνείδησης του ελληνισμού της Κύπρου κατά την Τουρκοκρατία. Η Εκκλησία, εξαιτίας της ηγετικής θέσης που εξασφάλιζαν τα εθναρχικά προνόμιά της, κατόρθωσε να συσπειρώσει το λαό γύρω της και να τον οδηγήσει σε μια φανατική σχεδόν προσήλωση στα θρησκευτικά και εθνικά ιδεώδη που αυτή συντηρούσε και πρόβαλλε. Κυρίως κατά το 19^ο αιώνα μέσα από τα σχολεία που ίδρυε και συντηρούσε διοχέτευε την εθνική ιδεολογία προς τον ελληνικό πληθυσμό. Κανένας δεν

¹⁷⁴ Α. Παντελίδου, Κ. Χατζηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974)*, [Για 3^η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008, σελ.104

¹⁷⁵ Α. Παντελίδου, Κ. Πρωτοπαπά, Σ. Γιαλλουριδής, *Ιστορία της Κύπρου για το Γυμνάσιο*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία, σελ. 98

αμφισβητεί ότι, αν ο κυπριακός ελληνισμός επιβίωσε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, αυτό οφείλεται κατά κύριο λόγο στη δράση της Εκκλησίας. Η Εκκλησία έγινε στα τελευταία πενήντα περίπου χρόνια της Τουρκοκρατίας ο κύριος φορέας του ενωτικού κινήματος.»¹⁷⁶

Το γεγονός όμως που δεν αναφέρεται, είναι, ότι η εκκλησία αποτελούσε και αυτή κομμάτι του συστήματος και τα ανώτερα στελέχη της ανήκαν στην «ελίτ» της κυρίαρχης τάξης. Κατείχε μεγάλη οικονομική και πολιτική δύναμη, την οποία και χρησιμοποιούσε πολύ τακτικά για να εκμεταλλεύεται τους οπαδούς της.

Στον αντίποδα, τα τουρκοκυπριακά σχολικά βιβλία παρουσιάζουν μία άλλη εκδοχή, αυτή της ειρηνικής συνύπαρξης, μία περίοδο πραγματικά υποδειγματική σε σχέση με την ισότητα των δύο κοινοτήτων, κατά την οποία το βιοτικό επίπεδο των κατοίκων του νησιού ανέβαινε, γεγονός που οφείλεται στην αυτονομία που παραχώρησε η τούρκικη εξουσία και τα δημόσια έργα που έγιναν.¹⁷⁷ Πουθενά δεν υπάρχει αναφορά για καταπίεση των υποδουλωμένων από την οθωμανική εξουσία. Αντιθέτως, αναφέρεται ότι οι Οθωμανοί φρόντιζαν για την ευημερία του λαού.

«Από το 1571 που ξεκινάει η Οθωμανική κυριαρχία στο νησί, μέχρι την Βρετανική περίοδο το 1878, ο λαός της Κύπρου ζούσε σε μια κοινωνία στην οποία κυριαρχούσε η δικαιοσύνη και ισότητα ανάμεσα στους ανθρώπους. [...] οι Οθωμανοί πρώτα κατάργησαν το "Φεουδαρχικό" σύστημα των Ενετών, μοίρασαν την γη σε όσους δεν είχαν να καλλιεργήσουν τη δική τους γη. Επιπλέον, μειώθηκαν οι φόροι δημιουργώντας μια καλύτερη ποιότητα ζωής για τους κατοίκους.»¹⁷⁸

Σύμφωνα με τα τουρκοκυπριακά εγχειρίδια στην περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας η Ορθόδοξη Εκκλησία του νησιού πήρε πίσω τα προνόμια που οι Ενετοί της είχαν αφαιρέσει. Όμως οι κληρικοί εκμεταλλευόντουσαν αυτά τα προνόμια για να αποκομίσουν προσωπικό πλούτο.

¹⁷⁶ Α. Παντελίδου, Κ. Χατζηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974)*, [Για 3^η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008.σελ.145.

¹⁷⁷ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 2002, σελ.118

¹⁷⁸ V.Z. Serter, O.Z. Fikretoğlu, *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi 1878-1981, Lise 1-2-3 [Η Αγωνιστική Ιστορία της Κύπρου 1878-1981 Λύκειο 1-2-3]*, Λευκωσία, σελ.1

«Οι Οθωμανοί μετά την κατάκτηση της Κύπρου, έφεραν τον Αρχιεπίσκοπο πίσω στο νησί από τον τόπο όπου τον είχαν εξορίσει οι Ενετοί. Επί της Οθωμανικής διοίκησης, η Εκκλησία απέκτησε ξανά τις αρμοδιότητες που είχε. Μπορούμε να πούμε ότι χάρη στην καλοσύνη της τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου μπορεί και κατέχει το σημερινό της πλούτο. Η Οθωμανική διοίκηση είχε δώσει στην Εκκλησία την αρμοδιότητα να συλλέγει τους φόρους από τους Ρωμιούς. Εκείνη όμως, δεν ζητούσε το ποσό που είχε καθοριστεί από την ανώτερη διοίκηση, αλλά παραπάνω και έτσι πλούτιζε. Ο απλός λαός παραπονιόταν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία για τους βαριούς φόρους αλλά στην ουσία ήταν η Εκκλησία που επέβαλε αυτούς τους φόρους.»¹⁷⁹

3.1.8.3 Τα γεγονότα του 1821

Το κρέμασμα του αρχιεπίσκοπου το 1821 από τους Τούρκους, αποκτά σπουδαία σημασία ως ένα γεγονός με ιδιαίτερα μεγάλη συμβολική και συναισθηματική αξία για τους Ελληνοκύπριους καθώς χαρακτηρίζεται ως «ένα βαρύ τίμημα στον αγώνα για την εθνική ανεξαρτησία» που είχε ξεκινήσει στη μητέρα Ελλάδα το 1821. Αποκρύπτεται τελείως το γεγονός ότι ο αρχιεπίσκοπος είχε καταδικάσει την ένοπλη εξέγερση και ότι ουσιαστικά ο Τούρκος διοικητής του νησιού χρησιμοποίησε ψεύτικες αποδείξεις για να βγάλει από τη μέση την ελληνοκυπριακή «ελίτ». Προκύπτει έτσι, ότι ο μύθος της ταύτισης της εκκλησίας με το σωτήρα του έθνους είναι ένα κατασκευάσμα, ανάμεσα σε άλλα, της εκπαίδευσης.

«Ο Κυπριανός είχε ενημερωθεί από ειδικούς αντιπροσώπους της Φιλικής Εταιρίας για την προετοιμαζόμενη επανάσταση και φαίνεται ότι έγινε μέλος της, όπως και άλλοι Κύπριοι. Θεωρήθηκε όμως ότι η Κύπρος δεν μπορούσε να συμμετάσχει ενεργά στην επανάσταση για τους εξής λόγους: α) βρισκόταν κοντά στα τουρκικά παράλια, μικρασιατικά και συριακά, και σε μεγάλη απόσταση από Ελλάδα. Η γεωγραφική θέση θα επέτρεπε στους Τούρκους να μεταφέρουν εύκολα και γρήγορα στρατεύματα, για να καταπνίξουν την επανάσταση, γεγονός που θα είχε ολέθριες συνέπειες για τον πληθυσμό και β) το νησί δε διέθετε ναυτικό και επί πλέον οι κάτοικοι στερούνταν πολεμικής

¹⁷⁹ Ο.π., σελ.2

πείρας και επαρκούς εξοπλισμού. Για αυτούς τους λόγους ο Αρχιεπίσκοπος, όπως αναφέρεται στο 15^ο άρθρο του σχεδίου δράσης της Φιλικής, υποσχέθηκε "να προσφέρει χρήματα ή τρόφας, όσας δυνηθεί". Τις απόψεις αυτές του Αρχιεπισκόπου δέχτηκε το συνέδριο των Φιλικών [...] όπου αποφασίστηκε, η συνεισφορά της Κύπρου στην επανάσταση να περιοριστεί μόνο σε οικονομική βοήθεια. Λίγο αργότερα ξέσπασε η επανάσταση στη Μολδοβλαχία και στην κυρίως Ελλάδα και οι Τούρκοι ανησυχούσαν μήπως το κίνημα μεταδιδόταν και στην Κύπρο. Οι υποψίες τους ενισχύθηκαν, όταν έπεσαν στα χέρια τους επαναστατικές προκηρύξεις [...] Τότε ο Τούρκος κυβερνήτης Κιουτσούκ – Μεχμέτ βρήκε της αποδείξεις που ζητούσε, για να εξασφαλίσει από το Σουλτάνο την αποστολή στρατευμάτων από την Μ. Ασία για ενίσχυση των δυνάμεών του και την έγκριση καταλόγου με 486 ονόματα προκρίτων και ανώτερων κληρικών, για να τους εκτελέσει. Τα κίνητρα του Κιουτσούκ Μεχμέτ στην ουσία ήταν η επιθυμία του να εξουδετερώσει τη δύναμη του Αρχιεπισκόπου και των επισκοπών και η απληστία, τόσο του ίδιου όσο και των αγάδων, γιατί μετά την θανάτωση των ατόμων αυτών, θα ακολουθούσε δήμευση των περιουσιών τους. Αυτό συνέβηκε πράγματι μετά τις σφαγές, όταν εκκλησιαστικές και ιδιωτικές περιουσίες κατασχέθηκαν.¹⁸⁰

Η τουρκοκυπριακή εκδοχή της ιστορίας για το 1821 είναι διαφορετική. Ισχυρίζεται ότι αν και οι Ελληνοκύπριοι απολάμβαναν πολλά προνόμια, επέλεξαν να ακολουθήσουν την εξέγερση για την ένωση με την Ελλάδα οπότε και δικαίως οι τούρκικες αρχές τιμώρησαν τους πρωτοστάτες πίσω από την εξέγερση του 1821, προσπαθώντας έτσι να δικαιολογήσουν αυτές τους τις ενέργειες.

«Χάρη της Οθωμανικής μεγαλοσύνης, η Εκκλησία της Κύπρου είχε αποκτήσει πολλά προνόμια. Το 1821, η "Εθνική Εταιρία" που είχε ιδρυθεί στην Ελλάδα, προσπαθούσε να αφανίσει την ειρηνική ζωή του νησιού, προκαλώντας τους Ρωμιούς της Κύπρου να ξεσηκωθούν ενάντια της Οθωμανικής διοίκησης. Έτσι ξεκίνησε η εξέγερση, της οποίας πυρήνα αποτελούσε η Εκκλησία εκμεταλλεζόμενη τα προνόμια που της είχαν δοθεί. Όμως αυτή η εξέγερση καταστάληκε επιτυχώς από τους ανώτερους διοικητικούς, με αποτέλεσμα το κρέμασμα του αρχιεπίσκοπου της Κύπρου και μερικών συνάδελφών του

¹⁸⁰ Α. Παντελίδου, Κ. Χατζηκωστή, Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974), [Για 3η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008.σελ. 113-115

οι οποίοι ήταν και αυτοί μπλεγμένοι στην υπόθεση. Οι Ρωμιοί με αυτές τις πράξεις εκμεταλλεύτηκαν την καλοσύνη τους και απόδειξαν ότι είναι αγάριστοι.»¹⁸¹

3.1.8.4 Η βρετανική κυριαρχία και ο αγώνας της ΕΟΚΑ (1955-59)

Η ιδέα της ένωσης με την Ελλάδα πρωταγωνιστούσε αυτή την εποχή στην πολιτική και κοινωνική ζωή του νησιού. Σχετικά με τα ελληνοκυπριακά βιβλία η ΕΟΚΑ δημιουργήθηκε με σκοπό την ελευθερία της Κύπρου από την Βρετανική κυριαρχία, την εθνική αυτοδιάθεση και την ένωσή της με την Ελλάδα. Έτσι, στα εγχειρίδια παρουσιάζεται το αίτημα της ένωσης ως δίκαιο κόντρα στην άδικη απόρριψή του από την βρετανική εξουσία.

«Έτσι, για άλλη μια φορά ο Ελληνισμός –στην Κύπρο τώρα- προέτασσε την ευψυχία του στην αδιαμφισβήτητη υλική υπέροχη μιας πανίσχυρης αυτοκρατορίας, της αγγλικής, και το πλήθος του εχθρού το δικό του ήθος, όπως φαίνεται από την προκήρυξη που κυκλοφόρησε την νύχτα της 1^{ης} Απριλίου ο αρχηγός της ΕΟΚΑ.»¹⁸²

Οι μαχητές της ΕΟΚΑ θεωρούνται ήρωες του έθνους καθώς ο πόλεμος που διεξήγαγαν «αγκαλιάστηκε από όλη την κυπριακή κοινωνία. «Χάρη στη μαζική αποδοχή και υποστήριξη όλου του ντόπιου πληθυσμού γράφτηκαν στην ιστορία τα επικά χρόνια του 55-59».¹⁸³

Αυτό που δεν αναφέρεται είναι ότι σε αυτό τον πληθυσμό δεν περιλαμβάνεται η τουρκοκυπριακή κοινότητα και οι κομμουνιστές οι οποίοι και κυνηγήθηκαν από την ελεγχόμενη από την εκκλησία και τη δεξιά, ΕΟΚΑ.¹⁸⁴

Ενώ οι Ελληνοκύπριοι θεωρούν το αίτημα για την ένωση με την Ελλάδα απόλυτα δίκαιο μιας και η πλειοψηφία του νησιού είναι Ελληνοκύπριοι, τα τουρκοκυπριακά βιβλία ισχυρίζονται πως κάτι τέτοιο είναι τελείως παράλογο, αφού το νησί ποτέ δεν

¹⁸¹ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 2002, σελ.85

¹⁸² Α. Παντελίδου, Κ. Χατζηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974)*, [Για 3^η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008σελ. 232

¹⁸³ Ο.π. σελ.235

¹⁸⁴ Μ. Δρουσιώτης, *ΕΟΚΑ - Η σκοτεινή όψη*, Στάχυ, Λευκωσία, 2002, σελ.60

άνηκε στην Ελλάδα. Αντιθέτως, αποτελούσε μέρος της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας για αιώνες.

«Το αίτημα των Ρωμιών για αυτοδιάθεση δεν μπορεί να είναι δεκτό σε καμία περίπτωση για τους εξής λόγους: α) η Κύπρος σε καμία περίοδο της Ιστορίας δεν βρέθηκε υπό τον έλεγχο των Ελλήνων β) Στην Κύπρο εκτός από τους Ρωμιούς υπάρχει και τουρκοκυπριακή κοινότητα της οποίας ο πληθυσμός ξεπερνάει τους 100.000 γ) Ο πραγματικός σκοπός της Ελλάδας στην ουσία δεν είναι να δοθεί το δικαίωμα αυτοδιάθεσης, αλλά να προσθέσει το νησί στα εδάφη της.»¹⁸⁵

Εκτός από άδικο, στο αίτημα για την ένωση με την Ελλάδα αποδίδεται επίσης και η διατάραξη των σχέσεων των δύο κοινοτήτων και η αποξένωσή τους κατά τη βρετανική κατοχή. Αν και τα τουρκοκυπριακά βιβλία λένε πως, οι Τουρκοκύπριοι δεν έβλεπαν με καλό μάτι τη βρετανική κυριαρχία, αφού θεωρούν ότι δεν έπραξε τα απαιτούμενα για να ματαιώσει τις προσπάθειες για ένωση και κατηγορείται ότι τους φέρθηκε άδικα τιμώντας τους για τις συγκρούσεις με τους Ελληνοκύπριους όπως αυτή του 1931, ωστόσο την προτιμούσαν από μία πιθανή ένωση με την Ελλάδα. Αντιθέτως, τα ελληνοκυπριακά βιβλία κατηγορούν τη βρετανική διοίκηση ότι κακομεταχειρίστηκε τους Ελληνοκύπριους σε συνεργασία με τους Τουρκοκύπριους και εμπόδισε την πολυπόθητη ένωση με τη «μητέρα» Ελλάδα.

«Η Τουρκική αντίδραση στον ένοπλο αγώνα, όπως ήταν φυσικό, υπήρξε έντονη και εκδηλώθηκε ποικιλότροπα. Καταρχήν, συνεχίζοντας την παραδοσιακή συνεργασία με τους Άγγλους, πολλοί Τουρκοκύπριοι εντάχθηκαν στις δυνάμεις ασφαλείας του νησιού ως επικουρικοί αστυνομικοί. Παράλληλα οργανώθηκε και κινητοποιήθηκε η μυστική οργάνωση ΤΜΤ, η οποία ευθύνεται για τις βιαιοπραγίες εναντίον των Ελληνοκυπρίων.»¹⁸⁶

Τα τουρκοκυπριακά βιβλία αναφέρουν ότι οι Τουρκοκύπριοι αναγκασμένοι να αμυνθούν από την ΕΟΚΑ, μία παρακρατική οργάνωση που πάλευε για την ένωση με την Ελλάδα και έσπερνε τον τρόπο κυνηγώντας τους, δημιούργησαν την ΤΜΤ. Η

¹⁸⁵ V.Z. Serter, O. Fikretoğlu, *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi [Ιστορία του Αγώνα των Τούρκων της Κύπρου]*, Λευκωσία, 1982. σελ.14

¹⁸⁶ Α. Παντελίδου, Κ. Χαζτηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974), [Για 3η τάξη λυκείου]*, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008, σελ.241

Τουρκία τάχθηκε στο πλευρό τους υπερασπίζοντάς τους αφού η Ελλάδα ενίσχυε την ΕΟΚΑ. Δε γίνεται καμία αναφορά στο γεγονός ότι και η ΤΜΤ όπως και η ΕΟΚΑ αντίστοιχα δολοφονούσε αριστερούς Τουρκοκύπριους και άμαχους Ελληνοκύπριους πολίτες. Από την άλλη, τα ελληνοκυπριακά βιβλία αρνούνται ότι η ΕΟΚΑ είχε στοχοποιήσει τους Τουρκοκύπριους.

«Πρώτη και βαρυσήμαντη επιτυχία της αγγλικής διπλωματίας ήταν η σύγκληση της Τριμερούς διάσκεψης του Λονδίνου (1955), όπου κλήθηκαν να πάρουν μέρος οι κυβερνήσεις Ελλάδας και Τουρκίας, ενώ ο άμεσα ενδιαφερόμενος κυπριακός λαός αγνοήθηκε. Η Ελλάδα πέφτοντας στην παγίδα των Άγγλων αποδέχτηκε την πρόκληση. [...] Σε συνδυασμό με την Τριμερή οργανώθηκαν στην Κωνσταντινούπολη και τη Σμύρνη, από αξιωματικούς της κυβέρνησης Μεντερές, βιαιοπραγίες μεγάλων διαστάσεων σε βάρος των Ελλήνων της Τουρκίας, ως προειδοποίηση στην ΕΟΚΑ, διότι δήθεν σχεδίαζε "σφαγές" των Τουρκοκυπρίων.»¹⁸⁷

Ισχυρίζονται ότι ο κύκλος βίας που άνοιξε ανάμεσα στις δύο κοινότητες οφείλεται στο γεγονός ότι οι Τουρκοκύπριοι συνεργάστηκαν με τις βρετανικές δυνάμεις κατοχής εναντίον τους και ότι η ΤΜΤ δεν ήταν παρά μία τρομοκρατική οργάνωση που δολοφονούσε Ελληνοκύπριους.¹⁸⁸

3.1.8.5 Η διάσπαση του 1963

Παρόλο που τα ελληνοκυπριακά βιβλία ισχυρίζονται ότι η Συνθήκη του 1959 ήταν άδικη και καθόλου δημοκρατική για την πλειοψηφία του πληθυσμού του νησιού, σε γενικές γραμμές, ωστόσο, ο λαός της Κύπρου τη δέχτηκε με ανακούφιση και αισιοδοξία για το μέλλον.

«Το δοτό σύνταγμα της Κύπρου, που εκπονήθηκε τότε από μια μεικτή συνταγματική επιτροπή, παρόλο που διασφάλιζε τις βασικές ελευθερίες και τα δικαιώματα των πολιτών, εμπεριείχε τέτοια διαιρετικά στοιχεία, τα οποία κάθε άλλο παρά αποτελούσαν εγγύηση για μια ομαλή πορεία και εξέλιξη του νέου κράτους. Συγκεκριμένα, το

¹⁸⁷ Ο.π.242

¹⁸⁸ Α. Παντελίδου, Κ. Χατζηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974)*, [Για 3^η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008, σελ.241

σύνταγμα αντιμετώπιζε τους κάτοικους του νησιού ως μέλη δύο κοινοτήτων, ελληνοκυπριακής και τουρκοκυπριακής, παρέχοντας στους Τουρκοκύπριους αυξημένα δικαιώματα σε σχέση με την πληθυσμιακή τους αναλογία. Όπως ανέφεραν τότε χαρακτηριστικά συνταγματολόγοι και νομικοί, η Κύπρος ήταν η πρώτη χώρα στον κόσμο στην οποία το σύνταγμα αρνιόταν τη διακυβέρνηση στην πλειοψηφία.»¹⁸⁹

Παραδέχονται επίσης ότι, «Από την αρχή της ανεξαρτησίας, παρατηρήθηκε μία έντονη εμμονή της ελληνοκυπριακής κοινότητας για ένωση με την Ελλάδα παρά το γεγονός ότι κάτι τέτοιο είχε αποκλειστεί καθαρά σαν επιλογή από τη συνθήκη που υπογράφηκε και τις αντιρρήσεις Ελλάδας και Τουρκίας.»¹⁹⁰ Το γεγονός ότι ο πρόεδρος Μακάριος και Ελληνοκύπριοι πολιτικοί συνέχισαν να μιλάνε δημοσίως για ένωση δε λαμβάνεται υπόψη.

Το έτος 1963 παρουσιάζονται διάφορες συνταγματικές προτάσεις με στόχο να κάνουν το κράτος περισσότερο λειτουργικό. Η διάσπαση του 1963 θεωρείται αποτέλεσμα τόσο της «Τουρκοκυπριακής Εξέγερσης» όσο και ενός μυστικού σχεδίου της Τουρκίας για τη μετέπειτα διχοτόμηση του νησιού.

Σε αντίθεση με τα ελληνοκυπριακά βιβλία, τα τουρκοκυπριακά αναφέρουν τις παραπάνω συνταγματικές προτάσεις ως μία απόπειρα να παρακαμφθεί η συνθήκη του 1959 και ως την αρχή για τη διαμόρφωση ενός δρόμου που θα οδηγούσε στην ένωση με την Ελλάδα. Στα τουρκοκυπριακά βιβλία δίνονται πολλά παραδείγματα διάφορων ενεργειών των Ελληνοκυπρίων που θεωρούνται ότι υποστηρίζουν την κατεύθυνση της ένωσης και τα οποία λαμβάνονται ως αποδείξεις των πραγματικών στόχων των Ελληνοκύπριων. Ακόμα, η συνθήκη του 1959 θεωρείται φιλική προς την τουρκοκυπριακή πλευρά αφού παραχωρώντας ισότητα στους Τουρκοκύπριους δεν υπάρχει κανένας λόγος για αυτούς να επιδιώξουν την αλλαγή της υπάρχουσας κατάστασης. Και οι δύο πλευρές αποποιούνται η κάθε μία οποιασδήποτε ευθύνης για τη διάσπαση του 1963.

¹⁸⁹ Ο.π., σελ.272

¹⁹⁰ V.Z. Serter, O.Z. Fikretoğlu, *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi 1878-1981, Lise 1-2-3 [Η Αγωνιστική Ιστορία της Κύπρου 1878-1981] Λύκειο 1-2-3*, Λευκωσία, σελ.52

3.1.8.6 Η Περίοδος 1963-1974

Πρόκειται για την περίοδο που περιγράφεται ως η χειρότερη περίοδος για τους Τουρκοκύπριους από τα τουρκοκυπριακά σχολικά βιβλία. Η τουρκοκυπριακή κοινότητα τοποθετείται στο περιθώριο της κοινωνίας.¹⁹¹ Τα μέλη της πέφτουν θύματα βίαιων επεισοδίων, απομονώνονται και το κράτος τα αντιμετωπίζει ως πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Δεν υπάρχει αναφορά στις διασπαστικές ενέργειες και ρόλο της τουρκοκυπριακής πολιτικής «ελίτ».

Οι διασπαστικές ενέργειες αυτές όμως αναφέρονται λεπτομερειακά στα ελληνοκυπριακά βιβλία, όπου δεν υπάρχει όμως αντίστοιχα καμία αναφορά στα προβλήματα που αντιμετώπισαν οι Τουρκοκύπριοι. Η ευθύνη της απομόνωσης της τουρκοκυπριακής κοινότητας πέφτει αποκλειστικά στην ακραία πολιτική της ηγεσίας της, η οποία εγκατέλειψε την κυβέρνηση με σκοπό να προκαλέσει τη διχοτόμηση. Οι Τούρκοι προσπαθούν για τη διχοτόμηση της Κύπρου, θεωρώντας τη Ζυρίχη ως ενδιάμεσο σταθμό, που θα υποβοηθούσε της παραπέρα διεκδικήσεις τους.¹⁹² Η σημασία αυτής της περιόδου υποβαθμίζεται γενικότερα στα ελληνοκυπριακά βιβλία.

Στα τουρκοκυπριακά βιβλία όμως, οι Ελληνοκύπριοι κατηγορούνται για την διάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενώ οι Τουρκοκύπριοι απλά θέλουν να ζήσουν ειρηνικά.

«Το 1960 ιδρύεται στο νησί η Δημοκρατία της Κύπρου. Σε όλες τις πτυχές της κοινωνικής ζωής είναι έντονες οι αντιθέσεις ανάμεσα στην τούρκικη και ρωμαίικη κοινότητα. [...] Η διασφάλιση της ύπαρξης της νεαρής Κυπριακής Δημοκρατίας θα εξαρτηθεί από τους Ρωμιούς οι οποίοι πάντα κατέστρωναν συνομοσίες και ύπουλα σχέδια εναντίον των Τουρκοκυπρίων.»¹⁹³

«Ο Μακάριος, ακόμα και μετά την ίδρυση της Κυπριακής Δημοκρατίας πίστευε ότι έπρεπε να συνεχιστεί ο αγώνας της "ανεξαρτησίας" της ΕΟΚΑ. Επιπλέον, είχε δηλώσει

¹⁹¹ V.Z. Serter, O.Z. Fikretoğlu, *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi 1878-1981, Lise 1-2-3 [Η Αγωνιστική Ιστορία της Κύπρου 1878-1981]* Λευκωσία, σελ.63

¹⁹² Α. Παντελίδου, Κ. Χατζηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974)*, [Για 3^η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008, σελ. 276

¹⁹³ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 1971, σελ.127

πως θα προσφέρει όποια βοήθεια είναι αναγκαία μέχρι την επίτευξη του τελικού στόχου του αγώνα, δηλαδή την ένωση με την Ελλάδα. Είναι εύκολο να προβλέψει κάποιος το μέλλον ενός κράτους, του οποίου ο ίδιος ο ανώτατος άρχοντας κάνει μία τέτοια δήλωση.»¹⁹⁴

«Άλλωστε αυτό θα επιβεβαιωθεί από τα ίδια τα γεγονότα όπως εκτυλίσσονται αργότερα. Αυτά θα οδηγήσουν στη διάλυση της Κυπριακής Δημοκρατίας μέσα σε λίγα μόνο χρόνια από την ίδρυσή της. Γεγονότα για τα οποία αποκλειστικά υπεύθυνοι είναι οι Ρωμιοί.»¹⁹⁵

Τα βιβλία, όπως βλέπουμε, αντιμετωπίζουν το εγχείρημα της δημιουργίας της Κυπριακής Δημοκρατίας ως ανώφελο αφού είναι προφανές, όπως αναφέρουν, ότι οι αντιθέσεις είναι τόσο μεγάλες και οι Ρωμιοί, όπως αποκαλούν τους Έλληνοκύπριους παραπέμποντας σε μία μη ελληνική αλλά μικτή καταγωγή, το μόνο που έχουν σκοπό είναι η ένωση με την Ελλάδα, υπονομεύοντας έτσι κάθε βιώσιμη λύση συνύπαρξης των δύο κοινοτήτων όπως έκαναν πάντα. Οι Ρωμιοί φέρουν έτσι την αποκλειστική ευθύνη για το αδιέξοδο κάθε προσπάθειας ειρηνικής συμβίωσης.

«Ο Μακάριος, για να δικαιολογήσει την άρνηση στους Τουρκοκύπριους του δικαιώματός τους να δημιουργήσουν δικούς τους ανεξάρτητους δήμους, δήλωνε πως κάτι τέτοιο θα οδηγούσε ουσιαστικά στη διχοτόμηση της Κύπρου.»¹⁹⁶

«Οι Ρωμιοί, συνειδητοποιώντας πως δε μπορούσαν να πετύχουν την ένωση με την Ελλάδα με τέτοιου είδους προσπάθειες αποφασίζουν να προχωρήσουν στη γενοκτονία των Τουρκοκύπριων.»¹⁹⁷

Σύμφωνα με όσα διαβάζουμε στα σχολικά εγχειρίδια, από την σύσταση της Κυπριακής Δημοκρατίας μεθοδεύεται μια συντονισμένη προσπάθεια των Έλληνοκυπρίων και της κυβέρνησης, που είναι ουσιαστικά δική τους, να περιορίσουν τα δικαιώματα των Τουρκοκυπρίων και τις ελευθερίες τους καταπιέζοντάς τους με στόχο να τους οδηγήσουν στην κοινωνική απομόνωση και περιθωριοποίηση και να τους αναγκάσουν να εγκαταλείψουν την Κύπρο, επιτυγχάνοντας έτσι τον τελικό

¹⁹⁴ Ο.π.

¹⁹⁵ Ο.π. σελ. 128

¹⁹⁶ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 1971, σελ Ο.π. σελ. 129

¹⁹⁷ Ο.π. σελ. 130

σκοπό, δηλαδή την ένωση με την Ελλάδα. Όταν αντιλαμβάνονται ότι αυτές οι ενέργειές τους δεν είναι αποτελεσματικές αποφασίζουν να ξεκινήσουν τις ένοπλες συγκρούσεις.

«Τη νύχτα της 21ης Δεκέμβρη, Ρωμιοί ένοπλοι αστυνομικοί σταματάνε σε μπλόκα Τουρκοκύπριους για εξακρίβωση στοιχείων. Τους αναγκάζουν να βγουν από τα οχήματά τους και ανοίγουν πυρ δολοφονώντας έτσι τους πρώτους αμάχους.»¹⁹⁸

«Την επόμενη μέρα Ρωμιοί στήνουν οδοφράγματα και αρχίζουν να δολοφονούν άμαχο πληθυσμό.»¹⁹⁹

«Ο Σεβκέτ, ένα νέο και όμορφο παλικάρι, αναθρεμμένο με σωστές αρχές, όντας και μέλος της ΤΜΤ, ορμάει μπροστά στα οδοφράγματα φωνάζοντας πως θα σκοτώσει τους Ρωμιούς. Μετά από λίγο φωνάζει δυνατά. Τον σκότωσα, τον σκότωσα! Είχε όντως σκοτώσει ένα Ρωμιό αρχισυμμορίτη. Αχ η χαρά του όμως διήρκησε λίγο καθώς μία σφαίρα διαπέρασε το κρανίο του.»²⁰⁰

Η περίοδος αυτή, στα τουρκοκυπριακά βιβλία παρουσιάζεται λεπτομερώς, χωριό με χωριό, μέρα με τη μέρα, όταν γίνονταν μάχες, σκοτωμοί, ομαδικοί ενταφιασμοί ή εκτοπισμοί, που απεικονίζονται σε φρικιαστικές φωτογραφίες και εικονογραφήσεις.

«Στη Λάρνακα, οι Τούρκοι ήταν μειοψηφία αφού εκεί κατοικούσαν 16 χιλιάδες Ρωμιοί και μόλις 3 χιλιάδες Τούρκοι. Εκεί, οι Τουρκοκύπριοι το μόνο που ήθελαν ήταν να ζήσουν μία ανέμελη και ειρηνική ζωή. Βλέποντας όμως τους Ρωμιούς να τους κυνηγάνε και να δολοφονούν, τα αδέρφια τους φωνάζουν, αν και υστερούν σημαντικά αριθμητικά, δεν τους φοβόμαστε. Μπορεί να μην έχουμε χαρακώματα αλλά έχουμε τα στήθη μας και τη μητέρα πατρίδα μας με 30 εκατομμύρια αδέρφια. Θα πολεμήσουμε μέχρι θανάτου.»²⁰¹

«Ο Χαλίλ, πολεμάει στη Λεμεσό σαν ήρωας. Βρίσκεται μόνος του και περικυκλωμένος αλλά επιλέγει να μην παραδοθεί. Συνεχίζει τη μάχη μέχρι που τελειώνει και η τελευταία του σφαίρα. Τότε, τραβάει την περόνη από μία χειροβομβίδα

¹⁹⁸ Ο.π. σελ.135

¹⁹⁹ Ο.π. σελ. 136

²⁰⁰ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 2002, σελ. 137

²⁰¹ Ο.π. σελ. 139

που τοποθετεί κάτω από το στήθος του προτιμώντας να αυτοκτονήσει από το να τον σκοτώσουν οι Ρωμιοί.»²⁰²

«Το 1964, η Τουρκία ζητά από τον Έλληνα πρέσβη στην Άγκυρα να ενεργήσει με κάθε δυνατό τρόπο ώστε να σταματήσουν οι αιματοχυσίες στην Κύπρο. Οι Ρωμιοί όμως στην Κύπρο απαντούν ότι θα συνεχίσουν μέχρι να πετάξουν και τον τελευταίο Τούρκο στη θάλασσα. Παρά τις μεγαλόστομες δηλώσεις, στις 8 Αυγούστου τούρκικα πολεμικά αεροσκάφη διασχίζουν την Τηλλυρία. Οι Ρωμιοί 'ψευτοπαλικαράδες' τρέπονται αμέσως σε φυγή. Όπως λένε οι μαρτυρίες είναι τόσο μεγάλη η τρομάρα τους που στη βιασύνη τους να εγκαταλείψουν τις θέσεις τους δεν κοιτάνε καν πίσω ενώ τα μαχητικά βομβαρδίζουν με επιτυχία τα χαρακώματα.»²⁰³

«Μία 65χρονη αυτόπτης μάρτυρας αφηγείται: Είπα στην κόρη μου να πάρει τα παιδιά της και να εγκαταλείψει το χωριό. Εγώ αποφάσισα να μείνω με τη μάνα μου η οποία ήταν 95 χρονών και όπως ήταν παράλυτη δεν μπορούσε να μετακινηθεί. Είχαμε κλειστεί στο σπίτι. Ξαφνικά, δύο Ρωμιοί στρατιώτες σπάνε την πόρτα και εισβάλουν στο σπίτι. Δεν περίμενα να πυροβολήσουν δύο μεγάλες ακίνδυνες γυναίκες. Αυτοί όμως το έκαναν με αποτέλεσμα να σκοτώσουν τη μάνα μου και εγώ να μεταφερθώ στο νοσοκομείο με 15 σφαίρες στην πλάτη.»²⁰⁴

Στα βιβλία γίνεται εκτενής και λεπτομερής περιγραφή των συγκρούσεων. Πολλαπλά τα παραδείγματα όπου παρουσιάζονται ένοπλοι Ελληνοκύπριοι να ξεκινούν χωρίς λόγο να σκοτώνουν με μεγάλη αγριότητα ανυπεράσπιστους Τουρκοκύπριους αμάχους, οι οποίοι το μόνο που κάνουν είναι να προσπαθούν να ζήσουν ειρηνικά. Αναγκάζονται όμως να πολεμήσουν για τη ζωή των δικών τους. Πολλές και οι αναφορές σε συγκεκριμένα πρόσωπα και μαρτυρίες στις οποίες δοξάζεται το θάρρος και η αποφασιστικότητα των Τουρκοκυπρίων κόντρα στις ανανδρες και απάνθρωπες ρωμαίικες σφαγές.

Η ΤΜΤ φέρεται ως μία οργάνωση της οποίας οι μαχητές είναι ενάρετοι και έχουν ιδανικά για τα οποία και πολεμούν για την ελευθερία. Οι Ελληνοκύπριοι από την άλλη πολεμούν με στόχο να σκοτώσουν και τον τελευταίο Τούρκο, εκμεταλλευόμενοι την υλική και αριθμητική τους υπεροχή. Η μητέρα Τουρκία

²⁰² Ο.π. σελ. 140

²⁰³ Ο.π. σελ. 141

²⁰⁴ Ο.π. σελ. 142

παρακολουθεί από κοντά με μεγάλη προσοχή προσπαθώντας να δώσει τέλος στις αιματοχυσίες, καθώς όμως οι βιαιοπραγίες συνεχίζονται επεμβαίνει περιστασιακά αλλά ουσιαστικά για να σώσει τους Τούρκους τρέποντας σε φυγή τους θρασύδειλους αιμοσταγείς Ρωμιούς δολοφόνους.

3.1.8.6 Τα γεγονότα του 1974

Η τούρκικη εισβολή στην Κύπρο χαρακτηρίζεται στα τουρκοκυπριακά βιβλία ως μία επιχείρηση για την αποκατάσταση της ειρήνης και τη διάσωση των Τουρκοκύπριων από τον αφανισμό έπειτα από την καθαίρεση του προέδρου Μακάριου από την ελληνική χούντα. Έτσι, η Τουρκία είχε κάθε δικαίωμα να αναμειχθεί στα εσωτερικά του νησιού όπως άλλωστε προβλέπει και η συνθήκη του 1960 αφού η ελληνική χούντα παραβιάζοντάς την οργάνωσε πραξικόπημα στην Κύπρο δηλώνοντας την ένωση με την Ελλάδα. Χάρη στην Τουρκία και την παρέμβασή της οι Τουρκοκύπριοι ζουν πλέον από το 1974 με ασφάλεια ειρηνικά στην πατρίδα τους.

Τα γεγονότα του 1974 περιγράφονται σε όλα τα βιβλία ως η «Ευτυχής Ειρηνευτική Επιχείρηση» όταν ο «Ηρωικός Τουρκικός Στρατός» ήλθε να διαφυλάξει τους «Τούρκους της Κύπρου». Τα δεινά των Ελληνοκυπρίων σε αυτήν ή οποιαδήποτε άλλη περίοδο δεν αναφέρονται πουθενά. Όπως έχουν και άλλοι επισημάνει, αυτή η ερμηνεία της ιστορίας της Κύπρου νομιμοποιούσε τα διχοτομικά σχέδια της Δεξιάς με το επιχείρημα πως η ιστορία αποδεικνύει ότι οι δύο κοινότητες δεν μπορούν να ζουν μαζί.²⁰⁵

«Στις 15 Ιούλη του 1974, Έλληνες στρατιώτες και αξιωματικοί στέλνονται στην Κύπρο από την ελληνική κυβέρνηση με σκοπό να επιβάλλουν πραξικοπηματικά την ένωση του νησιού με την Ελλάδα ανατρέποντας και τον Μακάριο. Ανακοινώνουν το θάνατο του Μακάριου και την κατάληψη της θέσης του από το Σαμψών, έναν απάνθρωπο δολοφόνο, ο οποίος είχε σκοπό να σφάζει όλους τους ανυπεράσπιστους

²⁰⁵ Γ. Παπαδάκης, *Ιστορική Παιδεία στη Διαιρεμένη Κύπρο: Μια Σύγκριση Ελληνοκυπριακών και Τουρκοκυπριακών Σχολικών Βιβλίων Ιστορίας της Κύπρου*

Τουρκοκύπριους όπως το 1963 και να ενώσει την Κύπρο με την Ελλάδα. Αυτή τη φορά όμως δεν υπολόγισαν στη δύναμη της Τουρκίας με τα 40 εκατομμύρια του πληθυσμού της, η οποία δε σκόπευε βέβαια να αφήσει 150 χιλιάδες Τούρκους απροστάτευτους στο έλεος της Ελλάδας αφού και η Συνθήκη της Ζυρίχης του 1960 την αναγνώριζε ως μία από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις στο νησί. Έτσι, ο Ετζεβίτ, ο τότε πρωθυπουργός της Τουρκίας, αποφασίζει την στρατιωτική επέμβαση στην Κύπρο στις 20 του Ιούλη του 1974 με την αποβίβαση τούρκικων στρατευμάτων στην Κερύνεια, στην οποία επέμβαση είχαν εναποθέσει όλες τις ελπίδες τους οι Τουρκοκύπριοι εδώ και χρόνια.»²⁰⁶

Η Τουρκία εμφανίζεται να έχει τόσο το ηθικό δικαίωμα για την προστασία του τούρκικου πληθυσμού της Κύπρου όσο και το νομικό δικαίωμα όπως και εκφράζεται αυτό στη Συνθήκη της Ζυρίχης, η οποία την αναγνωρίζει ως μία από τις εγγυήτριες δυνάμεις, να επέμβει στρατιωτικά στο νησί αφού όπως το 1963 οι Ρωμιοί ξεκίνησαν τις σφαγές άμαχων Τουρκοκύπριων έτσι και τώρα η Ελλάδα εισβάλλει παράνομα ανατρέποντας τη νόμιμη εξουσία και δολοφονώντας Τούρκους πολίτες με σκοπό την ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Έτσι, στις 20 του Ιούλη αποβιβάζονται τούρκικα στρατεύματα προστατεύοντας επιτέλους τους Τουρκοκύπριους και επιβάλλοντας έτσι την ειρήνη τόσο στο νησί με τη νίκη τους στρατιωτικά όσο και στην Ελλάδα όπου θα προκαλέσουν τα γεγονότα την ανατροπή της χούντας.

Τα ελληνοκυπριακά βιβλία αντίθετα ισχυρίζονται ότι, η εθνική καταστροφή του 1974 ήταν αποτέλεσμα της τούρκικης εισβολής που επέβαλε τη διχοτόμηση στο νησί διαπράττοντας διάφορες βιαιότητες οι οποίες περιγράφονται αναλυτικά στα βιβλία. Για άλλη μία φορά και οι δύο πλευρές αποποιούνται όποιας ευθύνης.

3.1.8.7 Οι διαπραγματεύσεις για τη λύση του Κυπριακού

Τα τουρκοκυπριακά σχολικά βιβλία κάνουν μικρή αναφορά στην πρόσφατη ιστορία της Κύπρου μετά τη διχοτόμηση. Η δημιουργία της Τούρκικης Δημοκρατίας της Βόρειας Κύπρου θεωρείται η επιτομή του αγώνα των Τουρκοκυπρίων για επιβίωση. Δίνεται έμφαση στους ισχυρούς δεσμούς με την μητέρα Τουρκία και οι

²⁰⁶ V.Z.Serter, *Kıbrıs Tarihi, Ortaokul 1,2,3 [Η Ιστορία της Κύπρου, Γυμνάσιο 1,2,3]*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı, Λευκωσία: 2002, σελ.160

Ελληνοκύπριοι κατηγορούνται ότι οδηγούν σε αδιέξοδο κάθε προσπάθεια διαπραγμάτευσης και λύσης όπως και για το διεθνές άδικο εμπάργκο που επιβλήθηκε στο τουρκοκυπριακό κράτος.

«Το 1986, ο γενικός γραμματέας των Η.Ε. έθεσε καινούριες προτάσεις για την επίλυση του κυπριακού προβλήματος και στις δύο πλευρές. Αυτές οι προτάσεις θεωρήθηκαν θετικές από την Τούρκικη πλευρά και ήταν αποδεχτές. Όμως, οι Ρωμιοί τις αρνήθηκαν και έτσι άλλη μια φορά αποδείχθηκαν μάταιες οι προσπάθειες των Η.Ε. για την ειρήνη στο νησί εξαιτίας των Ρωμιών. Επίσης, το 1988 μετά την εκλογή του Βασιλείου από το ΑΚΕΛ για την ηγεσία της Ελληνοκυπριακής διοίκησης, ο πρόεδρος της Τ.Δ.Β.Κ, ο Ντενκτάς, έκανε πρόταση στο Βασιλείου για διαπραγματεύσεις. Εκείνος όμως, απορρίπτοντας τις προτάσεις του Ντενκτάς οδήγησε το κυπριακό σε αδιέξοδο.»²⁰⁷

Στα ελληνοκυπριακά βιβλία η περίοδος μετά τη διχοτόμηση είναι σχεδόν απύσχα. Η τούρκικη πλευρά κατηγορείται για την αποτυχία των διαπραγματεύσεων μέχρι σήμερα, ενώ η κυπριακή δημοκρατία μάχεται για μία δίκαιη λύση.

«[...] παρά τη διαρκώς εντεινόμενη τουρκική αδιαλλαξία και τη συνεχιζόμενη παράνομη κατοχή του 36.4% των εδαφών της από τα τουρκικά στρατεύματα, η Κυπριακή Δημοκρατία, με όπλο τη σταθερή προσήλωση στα δίκαιά της και τη διεθνή αναγνώριση που της παρέχει ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και οι άλλοι διεθνείς οργανισμοί (Συμβούλιο της Ευρώπης, Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα κ.ά.), συνεχίζει καθημερινά και αδιάλειπτα τις προσπάθειές της, με στόχο την εξεύρεση ειρηνικής λύσης στο κυπριακό πρόβλημα. Μιας λύσης που να εγγυάται την αποχώρηση των κατοχικών στρατευμάτων και των εποίκων, τη διασφάλιση της ενότητας και της ανεξαρτησίας της και την εφαρμογή όλων των βασικών δικαιωμάτων και ελευθεριών για όλους ανεξαιρέτα τους κατοίκους της.»²⁰⁸

²⁰⁷ V.Z. Serter, O.Z. Fikretoğlu, *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi 1878-1981, Lise 1-2-3 [Η Αγωνιστική Ιστορία της Κύπρου 1878-1981 Λύκειο 1-2-3]*, Λευκωσία, σελ.97

²⁰⁸ Α. Παντελίδου, Κ. Χατζηκωστή, *Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974)*, [Για 3η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία, 2008, σελ. 302-303

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η προσπάθεια να δημιουργηθεί εθνική ταυτότητα μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος γενικά και της διδασκαλίας της ιστορίας πιο συγκεκριμένα. Το γεγονός ότι Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι ήρθαν σε συγκρούσεις στην ιστορία της Κύπρου αξιοποιείται από την κάθε πλευρά βάση των πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων που υπάρχουν για τη διαμόρφωση ενός εθνικιστικού τρόπου διδασκαλίας της ιστορίας αποκρύπτοντας και διαστρεβλώνοντας ταυτόχρονα τα πραγματικά αίτια που τις προκάλεσαν.

Κάτω από την επίδραση του εθνικισμού, αναλύεται πως διαμορφώνεται η εικόνα του «άλλου», δηλαδή των άλλων λαών μέσα από τα σχολικά βιβλία. Πρόκειται για το σχηματισμό της πρώτης εντύπωσης και άποψης ενός λαού για έναν άλλο η οποία εμφυτεύεται στο μαθητή, τον αυριανό πολίτη. Έτσι, οι νέες γενιές στην Κύπρο μεγάλωσαν και μεγαλώνουν με προκαθορισμένες αρνητικές εικόνες για την άλλη κοινότητα ενισχύοντας και καλλιεργώντας τις προκαταλήψεις, όπως αυτές έχουν διαμορφωθεί μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια ιστορίας,

Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφεται η πορεία της εκπαίδευσης στην Κύπρο. Δίνεται έμφαση στα τουρκοκυπριακά βιβλία και την αναθεώρηση του 2004 και συγκρίνονται τα σχολικά βιβλία ιστορίας πριν και μετά από αυτή. Μέσα από τη σύγκριση προκύπτει μία άλλη δυνατή προσέγγιση της διδασκαλίας της ιστορίας μακριά από μία εθνικιστική σκοπιά η οποία αντί να επικεντρώνεται στη διαμόρφωση αρνητικής εικόνας για την άλλη κοινότητα δίνει έμφαση στην ιστορική γνώση αφήνοντας περιθώρια στο μαθητή για τη ανάπτυξη και άσκηση κριτικής. Η προσπάθεια αυτή που προκύπτει από ανάγκες της ίδιας της Τουρκοκυπριακής κοινότητας αποτυγχάνει όταν το παλιό κατεστημένο καταλαμβάνει πάλι την εξουσία και επαναφέρει τον εθνικιστικό προσανατολισμό στην εκπαίδευση αναδεικνύοντας

όμως το αδιέξοδο της εθνικιστικής κατεύθυνσης της παιδείας και όχι μόνο και αφήνοντας σημαντικές παρακαταθήκες που μπορεί να είναι πολύ χρήσιμες στο μέλλον.

Στο τρίτο κεφάλαιο πραγματοποιείται συγκριτική ανάλυση των ελληνοκυπριακών και τουρκοκυπριακών σχολικών εγχειριδίων ιστορίας. Επίσης, αναλύεται η εικόνα που διαμορφώνει η κάθε κοινότητα για την άλλη αλλά και για την ίδια και τη «μητέρα πατρίδα» της. Έτσι, στα ελληνοκυπριακά βιβλία βλέπουμε πως οι Τουρκοκύπριοι ουσιαστικά δεν πρέπει να έχουν λόγο για την Κύπρο. Γενικότερα, αγνοούνται ως κοινότητα και όταν εμφανίζονται ενεργά δεν αποτελούν «νόμιμο» μέρος του πληθυσμού του νησιού αλλά είναι κατακτητές και ο δάκτυλος των Τούρκων στο νησί αφού συνεργάζονται με την Τουρκία προωθώντας τα «επικίνδυνα» σχέδιά της στο νησί. Αντίστοιχα, στα Τουρκοκυπριακά βιβλία οι Ελληνοκύπριοι είναι βάρβαροι που αναζητούν συνεχώς ευκαιρία να εξοντώσουν τους Τουρκοκύπριους σε συνεργασία με την Ελλάδα. Οι ίδιοι αποτελούν τους «νόμιμους» κάτοικους του νησιού που υποφέρουν από την κακομεταχείριση των Ελληνοκυπρίων.

Η ανάλυση και σύγκριση των βιβλίων ιστορίας γίνεται ανά περιόδους της κοινής ιστορίας των δύο κοινοτήτων στο νησί με έμφαση στα πιο σημαντικά γεγονότα. Προκύπτει πως οι δύο κοινότητες καταγράφουν τελείως διαφορετικές και αντιφατικές εκδοχές της ιστορίας. Χαρακτηριστική είναι η επέμβαση της Τουρκίας το 74 όπου στα ελληνοκυπριακά βιβλία αναφέρεται ως τούρκικη εισβολή και κατοχή και στα τουρκοκυπριακά ως δίκαιη στρατιωτική επέμβαση για τη διασφάλιση της ειρήνης και της προστασίας των Τ/Κ.

Γενικότερα, σε όλα τα γεγονότα ο υπεύθυνος πάντα για τα προβλήματα και για τις «άσχημες» πράξεις είναι η άλλη πλευρά ενώ είναι χαρακτηριστικό πως η πλευρά που αφηγείται κάθε φορά την ιστορία όχι απλά δεν ευθύνεται ποτέ αλλά ούτε καν έχει μερίδιο οποιασδήποτε ευθύνης. Από την άλλη, κάθε πλευρά παρουσιάζει τον εαυτό της ως ανώτερο μέσα από ένα ένδοξο παρελθόν. Ουσιαστικά, ο τρόπος που προσεγγίζει η κάθε πλευρά την ιστορία αυξάνει την εχθρότητα και τις προκαταλήψεις μεγαλώνοντας το χάσμα μεταξύ των δύο κοινοτήτων αντί να το γεφυρώνει.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το κυπριακό ζήτημα παραμένει μέχρι σήμερα άλυτο και οι δύο κοινότητες ζουν απομονωμένες η μία από την άλλη. Είναι προφανές μέσα από αυτή τη μελέτη πως σε αυτό βοηθάει και το εκπαιδευτικό σύστημα των δύο πλευρών υψώνοντας το ίδιο περισσότερα εμπόδια αφού καλλιεργεί την εχθρότητα, την προκατάληψη και το φόβο. Οι απόψεις που καλλιεργούν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα που οφείλονται σε σκοπιμότητες, συνεισφέρουν στη διαίωνιση του προβλήματος και έρχονται σε σύγκρουση με την πραγματικότητα της επί αιώνων ειρηνικής συνύπαρξης και συνεργασίας των δύο κοινοτήτων.

Για την επίλυση του κυπριακού πιστεύω ότι οι δύο κοινότητες, δηλαδή ο κυπριακός λαός συνολικά πρέπει να συνειδητοποιήσει ότι τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα που τους χωρίζουν δεν ταυτίζονται με τα δικά τους συμφέροντα και να δώσει τέρμα στις δοκιμασμένες αδιέξοδες πολιτικές ασκώντας πιέσεις και παίρνοντας ο ίδιος ενεργά την κατάσταση στα χέρια του.

Ελληνόφωνη Βιβλιογραφία

- Αβδελά, Ε., (1998). Ιστορία και σχολείο, Εκδόσεις Νήσος, Αθήνα
- Βαϊνά, Μ., (1997) Θεωρητικό πλαίσιο διδακτικής της τοπικής ιστορίας για τον 21^ο αιώνα, Gutenberg, Αθήνα
- Αναγνωστοπούλου, Σ., (2004). Τουρκικός Εκσυγχρονισμός, Ισλάμ και Τουρκοκύπριοι στη Δαιδαλώδη διαδρομή του Κεμαλισμού, Αθήνα
- Αχλή, Ν., (1983). Οι γειτονικοί μας λαοί, Βούλγαροι και Τούρκοι στα σχολικά βιβλία Ιστορίας γυμνασίου και λυκείου, παιδαγωγικές μελέτες και έρευνες 3, Εκδοτικός οίκος αδελφών Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη
- Δρουσιώτης, Μ., (2002). ΕΟΚΑ - Η σκοτεινή όψη, Στάχυ, Λευκωσία
- Ζαμπέτα, Ε., (1994). Η εκπαιδευτική πολιτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση 1974-1989, Θεμέλιο, Αθήνα
- Ιωάννου, Ε., Υπερπηδώντας τα πνευματικά τείχη τουρκοκυπριακά βιβλία ιστορίας: Ένα μικρό θαύμα ή μια ανεπαίσθητη αλλαγή
- Καψάλης, Α., Χαραλάμπους, Δ., (1995). Σχολικά εγχειρίδια. Θεσμική Εξέλιξη και Σύγχρονη Προβληματική, Αθήνα
- Κιζίλγιουρέκ, Ν., (2009). Οι Τουρκοκύπριοι, η Τουρκία και το Κυπριακό, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Κιζίλγιουρέκ, Ν., (1993). Η Κύπρος Πέραν του Έθνους, Κασουλίδης Λευκωσία
- Κόκκινος, Γ., (2003). Επιστήμη Ιδεολογία Ταυτότητα το μάθημα της ιστορίας στον αστερισμό της υπερεθνικότητας και της παγκοσμιοποίησης, Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα
- Κολιάδης, Α., (1990). Ψυχοπαιδαγωγικά κριτήρια για την έκδοση των σχολικών βιβλίων, το σχολικό βιβλίο, Πρακτικά Δημέρου εκδόσεων Πατάκη και Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών, Αθήνα
- Κουλλάπης, Λ., (2005). Ιδεολογικοί προσανατολισμοί της ελληνοκυπριακής εκπαίδευσης με έμφαση στο μάθημα της ιστορίας, Σύγχρονα Θέματα 68-69-70

Μαυράτσας, Κ., (1998). Όψεις του ελληνικού εθνικισμού στην Κύπρο - ιδεολογικές αντιπαραθέσεις της ελληνοκυπριακής ταυτότητας (1974-1996). Κατάρτι, Αθήνα.

Λίτσα, Σ., Εθνικισμός, εθνοτισμός και υπερεθνικότητα: η ανάπτυξη μιας κοινής εθνοτικής συνείδησης στην Κύπρο του 20ου αιώνα

Μήλλας, Η., (2001). Εικόνες Ελλήνων και Τούρκων Σχολικά βιβλία, ιστοριογραφία, λογοτεχνία και εθνικά στερεότυπα, Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Αθήνα

Νικολάου, Ν., (2007). Προβλήματα της Πολυπολιτισμικής Τάξης στην Κυπριακή Β΄θμια εκπαίδευση το θέμα της Διδασκαλίας του Μαθήματος της Ιστορίας από το Σχολικό Εγχειρίδιο, Διπλωματική Εργασία, Θεσσαλονίκη

Ξωχέλλης, Π., (2005). Ο εκπαιδευτικός στο σύγχρονο κόσμο, Αθήνα: Τυπωθήτω

Παπαγεωργίου, Σ., (1996). Η Πρώτη περίοδος της Αγγλοκρατίας στην Κύπρο [1878-1914] Πολιτικός εκσυγχρονισμός και κοινωνικές αδράνειες, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

Παπαδάκης, Γ., (2008). Το Μάθημα της Ιστορίας στη Διαιρεμένη Κύπρο: Μια Σύγκριση των Ελληνοκυπριακών και Τουρκοκυπριακών Σχολικών Βιβλίων για την «Ιστορία της Κύπρου», Πκθεση PRIO

Περισιτιάνης, Ν., κ.ά. (2004). Η Σημερινή κατάσταση της Κυπριακής Οικογένειας. Κέντρο Ερευνών και Ανάπτυξης – Intercollege

Πέτρου, Σ., (2001). Κυπριακή εκπαίδευση - Ως διαδικασία σύγκρουσης-ρύθμισης του κυπριακού προβλήματος, Εκδόσεις Γκιούρδας, Αθήνα

Ρεπούση, Μ., (2004). Μαθήματα ιστορίας, Από την ιστορία στην ιστορική εκπαίδευση, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα

Ρεπούση Μ., Ελληνοκυπριακά και τουρκοκυπριακά εγχειρίδια ιστορίας

Φερρό, Μ., (2001), Πώς αφηγούνται την ιστορία στα παιδιά σε ολόκληρο τον κόσμο, Μεταίχμιο, Αθήνα

Φραγκουδάκη Α., Δραγώνα Θ., (1997). «Τι είν' η πατρίδα μας;» Εθνοκεντρισμός και εκπαίδευση, Αλεξάνδρεια, Αθήνα

Χαραλάμπους, Β. Γ., (2009). Μια ερευνητική προσέγγιση υπό το πρίσμα της παιδαγωγικής της ειρήνης, Παιδαγωγικές Μελέτες και Έρευνες, Θεσσαλονίκη

Χατζηπαύλου Μ. –Τριγιώργη, (1999). Επαναπροσέγγιση: η σκέψη πέρα από τη διχοτόμηση, Σύγχρονα Θέματα. Τριμηνιαία έκδοση επιστημονικού προβληματισμού και παιδείας, Αθήνα

Ξαναγράφοντας την ιστορία (2002), Εκπαίδευση ιστορίας: ένα εργαλείο πόλωσης ή συμφιλίωσης; Ερευνητικό Κέντρο Post

Cartledge, P., (2002). Οι Έλληνες. Εικόνες του Εαυτού και των Άλλων, Μετάφρ Π. Μπουρλάκης, Επιμ., Δ. Κουβίδης, Αλεξάνδρεια, Αθήνα

Ξένη Βιβλιογραφία

Adams, T.W., Cottrell, A. (1968). Cyprus Between East and West, Baltimore: Johns Hopkins University Press

Antoniou, V.L., Soysal, Y.N., (2002). Nation and the other in Greek and Turkish history textbooks, Nation Europe and the World Textbooks and Curricula in Transition

Attalides, M., (1979). Cyprus: Nationalism and International Politics, St. Marin's Press, New York

Berghahn, V.R., Schissler, H., (1987). Perceptions of History: International Textbook Research on Britain, Germany and the United States, Berg, New York

Bryer, A., (1983). Greeks and Turks, Greece Old and New, Macmillan London

Carratero, M., Jacott, L., Lopez Manjon, A., (2002). Learning history through textbooks: are Mexican and Spanish students taught the same story?, Learning and Instruction

Carretero, M., Jacott, L., Lopez Manjon, A., (1998). Explaining Historical Events. International Journal of Educational Research, No:162

- Cayir, K., (2009) Preparing Turkey for the European Union: Nationalism, National Identity and 'Otherness' in Turkey's New Textbooks, Never-Ending Crisis? Cultural & Political Movements in Turkey, Journal of Intercultural Studies, Vol:30, No:1
- Choisi, J., (1995). The Greek Cypriot elite-its social function and legitimization, Cyprus Review 7/1
- Cicioglu, H. (1983). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve eğitim, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, Vol:16 No:2, Ankara
- Copeaux, E., (2000). Türk Tarih Tezinden Türk-İslam Sentezine, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000
- Crellin, C.T., (1979). Turkish education in Cyprus since 1974- An outline of some of the changes in curriculum organization and the professional standing of teachers. International Review of Education
- Christou M., (2002). Challenging Pedagogy: Greek-Cypriot Youth and the Teaching of History
- Ersanli, B., (2002). History Textbooks as reflections of the political self: Turkey (1930 and 1990) and Uzbekistan (1990), International Journal of Middle East Studies
- Hobsbawn, E.J., Ranger T., (επιμ.), (1983). The invention of tradition, Cambridge University
- Georghallides, G.S., (1979). A Political and administrative history of Cyprus, 1918-1926: with a survey of the foundations of British rule, Cyprus Research Centre, Λευκωσία
- Given, M., (1998). Inventing the Eteocypriots: Imperialist Archaeology and the Manipulation of Ethnic Identity, Journal of Mediterranean Archaeology, Vol.11
- Karagiorgis, A., (1986). Education development in Cyprus 1960-1977, Διπλωματική Εργασία, Λευκωσία
- Kitromilides, P.M., (1979). The Dialectic of Intolerance: Ideological Dimensions of Ethnic Conflict, The Conditions of Survival, Λευκωσία
- Kızılyürek, N., (2002). Milliyetçilik Kışkacında Kıbrıs, İletişim, İstanbul

Kızılyürek, N., (2002). National memory and Turkish-Cypriot textbooks. Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe, Θεσσαλονίκη

Kızılyürek, N., (2002). (επιμ.), Education for peace II, Post Research Institute, Λευκωσία

Koullapis, L. (2001). The Subject of History in the Greek Cypriot Education System, A Subset of the Greek Nation. I, Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe, Θεσσαλονίκη

Kushner, D., (1997). Self-Perception and Identity in Contemporary Turkey, *Journal of Contemporary History* Vol.32, No.2

Lewis, G., Hodge, B., (1978). Cyprus schools history textbooks. Braunschweig, Germany

Makriyianni, C., Psaltis, C., (2007). The Teaching History and Reconciliation, *The Cyprus Review*, Vol:19 No:1

Markides, K.C., (1977). *The Rise and Fall of the Cyprus Republic*, Yale University Press, New Haven

Mavratsas, C.V., (1997). The Ideological Contest between Greek-Cypriot Nationalism and Cypriotism 1974-1995: Politics, Social Memory and Identity, *Ethnic and Racial Studies*, Vol. 20

Michael, A., (1979). *Cyprus, Nationalism and International Politics*, Palgrave Macmillan, Edinburgh

Nevzat, A., (2005). Nationalism amongst the Turks of Cyprus: The First Wave, *Διπλωματική εργασία*, Oulu University Press

Özbaran, S., (1995). *Tarih öğretimi ve ders kitapları*, Yurt Yayınları, Tarih Vakfı, İstanbul

Özerk, K.Z., (2001). Reciprocal bilingualism as a challenge and opportunity: the case of Cyprus, *International Review of Education*, Vol.47, No.3/4

Papadakis, Y., (2005). *Echoes from the Dead Zone: Across the Cyprus Divide*, Tauris, London

Papadakis, Y., (2006). *Divided Cyprus: Modernity, History, and an Island in Conflict*, Indiana University Press, Bloomington

Persianis, P.K., (1996). The British Colonial Education 'Lending' Policy in Cyprus (1878-1960), An Intriguing Example of an Elusive Adapted Education' Policy, Comparative Education Vol:32 No:1

Persianis, P.K., (1978). Church and State in Cyprus Education, The contribution of the Greek Orthodox Church of Cyprus to Cyprus education during the British administration (1878-1960), Λευκωσία

Pingel, F., (2010). Unesco Guidebook on Textbook Research and Textbook Revision, 2nd revised and updated edition, Braunschweig, Paris

Pomata, G., *History: Particular and Universal. On Reading Some Recent Women's History Textbooks*, Feminist Studies, vol.19, no:1

POST, (2004). Research Institute Education for Peace: Pilot Application for the History and Literature Books of the 5th Grade of the Elementary School, POST-RI, Λευκωσία

Smith, A.D., (1991). National Identity, Penguin, London

Süha, A., (1971). Turkish Education in Cyprus, Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi Türk Kültürünü Arastırma Enstitüsü, Ankara

Spyrou, S., (2002). Education, ideology and the national self: the social practice of identity construction in the classroom, Cyprus Review

Vural, Y., Özuyamık, E., (2008). Redefining Identity in the Turkish-Cypriot School History Textbooks: A Step Towards a United Federal Cyprus, South European Society and Politics 13:2

Weir, W., (1952). Education in Cyprus, Some theories and practices in education in the island of Cyprus since 1878, Λευκωσία

Woody, C. H., (1935). Education and Propaganda, Annals of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 179, Pressure Groups and Propaganda

Yavuz, M.H., (1991). The evolution of ethno-nationalism in Cyprus under the Ottoman and British systems, Cyprus Review, No:3/2

Yelken, T.Y., (2010). Oluşturmacı Öğrenme Kuramları. İçinde: Safran, Tarih Nasıl Öğretilir? Tarih Öğretmenleri İçin Özel Öğretim Yöntemleri, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul

Ελληνικά/Ελληνοκυπριακά Εγχειρίδια Ιστορίας

Ιστορία του Αρχαίου Κόσμου, (2000). Από τους προϊστορικούς πολιτισμούς της Ανατολής έως την εποχή του Ιουστινιανού, Α΄ Τάξη Ενιαίου Λυκείου, Αθήνα

Σκουλάτου, Β., κ.ά., Ιστορία Νεότερη και Σύγχρονη, Γ΄ Ενιαίου Λυκείου, Ο.Ε.Δ.Β., Αθήνα

Παντελίδου, Α., Χαζτηκωστή, Κ., (2008), Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974), [Για 1^η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία,

Παντελίδου, Α., Χαζτηκωστή, Κ., (2008). Ιστορία της Κύπρου Μεσαιωνική – Νεότερη (1192-1974), [Για 3η τάξη λυκείου], Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού Διεύθυνση Μέσης Εκπαίδευσης, Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία

Παντελίδου, Α., Πρωτοπαπά, Κ., Γιαλλουρίδης, Σ., (2004). Ιστορία της Κύπρου για το Γυμνάσιο, Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία

